

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SELÇUK EREZ

AĞIRMEŞREP

KADINLAR

BİLGİ YAYINLARI / YENİ DİZİ : 23

ISBN 975 - 494 - 398 - 2

93 . 06 . Y. 0105 . 0566

Birinci Basım
Eylül 1993

BİLGİ YAYINEVİ

Meşrutiyet Cad. 46 / A

Telf : 431 81 22 - 434 12 71

434 49 98 - 434 49 99

Faks : 431 77 58

06420 Yenişehir - Ankara

BİLGİ DAĞITIM

Babıâli Cad. 19 / 2

Telf : 522 52 01 - 526 70 97

Faks : 527 41 19

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>
34360 Cağaloğlu - İstanbul

SELÇUK EREZ

AĞIRMEŞREP KADINLAR

–ÖYKÜLER, ÖYKÜMSÜLER–

BİLGİ YAYINLARI / YENİ DİZİ

1. Suçlu Sizsiniz	Fatoş DİLBER
2. Geminin En Altındaki	Gönül ÖZGÜL
3. Geçmişe Bakan Kadın	Diğer SEZGİN
4. Ben Bu Menekşeleri Senin İçin Topladım	Hüsnü A. GÖKSEL
5. Kanatsız Düşüşler	Zeynep ANKARA
6. Deniz, Unutma Adını
(1992 Yunus Nadi Şiir Ödülü)	Ahmet ERHAN
7. Bir Gecenin Beyliği	Yıldırım KESKİN
8. Bunca Yağmurların Söndüremediği	Hüsnü A. GÖKSEL
9. Aşk-ı Muhabbet, Seveda
(1992 Yunus Nadi Öykü Ödülü –
1992 Haldun Taner Öykü Ödülü)	Erhan BENER
10. Sorumlu Bulutlar	Leyla ONAT
11. Gönen'den Bir Tutam Öykü
(1990, 1991, 1992 Ömer Seyfettin Öykü
Yarışması Ödülleri – 17 Yazardan 18 Öykü)	
12. Yoldan Geçen Adam	Yıldırım KESKİN
13. Bir Düş Müydü O İzmir	Diğer SÜMER
14. İngilizce Bilmeden Hepinizi I Love You	Ferhan ŞENSOY
15. Ateşi Çalmayı Deneyenler İçin	Ahmet ERHAN
16. Kod Adı: Mansur
(1992 Ceyhan Atuf Kansu Şiir Ödülü)	Hüseyin YURTTAŞ
17. Bir Ömürlük İstanbul	Sadri ALIŞIK
18. Anaför	Erhan BENER
19. Seveda Şiirleri / Zeytin Ağacı	Ahmet ERHAN
20. Canım Kocacım	Gül Abus SEMERCİ
21. İsyanın Bin Yüzü	Ülkü KARAOSMANOĞLU
22. Bu Dağların Arkasında Başka Dağlar Var	Hüsnü A. GÖKSEL
23. Ağırmeşrep Kadınlar	Selçuk EREZ
24. Öteki Şiirler	Ahmet ERHAN
25. Tekilleşme	Erhan BENER
26. Kirli Tarih
(1993 Yunus Nadi Yayınlanmamış Şiir Ödülü)	Hüseyin YURTTAŞ
– Umut Gün Işığında	Yaşar SEYMAN
– Umursanmayan Kadınlar	Hatice BİLEN
– Yedi Domuzlu Altın	Güney DİNÇ

İÇİNDEKİLER

Sunuş: Öyküler, Öykümsüler	9
2000 Yılı Sonunda Yılbaşı.....	11
Ağırmeşrep Kadınlar	15
Odun Kurdunun Şarkısı.....	20
Âşık Olduğunuzun Farkında mısınız?.....	24
Buz Adamları.....	28
Akademgorodok'ta İyilik	32
En Hakiki Mikimotolar.....	35
'Ansiklopedi Dağıtacağım'	39
Benim Zamanımda Beyoğlu.....	43
Fevkalade Uzamış Bir Gebelik.....	47
Eski Bir Yeni Yıl Hikâyesi.....	50
Yefimiç'in Kış Uykusu Hormonu	53
Hidra'da Böcek Avı.....	57
Amazon'da Yılbaşı	60
Fare Kapanı Müzesi'nin Açılışı.....	64
Falcı	69
Başkanın Ziyafeti.....	74
Kempinski'de Saklambaç.....	77
Hortlama Kuyruğu	81
Kötü Hastalık.....	85
'Aşk'ın Derin Uçurumlarında.....	89
On İkiye On Kala Yılbaşı	94
Uçuş Korkusu.....	98
Miras Kılavuzu.....	103

Ebedi Sulh Formülü: Tamponya.....	108
Albayın Tebliği.....	113
Yoğun Trafikte	117
Menopoz Olan Tavuklar	121
Domuz Eti.....	125
Planktonlar	128
St. İren'deki Konser ve Aliye Berger'in Parmak İzleri	130
Analığa Teşne Hindiler	133
Kellik.....	138
Dişçinin Hünerini Tebessümler Gösterir!.....	142
Şeytan Minareleri ve Nâzım	146
Hadiyanımın Kuyruksuz Mor Van Kedisi	149
Tırnak Yiyen Urfa Balıkları	154
Hasan Paşanın Sadrazamlığı.....	160
Diskotekte "Chekhov"	164
Ondan Nasıl Kurtulmalı?	168
Altın Palamut Ödülü	173
Saçak Kuyruklu Süs Balıkları	178
Deinocheirus'un Kolları.....	182
Burunlara Yönelen Bir Sanat Dalı	186
Büyükklere Masallar	190
Sınava Hazırlanmak	194
Kâzım Tepeden'in Mevlidi	199

Anneme

SUNUŞ: ÖYKÜLER, ÖYKÜMSÜLER

On yılı aşkın bir zamandan beri gazetelere sürekli olarak yazmaktayım. İşe, "ders verir gibi olmayan, biraz da çeşnili", okuyucuya "tıbbi gelişmeler konusunda" bilgi aktaran yazılarla başladım; zamanla yazılarım, haftalık tıp dışı, sosyal, siyasal içerikli makalelere dönüştü...

Önce Güneş gazetesinde, sonra Cumhuriyet'te yazarken arada sırada sıkışıp güç durumda kalıyordum: "Deadline" yani yazımın gazeteye iletilmesi gereken zaman sınırına çok az bir süre kaldığında bazen bir konuyu yeterince irdelememiş, ilginç bir yere gidip izlenimlerimi gönlümce saptayamamış, hoş bir insanla konuşamamış oluyordum.

Böyle güçlüklerin ömrümden birkaç saati söküp götürdüğünü söyleyebilirim... Ama böyle güçlüklerin bana, hiç aklımda olmadığı halde, önceden tasarlanmadığı halde, olağanüstü zorlama sonucu birtakım imge ürünü yazılar, öyküler yazdığını da açıklamalıyım.

Bu konudaki ilk sıkıntıyı bin dokuz yüz kaçta çektiğimi bilmiyorum ama aklımın başıma gelmediğini, bugün bile arada sırada işlerimi son dakikaya bırakmış olmanın derin acısını çektiğimi itiraf ederim.

Geçenlerde on iki yıldır yazdıklarımı baktım: Böyle son dakikada üretilmişlerin sayısının hiç de az olmadığını gördüm. Bir şeyin daha farkına vardım: Bu son dakika yazılarının –ak kâğıda aktarılınca kadar beni çok üzmelerine karşın– yazıldıktan, basıldıktan sonra en keyifle okuduklarım olduklarını kavradım.

Çoğuna "öykü" denebilir. Bir gazete makalesinin kapladığı yüzölçüme sığdırılan kısa öyküler... Geri kalanlar da öyküye çok yakınlar: Bunlara da "öykümsüler" denebilir.

Yüz seksen satırlık öykü yazılabilir mi? Beylik bir şarkının ahengine uyup soralım: "Neden olmasın?" Kısalık ve yalınlık bu konuda kınanması gerekli nitelikler değiller... Bunların dışında bir-iki kurala daha uyulursa iyi öyküler yazılabileceğine inanıyorum. Esin kaynağı yaşam olmalı; bu biir! Yaşamda gözlenenlerin kurgusu daima okuyanı, dinleyeni sürükleyebilecek kadar güzel değil... Yazar bunları azıcık törpülemeli. Nerelerini mi? Penelope Fitzgerald'ın bu konuda söylemiş oldukları önemli: Bn. Fitzgerald oldukça ileri bir yaşında, hasta kocasına ve üç çocuğuna bakmak zorunda kalınca yazmaya başlamış. Oturacak bir evi bile yokmuş. Thames Nehri'nde demir atmış köhne bir motora yerleşmişler. "Çok iyiydi, bize yuva oldu; ama iki kez battı" diyor bir söyleşisinde. Sonra ekliyor: "Bir yazımda bundan söz açtım; ama sadece bir defa battığını yazdım. Kurguda gerçek yaşam kadar insafsız ve abartıcı olamayız!"

Bir de yazdığının ulaşacağı kalabalıklardan önce birkaç kişiye sunularak eleştiri aranması, gözden kaçanın, gereksizin daha iyi değerlendirilmesini sağlayabilir.

Carlos Fuentes bunu çok genç yaşında kavramış. Babası Santiago'da diplomatken ünlü Meksikalı ressam David A. Siqueiros da oradaymış. Fuentes, günün birinde evlerini ziyaret eden ressamı bir köşeye kısıtıp dört yüz sayfalık ilk eserini ona okumuş. "O bir gölgelikte beni dinlerken uyuya kaldığından ilk okuyucumu yitirdim!" diyor.

Ben bütün yazdıklarımı önce yakınlarıma, eşime, kardeşim Dr. Reyhan Erez'e, kayınpederim Haldun Özbudak'a, bazen kızlarım Yeşime, Oya'ya hatta küçük Esin'e okurum. Eleştirilerinin yazılarıma çok olumlu katkısı vardır.

Öykülerimin ve öykümsülerimin üretilmelerinin zahmetini ben çoktan sineye çektim. En güç doğumun sancısı bile zamanla unutuluyor... Ben de unuttum. Şimdi bunların keyfini sizlerle paylaşmanın zevkini ise hiçbir şeyle değişemeyeceğime inanıyorum...

Selçuk EREZ

2000 YILI SONUNDA YILBAŞI

Size 2001 yılında başarı ve mutluluklar dilerim!

Bu yılbaşında bütün dostlarıma bu mesajı içeren kartlar yolladım.

İki aya yakın bir zamandır bu yıl yılbaşını nerede ve nasıl geçireceğimi düşünüyordum. Ömrümde göreceğim tek yüzyıl dönümü olacaktı 2000 sonu...

Bu aktarımı ciddiye almanın gerekliliğine, onun bugüne kadar görüp geçirdiğimiz yılbaşılardan çok farklı olduğunu kavrayıp, adım attığımız yüzyıl konusunda ayrıntılı bir şekilde düşünmek için bir neden oluşturması gerektiğine inanıyordum.

2000'i bitirip 2001 yılına başlayacağımız anın bu olağanüstülüğü dışında, bu büyük geçişin anakentte yol açabileceği gümbürtü ve şamatanın akıllarda bırakacağı izin, yeni bir yüzyıla girdiğimizde söylenen en mantıklı sözleri bile bastıracağından da korkuyordum.

Bunu andıran nedenlerle lig maçlarında Fenerbahçe, Beşiktaş, Galatasaray gibi takımları değil, Bursaspor, Malatyaspor, Adanaspor gibi Anadolu takımlarını tutar, bizim kentin takımlarının değil, bu takımların şampiyon olmalarını dilerim. Çünkü Konstantiniye'li ya da bu kentte taraftarı

çok olan Trabzonspor gibi takımlar şampiyon olduğunda koparılan gürültüden, arabalarının klaksonlarından ellerini çekmeden sabaha kadar şehir turu atanlardan kaçıp kurtulmak, uyuyabilmek imkânsızlaşır.

Önce "Nerede kutlamalı?" sorusunun cevabını buldum. Büyükkada'da Nizam'da bir ahababımın evinde geçirmeye karar verdim yılbaşını. Doğum uzmanı olmasaydım kışlarımı hep Büyükkada'da, yazlarımı da anakentin uygun bir yerinde geçirirdim... Bunu, ancak emekli olduğum zaman yapabileceğim... 2000'i 2001'e bağlayan gecenin benim açımdan bir önemi daha vardı: Emekliliğimle ilgili bu hayalimin geçerliliğini bir ucundan sınanmış olacaktım.

Yıllarca önce Columbia Üniversitesi'ndeki hocam Prof. Howard Taylor'u emekli olduktan sonra ziyaret etmiştim. New England'daki, çağdaş Amerikan mimarisinin en güzel örneklerinden biri sayılan o nefis evini bırakıp New York'un göbeğinde yer alan bir apartmana taşındığını görünce şaşırmıştım.

"İnsanın benim yaşımda o kadar uzakta yaşaması doğru değildir!" demişti. "Ya enfarktüs, ya beyin kanaması geçirsem ne olur? Burada bir tıp merkezinden iki sokak ötede otururken böyle bir şey olursa, kurtulabilme şansım çoğalır!"

Tabii, bu varsayım bizim için uzun yıllar geçerli olmadı, olamadı: Herhangi bir büyük hastanemizin karşısında kat tutup otursam bile kazaya uğradığımda nöbetçi asistanın beni kurtarabilme şansının Büyükkada Hükümet Tabibi'ninkinden fazla olduğunu öyle kuvvetle savunacak hâlde değildim. Ama 2001'e yaklaşırken "Koşullar azıcık değişmiş, hastanelerimiz biraz daha örgütlenip donanmış, YÖK sisteminin getirdiği kalitesizlik biraz daha giderilip tıp fakül-

teleri mezunlarının daha bilgili ve becerikli olmaları sağlanmış!" diye düşünmekteyim.

2000'i 2001'e bağlayan geceyi baba dostum Eli Agnidis'in misafiri olarak geçireceğim. Agnidislerin Malulgazi Caddesi'ndeki eski evlerinden söz etmiyorum. O David Efendiden kalma, Art Neaveau köşk çoktan satıldı. Tavanlarındaki 19. yüzyıldan kalma desenlerin ve resimlerin üstüne yağlıboya çekilip binanın içi değiştirilebilecek bir eski ev sınıfına indirgendiğini, Anıtlar Kurulu'nun da bunu onayladığını duyduğunuzu söylüyorsunuz.

Benim yılbaşını geçireceğim ev orası değil; yine eski, ama hamdolsun henüz böyle bir hışıma uğramamış, rezil edilmemiş, saygın ve asil mimarisinin tüm niteliklerini günümüze onurla taşımış bir ev... Ben, bu yılbaşında biraz da bu evi -İstanbul'da bulunduğu halde- 19. yüzyılda başlayan yaşamını 21. yüzyıla kadar sürdürebildiği için kutsamış oluyorum.

Akşama doğru Büyükkada'nın İskele Meydanı'ndaki ünlü fırınından çörek, unlular aldım. Sonra mezeciden Karadeniz somonu, Akdeniz tonbalığı konservesi, manavdan da Antalya avokadosu ve Bitlis brokolisi aldım.

Geçenlerde İstanbul'un fabrika atıklarının ve lağım sularının biyolojik arıtılmaları için 1992'den bu yana yürütülen çalışmalar sonunda artık Marmara'dan yenilebilecek balık çıkmaya başladığını duymuş, belediye sağlık örgütlerinin yaptırdıkları incelemeler sonunda birkaç aydır bu denizde yeniden yakalanmaya başlanan pisi balıklarında ve istakozlarda bulunan kurşun ve cıva miktarlarının uluslararası normların altına düştüğünü okumuştum; ancak yine de ihtiyatlı davranıp bir süre daha başka denizlerden gelen balıkları tercih edeceğim.

Gece on birde sofraya oturduk: Televizyonda parti liderlerinin 21. yüzyıla girerken verdikleri demeçler yayımlandı. Hepsi tutarlı, hepsi ipe sapa gelen sözler söylediler. Sonra Nobel ödüllü bir Türk yazarı ve geçen yıl Dünya Satranç Şampiyonu olan yurttaşımız da konuştular.

Saat 24.00'de cumhurbaşkanının mesajı okundu... Sonra televizyonu kapattım, ışıkları söndürüp bir sedire uzandım. Yaşamımın geride bıraktığım önemli bir bölümünü kapsayan 20. yüzyıl ve 21. yüzyılın yol açtığı ümitli gelecek konusunda düşündüm...

Uzunca bir süre uykum gelmedi. Başucumda birkaç kitabım duruyordu. Almanya'da yaşayan bir öykücümüzün güzel yapıtını alıp okumaya başladım.

Sabah ezanı tam 5.25'te okundu: Türk dilinde okunan bu ezanı dinlemek içime, bambaşka bir ferahlık verdi, sular serpti... Huzur içinde uykuya daldım.

AĞIRMEŞREP KADINLAR

"Temizlenmiş bildircinları iyice tuzlayacaksın! Sonra büyük bir tencere alıp içine yağ, soğan ve havuç koy; bir de bu bildircinları. Kuşların her tarafı nar oluncaya kadar kızart. Şimdi bir bardak su ekle ve ağır ateşte yavaş yavaş pişir. Bir taraftan da kestaneleri hazırla: Kestaneleri keskin bir bıçakla çiz, biraz yağda kızart!.."

Nefise Hanımın "kestaneli bildircin" tarifi yarım saat sürdü. Meral Özden bu tarifi ev sahibesinden aldığı bir kalemle kocasının "Güneysüt İthalat - İhracat AŞ" antetli kâğıtlarına yazdı. Çarşamba gecesi evine gelecek misafirlerine bildircin pişirecekti.

Nefise Hanım o gün Ayşe Kepsutlu'nun çayına davetli olan yedi kişinin yaşça en kıdemlisi ve en iyi yemek pişireniydi. Sorulduğunda üşenmez, yemeklerini uzun uzadıya tarif ederdi.

Ev sahibinin Gülden Ersu'dan aldığı epılpaylar ve çizkeykler, Divan pastanesinden getirttiği mekik ve piramit pastaları, Baylan'ın musoşokola ve meyveli turtaları çabuk tükenmiş, sıra Pelit'ten aldığı frambuazlı pastaya ve Aysel İçten'in Karaköy'deki Güllüoğlu'ndan getirdiği güllaça gelmişti.

Saat beş buçukta Nefise Hanım kestaneli bıldırcın tarifi bitirmiş, Ayşe Kepsutlu'ya mücver hazırlamanın püf noktalarını açıklamış, şimdi de domatesli söyürmenin üzerine kavrulmuş kıymanın nasıl yayılacağını anlatmaya başlamıştı.

Hanımlar iyice doymuşlardı: Bir-ikisi eteklerinin düğmelerini açmak, fermuarlarını indirmek zorunda kalacak kadar şişmişlerdi. Ev sahibesi gitti, ecza dolabından "Festal" getirdi, isteyene dağıttı.

Bu kadar çok yediğinden dehşetli bir vicdan azabı çekmeye başlayan Değer Ulusoy, "Ben yarından tezi yok ölüm orucuna başlayacağım!" dedi.

Meral Özden, "Ben de bu hafta dört gün üstüste jimnastiğe gideceğim!" dedi.

– Nereye gidiyorsun?

– Nişantaşı'ndaki Jaklin'e; tembel jimnastiği yaptırıyor: Sen zahmet etmiyorsun, yatıyorsun; kolunu bacağını aletler hareket ettiriyor...

Bunları duyan Ayşe Kepsutlu'nun aklına idrar söktürücü haplarını almak geldi. Hemen çantasını karıştırıp daima yanında taşıdığı, her ziyafete götürdüğü söktürücülerden iki tanesini ve ishal yaptıran sarı haplardan da birini Hermesetaslı çayla yutuverdi.

Hava birdenbire değişti; ziyaretin başından beri süren yemek tarifleri ve atıştırmaların yerini bir anda perhiz ve jimnastik salonu tarifleri aldı.

– Marie Claire'de bir perhiz okudum, şimdi Fransa'da en çok tutulana buymuş. Amerikan Hava Kuvvetleri Rejimi, Mayo Kliniği Rejimi, Scarsdale artık tarihe karışmışlar.

Bu rejimde, hangi gıdayı hangisiyle beraber yersen ko-

lay yakacağın açıklanıyor. Mesela meyve etten dört saat sonra yense daha çabuk yanarmış.

– En iyisi akupunktur.

– Akupunkturcu alt dudaktan geçirdiği şişleri üst dudağa batırıp öyle bırakınca yemek yiyemiyormuşsun, değil mi?

– Yok hayır, dişlerini telle böyle tutturup yemek yiyemeyen var, ama akupunkturda iğneler kulağın sayvanına batırılıyor.

– Geçen gün berberde Gülcan Akın'ı gördüm. Bir ayda nasıl zayıflamış, şaşarsın.

– Liposakşın mı?

– Yook, bir ay sadece domates yemiş, çay içmiş; ağzına başka bir şey koymamış. Ha bir de limon suyu içmiş.

– Limon suyu ne yapar?

– Mideyi tavlatır, tokluk verir!

Geçen yazdan beri en fazla kilo almış olan Ayşe Kep-sutlu'ydu: Tam yedi kilo iki "size" fark etmişti bedeni. Onu beşer kilo ile Meral Özden ve Nefise Hanım izliyorlardı. Değer Ulusoy'la, Ani Değirmenci ise yaz - kış farklarının dört buçuk kilodan ibaret kalmasına şükrediyorlardı. Ama hepsi de tanıdıkları günden bu yana bir gram bile almamış olan Seval'e hayret ediyorlardı.

– Ne yapıyorsun da böyle kalıyorsun?

– Hem bizim kadar yiyorsun, hem de şişmanlamıyorsun!

– Tennis mi? Tiroid ilacı mı?

– Yoo, hiçbiri, ben de bilmiyorum. Galiba naturam böyle.

Nefise Hanım, "Aaah ne iyi imiş, babaannelerimiz zamanında böyle dertler yokmuş," dedi.

– "Bir dirhem et bin ayıp örter" derlermiş, "Can boğazdan gelir" derlermiş.

– Gerçekten, şişmanlığı kötöleyen Osmanlı atasözü yok!

– Tabii, evde kalmış kızlara koca bulan, kısırlık giden, hastalık savan Osmanlı evliyalı vardır da insanları zayıflatan ne ayazma vardır, ne yatır.

– Tayyazade'nin oğlu, içine limon kabuğu konmuş sıcak su içerek zayıflıyormuş.

– Turgut Özal da koşarmış!

– Bunu nerden çıkardın?

– Emin Çölaşan'ın kitabını okumadın mı?

– Hangisini?

– "Turgut Nereden Koşuyor"u.

– Maria Callas, şampanya içinde tenya solucanı içip kırk kilo vermiş!

– Öööööğh!

Mevsim, ilkbahardı; ne Nefise Hanım, ne Ayşe Kep-sutlu, ne de okul arkadaşlarından herhangi biri, başka mevsimlerde, kilo aldıkları için bu derece üzülmezlerdi: Dergilerde mayo reklamlarının görülmeye başladığı bu se-zonda yaza ramak kala, sonbaharda alınan ve kışın bir tür-lü verilemeyen kiloları atabilmek için gerekli zaman kısal-dıkça sinirler daha gerilir, böyle perhiz bozmalar, insanı daha tedirgin ederdi. Sorun, bir sağlık sorunu olmayıp, bir estetik, bir beğenilme sorunuydu.

Hanımların en mürekkep yalamış olan Değer Ulusoy, işin "psikolojisi"ni irdelemeye başladı:

– Büyükbabalarımız, tombulları sevdiklerinden babaannelerimizin zayıflama derdi yokmuş.

– Peki, annelerimiz?

– Erkekler –belki kadınlar da– çocukluklarında karşı cinsten ilk gördüklerinin tiplerine eğilim duyarlar. Babalarımızın çoğunun ilk bilinçaltı gözağrısı, balık eti babaannelerimiz olduğundan analarımızın "topluluğu" onlara itici gelmezdi.

– Peki, kocalarımız? Onlar neden böyle sapıtıp bizi bu sıkıntılara düşürüyorlar?

– Onların cinsel fantezileri, şişman kaynanalarımızla çocukluklarında gördükleri batı filmlerindeki zayıf artistler arasında gider gelir. Bu nedenle kimi balık eti sever; çoğunun belleğinde Audrey Hepburn, Brigitte Bardot gibi güzel-ler tur atar.

– Öyle ise oğlanlara "Anasına bak, kızını al" dendiği gibi, kızlara da "Oğlunu almadan anasının kilosuna bak; sonra sıkıntı çekersin!" demeli.

Hanımların en zayıfı Seval, içerde oynayan oğluna seslendi: "Kalk, gidiyoruz!"

Beş yaşındaki Can, zayıf anası yüzünden büyüüp de ortaokula gittiğinde kuşkusuz ince beden kızları daha çekici bulacaktı. Seval, zayıflığı nedeniyle çocuğunun bilinçaltına ettiğini ve oğlunun gelecekteki kız arkadaşlarına edeceği eziyetleri bilemezdi. Arkadaşları ile vedalaştı, çıktı. Yolda ilk gördüğü dilenciye yüz bin lira, ikincisine iki yüz bin lira verdi, gazeteciye verdiği elli bin liranın da üstünü almadı: Zayıflığının sırrı, her perhiz bozduğunda fakir fukaraya para dağıtacağına dair çocuklarının başına ettiği yemindi. Aslında onu tığ gibi tutan, "natura"sı falan değil, perhiz bozmanın kabarık bedeliydi.

ODUN KURDUNUN ŞARKISI

– Özellikle bu tipi tavsiye ederim: Kendisi 6 mm.'dir. On altı kere büyütölmüş şu resmine bakarsınız, üstünde zebra gibi yol yol çizgileri bulunduğunu görörsünüz. Limnoria Lignorum'un bu tipinin varolduğu son yıllara kadar bilinmiyordu. Fethi Paşa Konağı'nın restorasyonu sırasında, bu binanın tavanarasından çıkan eski bir kereste parçasında keşfedildiğini duymuş olmalısınız. Bu nedenle "Limnoria Lignorum Fethii" olarak anılıyor... Biz kısaca "Fethi" diyoruz ona! Fethi'nin sesi bugüne kadar bulunmuş odun kurtlarının alaturkaya en yakın olanıdır; âdeta "nihavent" makamında söyler. Belki de nesiller boyunca konakta çalınan müziği dinleyerek gelişmiş olmasının rolü vardır.

Artık kanarya, bülbül devri geçmiştir; ince zevk sahibi olanlar bugün bu yaratıkları dinliyorlar. Bu "havyar" gibi, "truffe" gibi her sıradan insanın anlayamayacağı bir şeydir...

"Micro-Pet Shop" ev hayvanı dükkânının tezgâhtarı sonra teybi açtı. Gerçekten nihavent makamında, eski "Odeon rekor" plakları gibi cızırtılı bir uğultuyu dinlemeye başladılar. Bu Bermuda'da 1500 "feet" derinlikte, mikrofonlarla saptanmış "kambur balina" sesleriyle Akdeniz'de bulunan murex burandaris deniz kabuklularının boşaltıldıktan sonra dinlenebilen uğultusu arasında bir etki yaratıyordu.

Ulvi'nin "görfrend"i kurtçuğunun sesini çok sevdi, mırıldanarak katıldı bu şarkıya. Bitince de "Hayret vallahi" dedi, "Kulakları bizim konservatuvar öğrencilerinin çoğundan daha yatkın' musikiye."

– Bu sesi nasıl çekmişler?

– "Korosako" aletiyle: Şu uzantının ucundaki "prob"u kurdun açtığı delikten yavaşça sokuyorsun... "Prob"un ucunda hem ultrason ekranında görüntü veren bir mekanizma, hem de çok hassas bir mikrofona var. Bu bölüme "kateter" diyoruz. Eskiden körlemesine sokulan kateterler kurdun, odunun deliklerinde oluşturduğu kör çıkmazlara saplanır, bozulur, hatta bazen öyle sıkıştırlardı ki geri çeke-
mezdik. Bazen bir duvara çarpıp hasar görürdü. Bu görüntü sağlayan ışıklı sistem artık tünellerin içinde önünüzü görerek ilerlemenize yardımcı.

– Bu sistemi kaçta şimdi?

– Altı bin dolar kadar.. Tabii, değişik tipleri var; bir de ne kadar aksesuar alacağınıza bağlı.

– Ama değer doğrusu! Tahta kurdunun şarkısını plaktan, teypten dinleyeceğine, al bunu kalp damarının neresinin tıkalı olduğunu bulmaya çalışan kardiyoloji uzmanının kateteri gibi sok: Odunun deliklerinden geç, tünellere ulaş; bu esrarengiz dehlizlerde bambaşka bir âlemde bulursun kendini.

Kayınbiraderim eskiden balıkadamdı; buna dadandı şimdi. Artık denize dalmıyor. "Kerestelerin içi, denizin dibinden billahi daha ilginç," diyor. Her hafta sonu hurdacılardan, ev yıkıcılarından uygun tahta parçaları toplayıp eve götürüyor. Her gün işten dönünce odasına kapanıp tünellere kateterler sokuyor, kurtçukları bulup seslerini teybe çekti-

yor. En iyi söyleyenlere "Maykıl, Pavarotti, İbo" gibi adlar takıyor; gülüyoruz!

– Bu, en çok meşeyi sever! En ideali 17. yüzyıl. rekoltesidir. XIV. Lui eşya parçalarına bayılır... Bunları kemirince Pekin ördeği yumurtası akı içmiş soprano gibi bülbül kesilir.

Böyle eşyalar eskiden vardı ama artık çıkmıyor... Çaresiz, daha yeni malzemeye çalışıyoruz. XVI. Lui, ampir iskemle, masa parçalarını bulup veriyoruz. Yalnız bu nesnelerin cilası doğal cila olmalı; yoksa eski mobilyaya sonradan sürülen sentetik cilalar hayvanı yavaşlatır: Az dut yemiş bülbüle çevirir.

Ulvi, içinde beş adet Limnora Lignorum (Peracarida) Fethii olan yayları fırlamış bir ampir koltuk parçası ve yedi adet Limnora Lignorum baltıcı olan bir çekmece aldı.

Tabii, bunlarla yetinmedi: Odun kurtlarına gerekli olan pulverize B1, B6 vitaminleriyle bal tozu ile karıştırılmış kondanse sığır ekstresi, biraz da akağaç pulpu tozu edindi.

Japonya'dan ve Almanya'dan ithal edilen bu maddeler oldukça pahalı idi ama havadaki böcek ilacı miktarı, odun kurtlarını tehdit edecek düzeye çıktığı zaman alarm veren ve odanın pencerelerini otomatik olarak kapatan "dedetedecktörü"nün fiyatı her şeyden fazlaydı. Bir motosikletin kine eşit olan meblağı ödedin mi kurtların Karuzosunun ömrünü uzatıyor, sesini korumuş oluyordun.

Kurtlara yumurtlama mevsiminde azıcık magnesium ve fosfor da gerekirdi. Bu maddeleri yaratıkların bulundukları yere iletmek için çok ince plastik borulu püskürtücüler de edinilmeliydi.

Son olarak İngiltere'de on beşinci baskısını yapmış ve

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

dokuz dile çevrilmiş olan "Caring for Your Pet Woodlouse" başlıklı kalın kitaptan bir tane aldılar: Dr. Dean Anderson'un bu odun kurdunun bakım kitabında kurtlarının en iyi 20-30 derece santigradda ve yüzde 30-40 oranında rutubetli ortamlarda randıman verecekleri yazılıydı. Kemirdikleri eşyanın hava değıştiren, hava temizleyen aygıtların ve kaloriferin yakınına konmaması gerekliydi.

Ulvi ve arkadaşı "Micro-Pet Shop"tan aldıklarını arabalarına yükleyip doğrudan doğruya Portaka'nın dükkânına gittiler. Vitrinde ampir bir salon takımı duruyordu.

– Kaçadır bu?

Rafi, fiyatından önce niteliklerini saymaya başladı:

– Tamamen orijinal, İzmir'den geldi. Orada yaşayan eski bir Fransız ailesi tarafından bize satılmıştır.!

– Önemli değil bunlar: Bizce sadece 'kurdu var mı?' Bu ve fiyatı önemlidir bir de ilaçlı olmaması!

– Hem kurt istemiyorsunuz, hem de ilaçsızını arıyorsunuz; ne biçim iştir bu?

– Sesi güzel kurtlar, gelişigüzel sokaktan gelmiş kurtlarla çiftleşirse nesil bozuluyor; ilaç, tabii ki, bizim pahalı kurtlarımıza yaramıyor da ondan istemiyoruz!

Rafi yıllardır antikacılık yapardı. Müşterinin öylesini ne görmüş ne de işitmişti. Ulvi'nin vitrindeki takımı neden beğendiğini, niçin aldığını bir türlü anlamadı. Dünyanın parasını sayıp takımı alıp götüren bu çiftte öyle şaşı ki, o hafta her gördüğüne bunu anlattı durdu.

ÂŞIK OLDUĞUNUZUN FARKINDA MISINIZ?

Hale, Tanberk'e âşık olduğunu son dakikada, sayıları tam üç defa toplayınca fark etti: Hep yetmiş beş çıkıyordu; 60-80 arası "sırılsıklam âşıksın" demekti. On beş günde bir yayımlanan, uykusuzluk, güneş ve strese karşı güzelliğimizi korumak için ne yapmamız gerektiğini, klitorisin orgazm-daki rolünü anlatan ve "küçük hindistancevizli balkabağı çorbası" ile "karaciğer yahnili bonfile" tarifleri veren bir dergide "Âşık olduğunuzun farkında mısınız?" başlıklı teste cevap vermiş ve cevap puanı tam yetmiş beş tutmuştu.

"Ona telefon ettiğinizde, numarasını hatırlamadığınız oluyor mu?"

– Sıkça (0) - Bazen (5) - Hayır (10).

"Evine gidip çekmecelerini karıştırmak gelir mi içinizden?"

– Evet (10) - Bazen (5) - Hayır (0).

Bu sorulara aslında her üç cevabı da verebilirdi; ama her nedense birincisine "hayır", ikincisine de "evet" deyince yetmiş beşe ulaşıvermişti. Sorulardan biri çok tuhaftı:

"Evinize gelse, banyonuza girip suyu taşırsa,"

– Boşverir misiniz? (5) - Kızarmısınız? (10) - Ayıplar mısınız? (0).

Bu soruyu pek anlayamadığı halde "boşvermiş"ti. İşte böyle anladığı ve anlamadığı sorulara verdiği cevaplara bakınca Tanberk'e sıırıslıkam âşık olduğunu anladığı gün Tanberk onu arayıp gece yemeğe davet edince -ister istemez- bu işte bir kerametın var olduğuna da inandı. Daveti kabul etti.

Dişçisinin muayenehanesindeki bir dergide burcuna (Oğlak, 22 Aralık-19 Ocak) en uygun parfümün "gerçek bir klasik" olan Diorissimo ve Yves Saint Laurent'in haute couture parfümü Yin ya da Chanel No. 19 olacağını okumuştı. Diorissimo pahalı olduğundan Yin'i de bulamadığından birkaç şişe Chanel No. 19 ediniş bunları buzdolabının meyve gözünde stoklamıştı. Bunlardan birini açıp süründü; yüzüne "ipeksi bir yumuşaklık ve kadifemsi bir dokunuş" sağlayan bir fondöten ve bir de "pürüzsüz bir görünüm, doğal bir gece parıltısı" kazandıran pudra uyguladı.

Yıldız falında şanslı renginin "kırmızı" olduğu yazılıydı; o nedenle kırmızı şifon bir tuvaleti üstüne oturttu. Omuzları açıkta bırakan drapeli straplez ile omuzdan sarkan dökümlü parça elbise üstünde, dükkânın deneme kulübesindeki aynada görüldüğü kadar iç açıcı durmuyordu. Bu hafif olumsuzluğu, büyük straslardan oluşan bir kolye ile kamufle etmeye çalıştı.

Tanberk geldi; ona pek hoş görüldüğünü söyledi. Sonra bir lokantaya gittiler. Ampir koltuklu, yeni rokoko avizeli ve aplikli, keten masa örtülü bir lokantaydı.

Mönü getirilince hiç yemediğini sandığı, adını duymamış olduğu yemek adları arasından "Risotto con fegatini di pollo e ciccioli"yi istedi. Acayip, pirinçli bir yemek çıktı. Beğenmedi.

Onun bunu sevmediğini anlayan Tanberk "Demek ki

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Türk pirinci, risotto yapmaya yatkın değil! Onu bırak da başka bir şey ısmarla.." dediyse de "yediğim kadarla doy-dum" gerekçesiyle başka bir şey yemedi.

Bu ayki falında "Duyarlısınız, çabuk etkilenmektesiniz. Sizi görenler nedenini bilmedikleri bir heyecan duyuyorlar. Gerçekten seviyorsanız, ayın yirmisinden sonra evlilik kararı alabilirsiniz!" denmekteydi. Bugün ayın onu olduğundan Tanberk'in evlenme teklifine "Düşüneyim biraz bekle," diye cevap verdi.

Cevabını doğum gününde çıktıklarında verecekti. Doğum günü, ayın yirmi altısına geliyordu.

Ayın yirmi altısında berberinin dükkânındaki gazete eklerinden birinde ayın testi "Acaba aşkınız sona mı erdi?" başlığını taşıyordu.

"Sizce bunlar doğru mudur?" diye soruluyordu.

– Aşk, turşu gibidir – yemeyenin ağzı sulanır – yiyeenin midesi bulanır.

– Aşk, kızamık gibidir. Ne kadar geç yakalansanız o kadar az zarar verir.

– Aşk, yakışıklı bir delikanlıyla tanışmakla, onun bir ayıya benzediğini fark etmek arasında geçen çok lezzetli bir süredir.

Bu teste verdiği cevapların toplamı aşkının o sabah sona erdiğini yansıtınca pek şaşmadı; çünkü dün okuduğu dergideki falında da bu tür şeyler yazılıydı. Demek ki yüzeydeki mutlu görüntüye rağmen aslında Tanberk'i artık sevmiyordu.

Bu acı gerçeğin farkına varınca o günkü buluşmalarını iptal etmek için gerekçe aramaya başladı: Hasta olduğunu, yorgunluğunu ileri sürebilirdi, geçenlerde psikiyatristinin

uyguladığı bir testte (Zung testi) depresyonda bulunduğunun anlaşıldığını açıklayabilirdi.

Onu en çok şaşırtan, testin ve falının böyle demesine karşın içinde Tanberk'le çıkma isteğinin ağır basmasıydı. Acaba fal yanılıyor muydu? Bu imkânsızdı! Ya test? Peki çözülmeye mahkûm bir aşka rağmen Tanberk'le çıkma isteği? Nasıl davranmalıydı?

Berberden çıkıp doğruca Ayfer teyzesini aradı. Bu gibi sıkışıklıklarda Ayfer teyzesi ona yol gösterirdi. Ayfer teyze durumu çözdü:

– Burçlar yanılmaz. Burçlar yanılmıyorlar. Senin yorumun yanlış. Bu ayki Horoskop'u okumadın mı? Böyle kritik durumlarda klasik burcuna değil, ana rahmine düştüğün günün burcuna bakacaksın, organizmaların uzaydan gelen etkilere karşı en hassas olduğu, radyasyona en duyarlı olduğu günün burcuna: Dokuz geri gitsen "koç" burcuna ulaşır-sın. Koçta ne yazdığını oku; öyle davran bugün!

Hale, koça baktı: "Sürüncemede kalmış ilişkiniz bugün mutlu sona erecek!" diyordu.

Hale, Tanberk'le çıktı ve evlenme teklifini kabul ettiğini açıkladı.

BUZ ADAMLARI

Eskiden verem çok yaygındı. İnsanlar en çok veremden ölürlerdı. Mapusane türkülerinde bile vardır: "*Ey mustantik, mustantik – tabancayı ver bana – ben verem olduuum yar yoluuna!*"

O zamanlar dağ havasının vereme iyi geleceği sanılmış. Bu nedenle İsviçre dağlarına çok sayıda sanatoryum yapılmış. Dünyanın dört bucağından veremliler gelir, burarlarda şıfa ararlarmış. Zamanla veremin çaresinin "dağ havası" olmadığı anlaşıldığında İsviçreliiler bu sanatoryumları, kayak yapanların barınabilecekleri oteller haline çevirmişler. Sağlık turizmi yerini spor turizmine bırakmış.

Turizm yanında bankacılık, saatçilik, ilaç endüstrisi, çikolata üretimi vb. yoluyla İsviçre, çok gelişmiş ülkelerin arasında yer almış. Bütün bunlara rağmen İsviçre'de bugün bir ekonomik durgunluk ve karamsarlık egemen. "İsviçre'de moral kalmadı!": Geçen gün (27 Ocak 1993'te) *Journal de Genève*'in başyazarı Jean-Luc Lederrey böyle diyordu. Sonra, "otuzlarda yaşanmış olan büyük krizden bu yana bu çapta bir moral düşüklüğü görülmediğini" açıklıyordu.

Mavi renkli, siyah çizgili helikopter İsviçre Avusturya sınırını aştı. Yaklaşık yarım saat sonra, önceden belirlenmiş yere doğru alçaldı. Sarkıtılan merdivenden iki kişi ve

"mal" indirildi. Helikopter uzaklaştı. Kırk dakika sonra dönüp bıraktığı üç kişiyi aldı, götürdü. "Mal" yerine iletilmişti.

İsviçre'de yayımlanan *Bilan* dergisinin Şubat '93 sayısında yer alan bir yazıda (*Les casseroles de l'isolement*) İsviçrelilerin 1992 Aralığında yapılan halk oylamasında, Avrupa Topluluğu'na katılmama yönünde oy kullanmalarından sonra Arjantinli bir gencin Cenevre'de kendine yapılan bir iş teklifini "Bu ülkeden daha az toz-pembe, ama geleceği daha iyi belirlenmiş bir ülkede çalışmak isterim!" diyerek geri çevirdiği naklediliyordu.

Sicilya'nın güneyinde yer alan bir köyde, artık kullanılmayan eski bir tuz ocağında Nairobi Hilton'da yıllardır çalıştıktan sonra emekliye ayrılmış İsviçreli bir aşçının denetiminde iki mafya mutemedi, mezardan yeni çıkarıldığı ileri sürülen yirmi beş, otuz yaşlarında bir erkeğin cesedini meşe odunu dumanında "füme" ediyorlardı. İsviçreli aşçıyı rahatsız eden, Sicilyalıların laubaliliklerinden çok, bu etin kökeninin mezar olmayıp özellikle bu iş için avlanmış biri olması ihtimalinin fazlalığıydı.

Adamı tütsülemek tam on beş gün sürdü; arada sirkeye de batırılarak biraz da "mariner" edildi. On beşinci gün mal, suyunu kaybetmiş, istenen kıvama gelmişti. Gelen arkeolog uzman, "Tam Mısır tapınaklarında bulduklarımıza benzedi. Şimdi sıra kozmetik düzenlemelerde!" dedi. Cesedin ağzında bulunan çağdaş teknikle doldurulmuş bütün dişler çekilip denize atıldı. Bedeni önce röntgenle incelenmiş, herhangi bir yerinde kırılmış kemiklere konan çivilerin, geçirilmiş ameliyat izlerinin bulunmadığı anlaşılmıştı. En sonunda İran'dan ve Mısır'dan derlenmiş eski dokumalar giydirildi. Afganistan'dan getirilmiş eski sopalar ve ok-

larla da aksesuarı bütünlendi. Bu dokumalarda, aletlerde, oklarda karbon izotoplarıyla yapılan incelemeler milattan önce beş bini gösterecekti.

Mafya ile anlaşma gereği ödenen, malın sağlanması, tütsüleme, paketleme ve Alp Dağları'nın istenen yerine yerleştirilmesi işlemlerini kapsıyordu.

İsviçre'nin bugün yaşadığı ekonomik sıkıntı nasıl atlatabilirdi? Herkes başka bir şey öneriyordu: Üç yıldır Mont-reux'de yaşayan eski bir SSCB vatandaşı Igor Jordan, çözümün İsviçre'nin Rusya'daki ucuz el emeğinden yararlanmasında yattığını ileri sürüyordu. Kuşak sıkılarak, örneğin daha az elektrik harcayan "ekonomik" lambalar üretilerek, Pro-Helvetia gibi örgütlerin örneğin İsviçre sinemasının gelişmesi için yapageldiği harcamaların kısılarak düze çıkılabilceğine inananlar da vardı.

Çözümün, İsviçre'nin geleneksel tarafsızlığına son vererek Avrupa Topluluğu'na katılmasıyla sağlanacağına inananlar çoktu. Ancak halkoylaması "katılmama" sonucunu verince bu ümit kapısı da kapanmıştı.

Sicilya'da tütsülenerek eskitilen mal bir yaz günü tam planlandığı gibi sözde iki Avustralyalı turist tarafından "*tesadüfen*" bulundu. Haber, bütün önemli gazetelerde, televizyonlarda, operasyonu planlayanların istedikleri şekilde yorumlandı: "Geçen yıl Avusturya-İtalya sınırında bulunan dan sonra ortaya çıkan bu ikinci buz adamı yüzyılın en önemli bulgularındandı. Ozon tabakasının delinmesi ve 'sera etkisi' ile Alp Dağları tepelerinde fazla eriyen kar tabakası bize beş-on bin yıl öncesinin sırlarını açıklıyordu."

Operasyonu yöneten Jean-Claude Campiche, mafyanın Bükreş'teki ajanına telefon etti:

– Martta Bretaye yakınına otuz yaşlarında bir kadın ve on yaşında bir çocuk, Jungfrau civarına yirmi beş yaşındaki bir erkek, ekimde Taveyannaz'a elli yaşında bir adam isterim!

– Bu kadar buz adamı neye yarayacak?

– Anlamıyor musun? Her buz adamı, dağ başlarında yeni bir ilgi odağı, yeni bir müze-ziyaret noktası oluşturmaktadır. Her birine gelecek on binlerce turist, bu bölgeleri önceden değişik kimliklerle kiralamış olan örgütümüze anlamlı gelir sağlayacak, tabii, İsviçre'nin ekonomik sıkıntısı da bir oranda hafifleyecektir.

AKADEMGORODOK'TA İYİLİK

Filmin adı: Akademgorodok'ta İyilik, Yönetmen: Nobu Tsukamoto, Senaryo: E. Malkovich, Müzik: B. Toker, Oyuncular: E. Malkovich, John Mariotti, F. Taguchi, Lolita Davidovich, A. Ozis. Bir Sadaka (Japon-Çekoslovak ortak yapımı), 111 dakika.

Nobu Tsukamoto'nun 'Akademgorodok'ta İyilik' filmi belki bir başyapıt değil, belki alacağı ödüller beşi onu geçmez, ama seyredilmesi gereken çok değişik bir sanat eseri dir. Aslında Sergei Goudonov'un 1932'de Moskova'da yayımlanmış bir uzun öyküsünden uyarlanmış ya da hareket edilerek varılmış bu filme. İnsan ruhunun içinden çıkılmaz labirentlerini -ukalalık etmeden ve hatta çözümlemeye kalkmadan- sergilemek istemiş Tsukamoto. Bunu yaparken de bir zamanlar Steppenwolf ile çalışmış olduğu halde ve tiyatrocü kökenine sırt çevirerek, kamerasını devinimsiz bir dördüncü duvar olarak kullanmış. Konuşmaların bazen fazla uzaması bir yana bırakılırsa konunun ilginçliği, akıcılığı sonuçta ağır basabilir.

Günün birinde, -istatistikçi tabiriyle- "gelişigüzel", anarşist argosuyla "vurkaç" iyilikler yapmaya karar veren bir adamın 24 saat içinde başına gelenleri izliyoruz bu filmde.

Önce bir köprüden geçerken gişedeki memura giriş

ücretinin yedi katını ödeyerek "Bundan sonra gelen altı arabanın parası benden!" diyor. Ardından gelen altı arabanın şoför ve yolcularının para alınmayınca nasıl şaşırdıkları çok iyi yansıtılmış; kameranın tüm olanakları denenip yepyeni sentezler yaratılmış.

İyiliksever adam (E. Malkovich) anayoldan çıktığında bütün kavşaklarda karşılaştığı arabalara yol verir: Bu arabaların şoförleri herkesin birbirinin önünü kestiği trafikte böyle birine rastlayınca şaşırırlar. Bir durakta otobüs kaçırılmış bir posta memuru (A. Ozis) görür. İyiliksever, posta memurunu alır, onu bir sonraki durağa ulaştırıp otobüse binmesini sağlar. İyiliksever, bir süre sonra arabasını bir yere park eder. Yolda rastladığı fakir adama –onurunu incitmemek için– bir miktar kâğıt parayı çamura bulayıp "Yanınızda yerde buldum. Mutlaka sizden düşmüş olmalı" deyip verir.

Az ötede çirkin, ucube mi ucube bir kız yürümektedir. Ona ıslık çalıp laf atar. Kız (Lolita Davidovich) "Terbiyesiz" der, ama memnun mu memnundur.

Bu sahnelerde Tsukamoto, artık gözden düşmüş "zoom"u sanki yeniden keşfedip başarıyla kullanmaktadır.

İyiliksever, Balıkpazarı'ndan balıklar alır, köprüde balık tutmaya çalışanların kovalarına –çağırtmadan– birer ikişer bırakır.

Filmin sonuna doğru iyilikseverin bir futbolcu olduğunu anlıyoruz; takımının kaptanıdır. Onu bir maç başında görüyoruz. Yazı tura atacak hakeme "Gereği yok" der, "Karşı takımın kaptanı meslektaşım seçsin istediği tarafı!" Maç boyunca sürdürdüğü centilmenliklerin en yücesini tam maçın kaderini belirleyecek golü atabilecekken yapar. Arkadan aldığı bir pasla ayağına gelen topu üç kişiyi çalımlayarak rakip kaleye götürür. Tam topu ağlara yuvarlayacakken kaleci (F. Taguchi) ile göz göze gelir. Takımına yeni

transfer olmuş, ilk defa A takımı formasını giymiş bu genç kaleci için bu gölü yemek ya da yememek geleceğini belirleyen bir eylem olacaktır. Az önce olmayacak bir gol yemiş bu yenibitme kaleci, bir mucize olur, bu herkesin yenmesi kaçınılmaz sandığı golü kurtarabilirse antrenörünün gözüne yeniden girebilecek, takımdaki yerini koruyabilecektir. Kaptan nişan alır, topu tam kalecinin kucağına atar. Kaleci kurtarılması imkânsız bir golü önlemiştir. Stadyum ayağa kalkar. Golü atamayan kaptan mutludur.

Şimdi biraz da senaryonun üstünde durmak gerekir. Senaryoda Goudonov'un öyküsünde olduğu gibi iyilikseverin neden iyilik yaptığı belirtilmemiştir. Ancak Goudonov senaryoya kaynak oluşturan öyküsünde iyiliklerin hep olumsuz tepkilere yol açtığını söyler: İnsanlar bu iyilikler karşısında önce şaşarlar, sonra "Kim bilir hangi hırsızlığın diyetidir. Kimden yediği rüşveti dağıtıyordur?" gibi sorular sorarlar.

Senaryoda böyle tepkiler yer almıyor. Bu konuda düşünme seyirciye kalıyor: Düşünüldüğünde, iyiliklerin sadece din kitaplarında ve çocuk öykülerinde ödüllendirildiği, gerçek yaşamda Goudonov'un kine benzer tepkilerle karşılaştığı sonucuna varıyoruz. İyiliklere karşılık beklenmemesi gerektiğini anlıyoruz.

Aslında cennet umularak yapılanından çok, hiçbir karşılık görmeyebileceğimizi, hatta belki de olumsuz tepkiyle karşılaşabileceğimizi bilerek yaptığımız iyilik kutsaldır. Erişkinler de çocuklar gibi davranış biçimlerini gördükleri örnekleri taklit ederek geliştirirler. İyilik yapmakla sadece bir örnek oluşturunuz. Bunu gören yirmi kişiden biri bu davranış tarzını benimsese, algılasa yeter de artar bile. Senaryo, bu konuda bir şey söylemese bile insana bunu düşündürüyor.

EN HAKİKİ MİKİMOTOLAR

Bir davetteydiler. Münasebetsizlerden biri, "Amma şişmanlamışsın. Kaç kilo aldın?" deyiverdi. Nevra çok üzüldü; ne cevap vereceğini bilemedi. Emekli büyükelçilerden Hamit Bey oradaydı, imdadına koştu:

– Hanımefendi kiloyla değil miskalle ölçülür! dedi.

Miskal, inci ölçmekte kullanılan bir ağırlık birimiydi ve tabii ki incinin ağırlığı arttıkça değeri de çoğalırdı. "İnci" kelimesi, Nevra'nın belleğinde hep sıcak ve iyi duygular uyandırırdu. Büyükelçinin atılımı, bu bağlantıyı pekiştirdi. Nevra bu çok "*elegan*" ve çok ince müdahaleyi hiç unutamadı.

Kilolarını veremeyince, boynundaki guatr ameliyatının izi de belirginleştikçe bunu en iyi bir sıra inciyle örtebileceğine karar verdi.

– Ama o zaman boynuna koku süremezsın. Parfümdeki alkol, incileri bozarmış.

– Zararı yok, başka yerlere süreriz!

Kırkinci yaş gününden kısa bir süre önce kocası Londra'ya gidiyordu. Ondan inci ısmarladı.

Raif Bey, Londra'da işini bitirir bitirmez "inci" konusunda incelemelerine başladı. Mikimotolar 8.000-17.000C yen arasında satılıyordu. Antika takılarda yer alan inciler

daha da pahalıydılar. Nihayet Harolds'un arkasında kalan sokakların birinde, –galiba Walton Street idi– istediğini buldu. İthal "Ciro" marka incilerdi bunlar; yapaydılar. Fiyatları uygundu: Altmış sterlin diyorlardı.

– Nasıl yapılıyor bunlar?

– Bazı balıkların pullarına parlaklık veren madde kazınıp suya alınıyor. Sonra bu madde sudan ayrılıp amonyak içinde korunuyor. Buna "*éssence d'orient*" denir. İnci kalıbıyla oluşturulmuş içi boş cam kürelerin içine şırınga ediliyor. Kürelerin içi bu maddeyle kaplanmış oluyor. Sonra cam asitle eritiliyor ve bu inciler elde ediliyor.

Nevra, Raif'i havaalanında karşıladı.

– İstediyimi aldın mı?

– Aldım.

– Nerede? Nasıl?

– Valizde. Eve gidince görürsün.

Evde Nevra kutuyu açınca duraksadı:

– Bu ne?

– En değerli "Ciro" incisi.

– Kültive mi, hakiki mi?

– Hiçbiri; en pahalı "feyk" inci.

– Aşkolsun, bana bir sıra Mikimotoyu çok mu gördün?

– Onlar ufak taneliydiler; cılız kalırdı. Bak bu ne zengin duruyor! Sonra artık Mikimoto filan alan da yok. En şık, en kibar kimseler bunları kullanıyorlar.

– Bu inci yüzünden aramız açılacak.

– Asillere uygun bir davranıştır; bize de bu yakışır.

– O ne demek?

– Hamlet'in anasıyla üvey babasının arası da bir inc yüzünden açılmamış mıydı?

– Nasıl?

– Oyunu hatırla: Sonunda Hamlet, Leartes'le kılıç to-
kuşturmadan önce üvey babası Claudius onun içkisine ze-
hir atar. Anlamasın diye "Şarabında değerli bir inci bulun-
yor" der. Sonuçta şarabı tadan annesi ölür ve böylece ko-
casından uzaklaşmış olur.

– Bunun yorumu çoktan değişti.

– Nasıl yorumluyorlar şimdi?

– Kadın, Claudius'un hediye ettiği incinin yapay mı,
gerçek mi olduğunu anlamak için atmış. İçkide eriyince ya-
pay olduğu anlaşılmış. O da kahrından ölmüş.

– Sen bu incilerin "hakiki feyk" olduklarının farkında
mısın?

– Yani "feykin de feyki" mi var?

– Tabii öyle sahteler vardır ki aslından ayırt edilemez!
Mesela 1948'de Dietrich Fey adlı bir restoratör, Lübeck'te
Marienkirche'yi onarma işini yüklenmişti. Kilisedeki alçı
kaplamaların altında 13. yüzyıldan kalma gotik duvar re-
simlerinin bulunduğu anlaşıldı. Bu resimlerin restorasyonu
iş, Fey'in asistanı Malskat'a verildi. İki yıl sonra bu resimle-
rin bulunduğu kısmın açılışını devrin şansölyesi Adenauer
yaptı. Konuşmasında "Çok değerli bir sanat hazinesinin or-
taya çıkarılmış olduğunu" belirtti, hazır bulunan uzmanlar
da onu alkışladılar. Ancak bir süre sonra Malskat, duyduğu
vicdan azabı sonucunda "Bu freskolar eski değildir. Hepsini
ben ürettim!" diye itirafta bulundu.

– Sonra ne oldu?

– Eksperler bu itirafa inanmadılar, Malskat'ın dikkat
çekmek için böyle davrandığını sandılar. Ancak, işin aslı,
Malskat'ın ürettiği Rembrantlar, Watteau'lar görülünce anla-
şıldı. Freskoların sahte olduğu kabul edildi.

– Gideceğim, "Beyoğlu Güzelleştirme Derneği Balosu" olmasaydı da "İnci İthalcileri Balosu" olsaydı bunları takardım. Onlar yutarlardı.

– Eksper olmayanlar da yutar: Monte Carlo'da Şarlo'ya benzeyenler arasında yapılan yarışmada halk, Charlie Chaplin'i güç bela üçüncü seçmişti biliyorsun.

– Peki, bu incilerin aslına o kadar benzediği ne malum?

– Bu kadar parayı neden ödedik? Biraz daha verseydik aslını alırdık.

Nevra'nın yatıştırılması, doğum gününde giyinip kuşanıp Swiss Otel'deki baloya götürülmesi pek kolay olmadı.

Oysa, incileri, yazdan kalma esmer teninde güzel duruyorlardı. Masalarında oturan birkaç kişi bu konuda iltifatta bulununca neşelendi, rahatladı.

Keyfi, eşi onu dansa kaldırıncaya kadar devam etti. Onlar piste ulaşınca orkestra Beatle'lerin meşhur şarkısını çalmaya başladı: "*Nothing is real* (Hiçbir şey gerçek değildir!)"

Nevra, bunu duyar duymaz bozuldu, gözünden hakiki inci taneleri gibi yaşlar dökülmeye başladı. Kocasına, "Devam edemeyeceğim, lütfen oturalım!" deyiverdi.

Raif'in sıkıntısı maalesef bu baloda bitmedi, birkaç gün sonra bir Çernobil faciası daha yaşandı. Eşinin yeni inciler taktığını öğrenen metresine bunların sahte olduklarını bir türlü anlatamadı. Metresi beraberliklerinin sürmesi için Raif'in bir ay sonra çıkacağı iş gezisinde kendisine de böyle iri taneli gerçek inciler almasının şart olduğunu söyledi durdu...

'ANSİKLOPEDİ DAĞITACAĞIM'

"Sayın Dost,

Bu mektup size şans getirecektir. Bu mektup 20. yüzyılın başında kaleme alınmıştır. Mektubun orijinali hâlâ New England'daki eski bir evde korunmaktadır. Bu yazı dünyanın çevresini tam 33 kez dolaşmıştır. Şans nihayet size de gülmüştür: Bu mektup zincirini eğer söylendiği şekilde sürdürürseniz, en geç on dört gün içinde yaşamınızda çok önemli bir gelişmeye şahit olacak, mutluluğa ereceksiniz. Ancak, mektubun en geç 96 saat içinde elinizden çıkması gerek.

Bu zinciri sürdüren bir Kraliyet Hava Kuvvetleri subayı bir gün içinde 400.000 dolar kazanmasına yol açan bir fırsatla karşı karşıya gelmiştir. Zinciri bozanların başına gelmedik felaket kalmamıştır; Rock Hudson, AIDS'e yakalandığını öğrenmiş, ünlü bir siyasi, partisinin olağanüstü kongresinde yenik çıkmış, G. Milne bu mektubu aldığı zaman okuduklarına inanmayıp çöpe attığı için Beşiktaş yenilmiştir.

Michael Caine ise bu mektubu yolladıktan dört gün sonra yeni kitabının "best seller" listesine girdiğini görmüştür. Caracaslı General Alvarez bu mektupta yazılanlara inanmamış, mektubu çöpe atmış olduğundan Caracas'ta

salgın hastalık başgöstermiş, general ve akrabaları, hatta mektubu generale yollayan da dahil olmak üzere Caracas halkının yarısı hayatını kaybetmiştir.

Bu mektuptan hemen 20 kopya hazırlayıp en güvendiğiniz yirmi kişiye yollayın ve pek yakında yüzünüze gülecek olan saadeti bekleyin!"

Kâzım Başak bu kırtasiye fotokopisiyle çoğaltılmış mektubun zarfına baktı: "Şişli'den postalanmış. Başka ipucu yok" diye söylendi. Böyle şeylerden çok etkilenirdi. Bu sabah yapacak bir sürü işe şimdi de bu eklenmişti. Önce ofisindeki fotokopi aletiyle çoğaltmayı düşünmeye başladı: "Kime yollamalı?" Bu yirmi kişinin mektubu çöpe atmaya-
cak, ciddiye alacak karaktere sahip, inançlı kimseler olmaları gerekirdi. Önce beş, sonra güç bela on iki isim saptayabildi. On dört isimden fazlasını bulamayınca da tuttu, eşine telefon edip durumu anlattı. Eşi de çok telaşlandı.

– Bana altı yedi isim daha lazım. Senin arkadaşlarından seçip tamamlayacağız listeyi!

İsimler saptandıktan sonra adresler bulundu, bu adreslerin doğruluğu, bazılarına telefon edip kontrol edildi. Listenin hazırlanması, zarfların yazılması, teksir edilenlerin zarflarının pullanması, Kâzım Başak'ın tam yarım gününü aldı. Sonuçta o sabah yapacağı bütün işleri ertelemek, randevularını başka bir güne bırakmak zorunda kaldı. Kapıcıyı çağırıp zarfları postalamak üzereyken, aklına "Ya bu yirmi kişiden biri umduğumuz gibi davranmaz da mektubu çöpe atarsa nereden anlarız" sorusu geldi.

Karısı işi ciddiye alıp, evden ofise gelmişti. Ona, "Bu yirmi kişiden biri iki hafta içinde bir kazaya uğrar ölür, bir tarafına felç iner ya da iflas ederse anlamış oluruz!" dedi.

– İyi ama ucu bize de dokunur. Saadet zincirinin biz-

den sonraki halkası yürümez takılırsa biz de olumsuz bir şekilde etkileniyoruz.

– Bunu nereden çıkardın?

– Bak yazıda ne denmiş: Caracas'ta bir general buna güldüğü, mektubu çöpe attığı için o kentte salgın çıkmış ve general, akrabaları, ona mektubu yollayan dahil olmak üzere Caracas nüfusunun yarısı bu salgında ölmüş. Demek ki, yapılan yanlış, sadece mektubu çöpe atanı değil, mektubu göndereni de yakıyor.

– Eyvah! O zaman iadeli taahhütlü gönderelim.

– Olmaz! Usule uymaz! Mektubu gönderen asla bilinmemeli. Sonra böyle bir şey yapsak bu sadece mektubun yerine vardığını bildirir. Yoksa mektubu alanın bunu başkasına yollayıp yollamadığı konusunda bizi aydınlatmaz. Bunu nasıl garantileriz?

– Mektupları gönderdiğinin belgesini (taahhüt belgelerini) bir adrese veya posta kutusuna yollayıp ödül kazansın.

– Nasıl bir ödül?

– Ansiklopedi dağıt: Büyük Larousse olabilir ya da Britanica'nın Temel tipi, o da olmazsa Meydan Larousse!

– Aman be, iş yokmuş bunlarda. Temel çocuklar içinmiş, Meydan kötü kâğıda basılmış, Çetin Altan İşçi Partisi milletvekili olarak tanımlanmakta, Akbulut bulunmamaktaymış. Büyük Larousse da fazla ağırmış, sonra iddia edildiği gibi öyle bilmem kaç milyon lira etmiyormuş.

– Bu yalanlanmadı mı?

– Evet, ama başka iddialar da var.

– Öyleyse, Cinsel Bilim Ansiklopedisi veya Madonna'nın Seks kitabını yolla.

Kâzım Bey sıkıldığını hissetti. Durumun hafife alınacak bir tarafı yoktu.

– Allahını seversen saçmalama.

– Peki, Türk Meşhurları Ansiklopedisi ya da Halk Edebiyatı Ansiklopedisi?

– Bunlar bitmemiş, yarıda kalmışlar.

– Yurt Ansiklopedisi?

– Basıldığından bu yana on beşten fazla yeni il oluşturulmuştur. Bunları içermez..

Karı koca sanki bir çıkmaza girmiş yürüyorlardı.

– İslam Ansiklopedisi?

– Birçok önemli madde bulunmaz.

– Orijinalinde mi, çevirisinde mi?

– Her ikisinde de... Türkçesinin önsözünde Adnan Adıvar, Fahrettin Razi'nin, Ebul Kasım el Zahravi'nin unutulduklarını belirtir. Türkiye'de hazırlananında örneğin Cerrahi Tarikatı ve Yunus Emre yoktur.

Eşiyle sürdürdüğü konuşmanın bir yerinde Kâzım Başak önce bunaldığını hissetti, sonra tepesi attı, karısının tam üç defa 'Yapma Kâzım!' diye yalvarmasına rağmen, tuttu saadet zinciri mektuplarını teker teker yırtarak çöpe attı. "Ben" dedi, "kaderime razıyım!"

BENİM ZAMANIMDA BEYOĞLU

Darülfünûn müderrislerinden Merhum Hasan Tahsin Bey ve Merhume Servet Hanımın oğulları, Merhum Muvaffak Sümen Paşanın ve Merhume İnci Tebriz Hanımın kardeşleri, eski Postatelofontelgraf Nazırı Recep Paşanın damadı, Merhume Hatice Delibeşe'nin eşi Kemal Delibeşe bugün aramızda yok: Bundan bir sene evvel Haseki Hastanesi'nin Kardiyoloji Bölümü'nde gözlerini dünyaya kapamıştı. Onu, çeşitli nedenlerle, özellikle kendisiyle son röportajı yapmış kimse olduğum için hatırlıyorum.

Beni, röportaj yapmaya gönderen yazışları müdürüne, "Yahu kimdir bu Kemal Delibeşe?" diye sorduğumda "Türkçede serbest vezinle yazılmış bir şiirde noktalı virgülü ilk kullanan kimsedir! Sonra Kabataş'ta yıllarca coğrafya öğretmiştir, sonra..... sonra..... sonra....." diye niteliklerini uzun uzadıya sıralamış, Kemal Beyin Beyoğlu'nu en iyi bilenlerden biri olduğunu da eklemişti.

Kemal Delibeşe'yi Haseki Hastanesi'nin bir koğuşundaki yatağında, güç nefes alırken bulmuştum: Devamlı kullandığı oksijen maskesine, çeşitli serumlara rağmen halsiz görünüyordu. Çok yavaş konuşuyor, arada sırada dalıp gidiyordu... Uyanması için bâzen üç beş dakika beklemek zorunda kalıyordum.

"...Eski Beyoğlu, Kuledibi'nde başlar, Ağacamii'nde bitirdi. Ağacami'nden sonrası ormanlıktı. Eptalafos Kahvesi ormanlar içindeydi. Bu ormana Grand Champs de Péra derlerdi. Sincaplar gelip çay şekerlerini yürütünce kahveci kızar, deli olurdu! Safiye Ayla, Hamiyet Yüceses, Kristal Gazinosu'nda şarkı söylemeye giderken bu ormandan geçmek zorunda kalırlardı.

Beyoğlu'nun ortasında Yıldız Sineması vardı. Hiç unutmam; ben Boris Karlof'u, 'Drakula-Gündüz İnsan Gece Kurt' filminde ilk defa orada görmüş ve hayran olmuşum. Mektup yazıp imzalı resmini istemiştim.

O zamanlar Çırağan Sarayı Beyoğlu'ndaydı. Kanûni Esasi Kıraathanesi'nin olduğu yerdeydi. Sonra yandı. Yalnızca da yenisini deniz kenarında yaptılar...

Az ötede Markiz Pastanesi vardı. Karşısında Löbon! Burada bütün ünlüleri çay içip pasta yerken görürdünüz: M. Şekip Tunç, Mazhar Osman, Yves Montand, Hüseyin Rahmi, Ahmet Rasim, sonra Nâzım... Böyle ağızları pastalı, sakalları, bıyıkları kremşantili, camdan size bakar dururlardı...

Şişhane'de elinde direksiyon, ağızyla otomobil sesi çıkararak dolaşan bir deli vardı... Bir defasında Löbon'un camına çarpmış, kırmış, üstünde cam parçaları, yara bere pastanede uzun süre otomobil taklidi yaparak gezmiş, müşterileri kaçırmıştı.

O zamanlar her şey çok ucuzdu: Babamızdan yirmi beş kuruş alır, bu parayla haftalarca gezer tozar, bu nezih yerlere gider, sarhoş olur, paranın üstünü de eve getirirdik.

Bir defasında Lambo'nun Meyhanesi'nde kafa çekiyor-

duk. Elif Naci, Anna Masala, Metin Sözen, Tevfik Fikret, Behçet Kemal, Sünnetçi Emin Fidan filan vardı... Meze yavandı. Sait Faik birden parladı:

– Yahu, bu ne biçim meyhane?

Lambo üzüldü:

– Dur paşam, mezeni hemen getireceğim! dedi. O saatte bütün dükkânlar, balıkçılar kapalı olduğu halde beş dakikada elinde bir tabak nefis balıkla döndü geldi. Bu balığı hemen pişirdi; meze yaptık.

İşin esası sonradan anlaşıldı: O sırada Aya Triyada Kilisesi'nin bahçesinde Kumkapılı balıkçıların Marmara Denizi'nde yakaladıkları dev bir köpek balığı sergileniyordu:

– İnsanları, gemileri yutan canavar... Midesinden iki şemsiye, üç çift pabuç, bir çizme, dört kayık tabak, iki zoka çıktı.. Seyri üç kuruş. Askerlere, çocuklara yüz para! diye bağıryorlardı. Bir çadıra konmuş, ağzı odunla açık tutulu bu köpek balığı kokuncaya kadar halka gösterildi. Yanında, yere serilmiş bir bez üstünde de midesinden çıkanlar sergilendi. İşte kurnaz Lambo gitmiş bu çadırdaki balıkçıdan azıcık köpek balığı eti alıp gelmiş bize meze yapmıştı.

Bizim gençliğimizde Kuledibi'nde uçan adamlar otururdu. Bunlardan bir kısmı Yahudiydi. Bunlardan en eskisi Hezarfen Ahmet Çelebi'ydi. Sonra Nazlı Eray'ın öykülerinde okuduğunuz uçan kimseler (*Ah bayım-Vah bayım*) de Kuledibi'nde yaşarlardı. Bunları Batman kadar, Süpermen kadar tanırdık. Geceleri meyhaneden dönerken başımızı kaldırıp göğe bakınca bazen birkaçının Taksim'den Tünel'e doğru, bir ikisinin de Balıkpazarı'ndan Nove Şalom'a doğru uçtuğunu görürdük, Tayyareci Vecihi Bey Kalamış Köyü'nde bir uçak yapıp buna dışardan getirttiği motoru monte edip uçmaya başlayınca Kuledibi'nde oturanlar korkup

uçmaktan vazgeçtiler. Haklılardı. Çünkü Vecihi Bey çok dikkatsizdi: Bir keresinde Moda İskelesi açıklarında demirlemiş İpar Kotrası'nın direğine, bir defasında da üst şerefesinden ezan okunmakta olan Beylerbeyi Camisi'nin minaresine toslamıştı...

1939 yılında çok kar yağmıştı. Tuna Nehri'nden gelen buzlar Boğaz'ı kaplamış, Marmara buz tutmuştu. O kış Kurtuluş'un dış mahallelerine, Beyoğlu'nda da Asmalımescit'e kadar kurtların indiği bilinir. O tarihte Pandelinin Meyhanesi'nde çekilmiş bir resimde vitrinin dışında, sokaktan bir kurdun geçtiği açıkça görünür..."

Konuşmasının bu yerinde Kemal Beyin sesi boğuklaşmış, rengi morarmıştı. Koşup gelen nöbetçi doktor, oksijenin yetmediğini anlamış, daha fazla oksijen akıtmaya başlamıştı. Kemal Bey birden uyandıydı. Değişik bir tonla konuşup sözlerini şöyle bağladığı:

"Düşünüyorum da bunca görgüsüz belediye başkanı, bunca çıkarıcı imar müdürü, ve eski evlerin değerini bilmeyen, bunları yıktıran bunca yeni zengin bulunmasaydı da İstanbul yüzyıl önceki niteliklerini korusaydı, iyi mi olurdu, kötü mü? Biz o zaman ne anlatırdık? Kim bizi dinlerdi? Biz böyle görkemli eski zaman satıcısı yapan, eskinin artık bulunmaması, belgelenmemiş olması değil midir? Ben bugün Bern'de ya da Lozan'da 1900'den, daha eskiden bu yana hiç değişmemiş bir sokakta doğmuş, büyümüş, yaşamış, bu yaşa ulaşmış olsaydım sizlere bugün ne anlatabilirdim?"

Bugün, Kemal Delibeşe'yi, ölümünün birinci yıldönümünde saygı ile anıyor ve söylemiş olduklarının hiç olmazsa son paragrafında gerçek payının yüksek olduğuna inanıyoruz.

FEVKALADE UZAMIŞ BİR GEBELİK

Serbest dolaşım hakkı olmayan, pazarların hiçbirine alınmayan Türk vatandaşlarından birinin feryadı, geçen hafta sınırlarımızı aşarak yeryüzünün dört bir yanında yankılar uyandırdı. Bundan yedi gün önce kısa fakat bilim tarihi açısından önemli bir haber yer almıştı bazı haber bültenlerinde: 1460 gün geçtiği halde gebeliği devam eden bir kadının varlığının saptanmış olduğu bildiriliyordu. Bu kadının oturduğu köye giden uzmanlar o yöredeki kadınların gebeliklerinin genellikle alışlagelmiş süreleri aştığını bildiriyorlar.

Hekimler bu ana rahminde en uzun süre kalma rekorunu kırmış olan bebeği ultrason ile incelemiş ve duruma hayret verici oranda uyum gösterdiğini belirlemişler. Bebek gebeliğin ilk iki yılında büyümüş, sonra o düzeyde kalarak sürdürmüş rahim içi yaşamını.

Haberi veren ajans, böylece Afrika filinin 640, gergedanın 560, zürafanın 450, yunusbalığının 360, atın 377 gün süren gebelik sürelerinin aşılarak türlerarası bir rekorun da kırılmış olduğunu bildiriyor.

Bilim adamları bu yörede gebeliklerin –bu kadınınkı kadar olmasa bile– neden uzun sürdüğünü anlamamışlar:

Bunun oksijenin kısmi basıncının düşüklüğü yanında bölgede yetişen bazı bitkilerin fazlaca yenilmesinden de kaynaklanabileceğini düşünmektedirler.

Gebe kadın bu bitmez tükenmez gebeliğin artık sona ermesini istemektedir: Bağırsaklarına, karaciğerine aşırı baskı yapan iri fetusun yarattığı fizik rahatsızlığın yanında çocuğun askerlik çağına ulaşması halinde, hakkında "asker kaçağı saklamak" nedeniyle kovuşturma yapılmasından da kaygı duymaktadır.

Kadıncağızı çok üzen bir konu daha var: Komşuları ondan ürküyorlarmış. Haline bakıp bir nevi evliya mı yoksa tanrının gazabını hak etmiş kötü ruhlunun biri mi olduğunu çözümleyememişler; "Evimizdeyken aniden doğuracağı tutar da ölüverir başımıza bela olur!" diye onun köyde serbest dolaşmasına bile izin vermiyorlarmış. Ona serbest dolaşım hakkı, diğer insanların topluluklarına katılma fırsatı verilmemekte, çarşılarına ve pazarlarına alınmamaktaymış.

Doktorlar sezaryenin çözüm olmayacağını, işin bıçakla süngüyle halledilemeyeceğini belirtmektedirler; hatta bu uzun gebelik sırasında kurulmuş çok yönlü bir hassas denge aniden altüst edilmesinin, annenin bedeninin kısa sürede iflasına yol açabileceğinden korkulmaktadır. Bir görüşe göre tıp bu gibi durumların üstesinden gelecek aletlere ve yöntemlere ancak beş yıl sonra kavuşacaktır. Bu nedenle biraz daha beklenmesinde hayır vardır.

Bahtsız kadının yaşadığı yörenin şairleri, âşıkları ona moral vermek için şiirler yazmışlar, şarkılar bestelemişler: "Doğacaktır vadettiği günler hakkın-Belki yarın, belki yarından da yakın.." diye başlıyor bir tanesi. Bu işin yarından yakın olamayacağı artık anlaşılmış; yarın ise bir türlü gelmek bilmiyor.

Nihayet gidip Gürcü Bacı'ya sormuşlar. Bir tek o, kesine yakın bir tarih verebilmiş: "2000 yılında bu iş olur ama komşuların endişelerinin dağılması seni aralarına alabilmeleri için bir on yıl daha gerekir!" demiş.

Bunu öğrendiğinde kadın rahatlamış mı? Ne gezer! "Gençliğim ve orta yaşlılığın böyle geçtikten sonra ileri bir menopoz yaşında kadrim azıcık bilinmiş, ucundan şöyle bir hüsn-ü kabul görmüşüm neye yarar?" diyormuş. Haksız mı?

ESKİ BİR YENİ YIL HİKÂYESİ

Beşinci cadde, Manhattan'ın yarısında 42'nci sokakla kesişir. Dört-beş gün önce, çalıştığım hastanenin köşesinde kitapçıdan aldığım şehir haritasında saptadığım bu durumu şu anda kendi gözlerimle görmekteyim.

Türkiye'den buraya geleli, Columbia-Presbyterian Tıp Merkezi'nde işe başlayalı topu topu üç hafta oldu, şehrin bu açık-seçik dergiler, plaklar, hediyelik eşya satan dükkânlarının, ucuz film oynatan sinemaların bulunduğu, zencisi, Puerto-Rico'lu bol bölümüne ya ikinci ya da üçüncü gelişim.

Yılbaşı ertesi,soğuk bir hafta sonu... Akşamüstü çocuk servisinde çalışan o İrlandalı hemşireyi önce Lübnan lokantasına götüreceğim sonra da dans edilen bir yere... Ama, sabah yapacak hiçbir işim yok. Buraya sırf hastane havasından uzaklaşabilmek için geldim... Vitrinlere bakıyordum. Bir şey satın alacağımdan değil, üşüdüğümünden bir plakçı dükkânına giriyorum.

"Size yardım edebilir miyim?" diye soruyor satıcı kız. "Sağ olun. Ben kendim bakarım." Plakları karıştırıyorum: "İkinci Dünya Savaşı'nda kullanılmış uçakların motorlarının çıkardığı gürültüler", "17 yaşında bir kız çocuğuna yapılan açık kalp ameliyatı sırasında saptanmış sesler" gibi ilginç plaklar var. Üstünde Birleşmiş Milletler binasının resmi bulunan bir plağın kapağında "Bazı ülkelerin milli marşları"

diye yazıyor: Birdenbire 1950'leri hatırlıyorum. İstanbul'da, Spor Sergi Sarayı'nda yapılan Dünya Güreş Şampiyonası'nda Suriye Milli Marşı çalınırken balkonlarda çifte telli havasını andıran bu marşın havasına uyup göbek atan beş-on neşeli vatandaşımıza nasıl kahrolurcasına güldüğümü anımsıyorum...

En iyi duygular doluveriyor içime.

Plakçı dükkânından çıkıp şehrin doğu yakasına doğru uzanan bir yolda gelenlere-geçenlere baka baka yürüyorum. On adım önümde beş-altı kişilik kadınlı erkekli bir grup var, içlerinden biri yüksek sesle bir şeyler anlatıyor. Diğerleri gülüyorlar. Kulak kabartıyorum. "Yahu, bunlar Türkçe konuşuyorlar"... Biraz daha dikkat ediyorum, "Valahi de billahi de Türkçe konuşuyorlar." Adımlarımı sıklaştırıyorum: Aramızda mesafe beş altı adıma, dört adıma, sonra üç adıma iniyor. Allah kahretsin, hep beraber susmazlar mı, tam hizalarına geldiğimde... Ana caddeden bir yan so-kağa sapıyorlar. Bu yol benim yolum değil, ama her şeye rağmen onlara ayak uydurup o yönde yürümeye devam ediyorum: Önceleri çok konuşan adam yeniden başlıyor bir şeyler anlatmaya... Ve bana on adım öteden, beş adım mesafeden Türkçe gibi gelen lisanın halis muhlis İngilizce olduğunu kavrayıp gerisin geriye, ana caddeye dönüyorum... Milli marşlar plağının kabına baktığım zaman içimi kaplayan ılıklik soğuyuveriyor.

Konfeksiyoncu dükkânındaki saymazsak sabahtan beri tam üçüncü yanılmam bu: Konfeksiyoncu dükkânında içimde şüphenin doğmasıyla oğluna elbise alan kadının Türkçe konuşmadığını anlamam arasında topu topu birkaç saniye geçtiğinden onu saymıyorum...

Köşede bir otobüs duruyor, üstünde kocaman harflerle

"Topkapı" yazılı. "Topkapı" günlerce New York sinemalarında oynayan bir film: Keyfim "avdet" ediyor: Yine, önce Spor Sergi Sarayı'nı hatırlıyorum, sonra Maçka, Taşlık, Beyazıt, Fen Fakültesi kantini, Taksim Meydanı'ndaki geçit resimlerinden biri, fakülteyi bitirdiğimiz gün sınıf arkadaşlarımla gidip seyyar tansiyoncu ile resim çektirdiğimiz meyhane, birbiri ardısıra belleğimde beliriyor ve ilkokulda aşı tatili verilmiş çocuklar gibi seviniyorum.

New York Times'ın kitap gibi kalın, okunması saatler süren ekli pazar sayılarından bir tane alıp hastanedeki lojmanın yolunu tutuyorum. Yolda, akşamüstü davet ettiğim kızın şu anda kafasını bigudilediğini, kafasındaki bigudilere rağmen güzel olduğunu düşünüyorum. Sonra, ömrümde ilk defa, bu kızın saçlarının, yüzünün, bacaklarının güzelliğinin, albenisinin, huyunun suyunun, konuşuşundaki tatlılığın Türkçe bilmemesini, İstanbul'a, hakemlerine sövülen maçlarıyla, politikasıyla, dedikodusuyla, Galata Köprüsü'yle, si-siyle, pisliğiyle, adaları ve Kadıköy'ü ile, benim dünyama yabancılığını dengeleyemediğini, aramızdaki uçurumu dolduramadığını kavıyorum.

Olacak şey değil: Şu anda beni sollayan Ford'un şoförüne ettiğim kafiyele küfürün Türkçesini anlayan bir kadın bulabilsem bu kadını, altmış altı yaşında olsa bile, bu dünya güzeli hemşire kızıdan otuz üç tanesine değişmeyeceğimi düşünüyorum... O gece, hemşire kızın güzelliğine, alabildiğine albenili, alabildiğine tatlı olmasına, şokulganlığına ve konuşkanlığına rağmen ben kabında Birleşmiş Milletler'in binasının resmi olan bu kahrolası plak yüzünden eğlenemedim ve kızı evine bırakıp lojmana dönünceye kadar yüzüm öylesine asıktı ve canım öylesine sıkındı ki tarif edemem...

YEFİMİÇ'İN KIŞ UYKUSU HORMONU

Andrey Yefimiç, bir "*infaz*"ı ömründe ilk kez 6 Nisan 1856'da Paris'te gördü. Hırsızlık ve insan öldürme suçlarını işlemiş olan mahkûmun adı François Richeux idi.

Yefimiç, o sabah erkenden uyanıp bir atlı araba bulmuş ve Place de la Roquette'e şafak sökerken ulaşmıştı. Aralarında çok sayıda kadının ve çocuğun bulunduğu bir kalabalığın içinde kendine iyi bir yer bulabilmişti; meydanın ortasında kurulmuş olan giyotini iyi görüyordu.

Mahkûmu getiren araba meydana varınca kalabalık aniden sessizliğe bürünmüştü. Andrey Yefimiç, mahkûmun sağlıklı görünüşünü, üstü yırtılmış beyaz gömleğinden uzanan boynunu, kutsal kitabı öpüşünü, bıçağın düşerken çıkardığı sesi ve sapasağlam bir adamın bir saniye sonra cese dönüşmesini uzun yıllar unutamadı.

Andrey Yefimiç'in gördüğü ikinci "*infaz*" kendi ülkesinde, Yasnaya Polyana'da 1866'da gerçekleşti. Bu bölgede manenda yapmakta olan 65'inci Piyade Bölüğünden onbaşı Şabunin, teğmenini vurmuştu.

İki teğmen ve bir albaydan oluşan askeri heyetçe yargılanan Şabunin'i savunmak Andrey Yefimiç'e düşmüştü: Savunmasında, Şabunin'in amirini öldürmüş olmasının in-

kâr edilemeyeceğini, ancak Şabunun'ın geri zekâlı bir insan olduğunun bilindiğini, üsteli' o gün ileri derecede sarhoş olduğunun da göz önünde tutulması halinde cezasının daha hafif olmasının gerektiğini ileri sürmüştü.

Sadece teğmenlerden biri, bu savunmadan etkilenmiş, ancak bir parça tereddütten sonra, albayı ile zıtlasmaktan çekindiğinden, sonunda diğer iki yargıcın, fiilin 604'üncü maddenin kapsamına girdiği kararına o da katılmıştı.

İnfaz, 9 Ağustos 1866'da köy meydanında gerçekleştirildi. İnfazı Yasnaya Polyana ve civar köylerden gelen halk izledi. Şabunun, haçı öptükten sonra bir direğe bağlandı, gözleri örtüldü. Davullar dövülüp idam mangası ateş edince de bütün köylüler diz çöküp zavallı adamın ruhu için dua etmeye başladılar.

Bu iki olay, Andrey Yefimiç'in 1869'da Almanya'da göç edip Bremende, idam cezasının yerini alacak daha insancıl yöntemler bulmak için çalışmaya başlamasına yol açmıştı.

Yefimiç'in, anavatanının ormanlarında uzun yıllar gözledikleri, ona bu konuda yapabilecekleri konusunda önemli ipuçları sağlamıştı: Yarasaların, sıncapların, kaplumbağaların ve ayıların sonbaharda, havalar soğuyunca kış uykusuna yattıklarını biliyordu. Avlanırken kış uykusuna yatmış ayıların ufak tefek patırtı ve gürültüyü algılayıp kısa bir süre içinde uyanabildiklerini görmüştü. Buna karşılık, sincap gibi gerçek kış uykucuları –vücutlarının ısıları sıfıra yaklaştığından ve normalde dakikada 300'den fazla vuran nabızları artık dört kez vurmaya başladığından– top atılsa uyanmazlardı. Bu yaratıklar, kış uykuları boyunca on beş-yirmi günde bir uyanır gibi olur, çevrelerine şöyle bir bakar ve hemen dalarlardı mevsimlik uykularına. Bu koşullarda dola-

şımları yavaşlayınca kanlarının pıhtılaşmaması için, bu pıhtılaşmanın damarlarını tıkamaması için bedenleri bol bol pıhtı önleyici maddeler üretti.

Bu dürtülerle bu gözlemler ve bu bilgilerden hareket eden Andrey Yefimiç, Bremen'deki özel laboratuvarında, kış uykusuna yatan hayvanların kanında, onları kış boyunca uyutan bir madde bulunduğunu ortaya çıkarmıştı. Ömrü yetseydi bu kış uykusu maddesini yeterince elde edip normal koşullarda kış uykusuna yatmayan hayvanlarda denemeyi, başarılı olursa bu madde ile idam mahkûmlarını beş-on yıl uyutup daha insancıl bir cezalandırma usulü bulmayı tasarlamaktaydı: Andrey Yefimiç, amacına ulaşıyorsa idam mahkûmları hem bir şekilde cezalandırılmış olacaklar, hem de beş-on yıl sonra hapisten çıktıklarında bu uzun mahkûmiyetin kişilikleri üzerinde gösterebileceği pek olumsuz etkiler önlenmiş olacaktı.

Bu insansever araştırmacının incelemeleri ancak günümüzde bir adım daha ileriye götürülebildi: Lexington'da Kentucky Üniversitesi'nde Dr. Peter Oeltgen ve Maywood'da Loyola tıp merkezinde Dr. Wilma Spurrier'in çalışmaları sonunda kış uykusu sağlayan maddenin kışları uyuymayanlara verilmesinin ışınlanmaya direnç, mikroplara karşı dayanıklılık, kanserli dokuların gelişmelerinin yavaşlaması gibi sonuçlara da yol açtığı anlaşılmıştır. Bu "*dandini-dandini-dastana*" hormonunun protein yapılı olduğu, molekül ağırlığının 5000'den biraz fazla bulunduğu da anlaşılmıştır. Hormon, ısı artınca parçalandığından kış uykusu ilk baharda sona ermektedir.

Bilim alanında gerçekleşen bütün bu gelişmelere rağmen kış uykusu hormonu ileride herhalde Andrey Yefimiç'in öngördüğü amaçla kullanılmayacaktır: Artık idam ce-

zalarının kaldırılması eğilimleri hızla yaygınlaştığından bu hormon başka amaçlarla kullanılacaktır. Mesela kutuplarda, Sibirya'da çok kötü geçen, yiyecek bulunamayan kışları uyuyarak geçirmek isteyenler çıkabilir. Sonra bazı tatil köylerinde sörf ve yelken hocalığı yapanlar arasında bu hormondan yararlanmak isteyenler bulunabilir.

"Acaba siz de önümüzdeki kışı uyuyarak geçirmek ister misiniz" diye sorduklarım arasında, "Bir mevsimin sözü mü olur? Biz milletçe Karlofça'dan Cumhuriyete kadar iki yüzyıl uyuduk; istemem, eksik olsun" diyen de çıktı, "Uyumayanlara yem olmaktan korkarım. Ancak herkes uyuyacaksa ben de varım!" diyen de... Biri de "Peki, o zaman 'Elhan-ı şita'yı, 'Beyaz karda kara gözlerine bakarak – bahar güneşi bulmuş gibi ısınıyorum!' gibi şiirleri kim yazar, kimler okur" diye sordu.

Bu ara, kurgu-bilim öyküleri yazmaya yatkın kişilerin, güneş sistemimize en yakın yıldız olan Alpha Centauri'ye yönelik 20 yıl sürecek bir yolculuğa çıkan astronotların bu maddeyi kullanarak yolun önemli bir bölümünü yemeden, içmeden hatta ihtiyarlamadan aşabileceklerini düşündüklerini de kaydetmeliyiz.

HİDRA'DA BÖCEK AVI

Atina'dan İstanbul'a kalkan uçakta ertesi gün için yer bulamadık; ancak cuma günü dönebileceğiz. Yarın, öbür gün ne yapmalı? Pek uzaklarda olmamak koşuluyla biraz tarihi yer gezelim, biraz da istirahat edelim. "Hidra adasına gidin!" dediler.

Anayasa Alanı'ndaki bilet ofisine gittik: "Dönüş biletlerini adadan alacaksınız!" "Sorun olur mu?" "Ne münasebet?"

Biletleri alıp Pire'ye gittik. Buradan hidrofoile binip iki saatte Hidra'ya varacağız. Sonra adayı gezip, eski evlerini görüp akşama son vapurla Pire'ye döneceğiz. Vapur beklerken bir eczaneden deodoran aldık.

Hidrofoil turistlerle tıkabasa doldu; Hidra'ya tam zamanında ulaştık. İner inmez oradaki acentaya gittik; "Bugün son vapurda yer yok. Ama sizi getiren vapur 20 dakika sonra dönecek; onda yer var. İster misiniz?"

Karar vermek güç: "Kaç para var sende? Bende de şu kadar: Acaba bir pansiyonda bir gece kalabilmemize yeter mi?" Bu mevsimde adada pansiyonda yer bulunur mu? Hemen otellerin bulunduğu tepeye giden yola koştuk. "Yer yok" diyorlar, "Belki yarın" diyorlar... Nihayet bir pansiyon-

nun bahçesinde depodan bozma bir oda bulduk. "Tuvaleti yok. Gerekirse pansiyonun ilk katındakini kullanırsınız!" "Farketmez; tutuyoruz!"

"Reception"un duvarında 19. yüzyılda İtalya'da elle boyanmış manzaralı çinko tepsilerden biri asılı. "Bu Dolma-bahçe Camisi, değil mi?" "Ta kendisi!" Pansiyon sahibinin babası, İzmirli Rumlardanmış.

Odamıza tek eşyamızı oluşturan deodoranı bırakıp adayı keşfe çıktık. Önce eski evleri gezdik. Sonra denize girdik. Gece bir tavernada mezesi, uzosu bol bir yemek yiyip pansiyona döndük.

Odayı, binayı yadırgadığından ya da yorgunluktan olacak eşim güç uyudu. "Hay Allah! Burun damlamı yanıma almamışım. Şimdi nasıl uyuyacağım?" Otel kâtibine gittim. "Ecza dolabınızda burun damlası var mıdır? Eşimde burun tıkanıklığı var; uyuyamıyor!" Ecza dolabında burun damlası yok. Bu saatte eczaneler de kapalıdır, ama belki Vicks iş görür. Gerçekten işe yaradı. Uyuyabildik.

Aradan bir saat geçmedi ki eşim dürttü uyandım. "Odada bir şey geziyor!" Yatağın altından bir ıstakozun dolaştığını düşündürecek sesler geliyor. Işığı yaktım. Yataktan sarkıp baktım: Acayip, kıllı, uzun bacaklı, böcek azmanı bir yaratık. Çok çevik ve atik. Pabucumu atıyorum. Pabuç daha yarı yoldayken o çoktan karşı duvara ulaşmış oluyor. Çok gürültü yaptık. Herhalde üst kattakilere çok ayıp olmuştur. Şimdi eşimin uykusu tam kaçtı. Günün yorgunluğuna ve gerilimine bir de bu yaratıkla cebelleşme eklendi. Yaratık cesur: Üzerine fazla varırsak bazen bize doğru savlet ediyor. Bir defasında yatağa çıkacak sandık; çok korktuk.

Kırk dakikalık mücadelemiz sonuç vermeyince strateji-

yi değiştirmenin gerektiğini kavradık. İki-üç alternatiften savaşı deodoranla sürdürmeyi seçtik: Böceği yatağın kenarından geçecek şekilde kışkırttık ve bunu yaparken tepesine bol deodoran sıktık. Yaradı! Artık eskisi kadar hareketli değil: Tutuk tutuk yürüyor; hedefi rahatça bulan bir pabuç uarbesi bu sefer işini bitirdi.

"Cesedini bile odada istemem. Lütfen bahçeye at!" Attık. Günün ışımasına daha dört-beş saat var. İlk vapura yetişeceğiz; biraz uyuyalım.

İkinci uyuma girişimimiz tam on dakika sürdü: Üst katta balayında bir çift var galiba! Döşemeler gacır gucur ötmeye başladı. Bizim böcek mücadelemiz onları uyandırmış olacak.

Böcek mücadelemizi anlayış ve saygı ile karşılayıp tepki göstermeyen komşularımızı biz de Türk-Yunan ilişkilerinde örnek olacak bir anlayışla karşıladık. Üst kattaki gürültü sona erdiğinde güneş doğmuştu. Pansiyonu terk edip limana doğru yola çıktık.

AMAZON'DA YILBAŞI

Yılbaşına bir hayli yaklaştımşken sağda solda okumaya başladılar: "Bırakın şu Uludağ eteklerini! Alternatifiniz yok değil, çok..." Alternatifler nelerdi? Mauritius'da tropikal yılbaşı. Moskova'da beyaz yılbaşı, Sicilya'da mafyalı, Mısır'da Mikerinos'lu yılbaşı, Venedik'de Palazzo Gritti'de, Kenya'da Safarili yılbaşı... Bütün bu alternatifler içinde en albenili, en çekicisi "Amazonlar'da vahşi yılbaşı" idi. Karı-koca yıllardır böyle bir yılbaşı düşlerlerdi.

Seyahat acentesi sahibi olan arkadaşları Birgül on dört gün süren bir çaba sonunda onlara Roma üzerinden Rio de Janeiro'ya, oradan da Amazon Havzası'nda bulunan Xingu ırmağının kıyılarında yer alan Gorotire'ye ulaştıracak biletleri sağladı, bütün rezervasyonları yaptı.

Getirilen broşürler Yalçınların merakını biraz daha artırdı: Gorotire'deki bölge –Tumucumaque ve Xingu Ulusal Parklarından sonra– üçüncü en büyük Hintli rezervasyonuydu. Broşür ve kitaplar bu bölgede yaşayan Kayapo Hintlilerini çok cengaver, ama mert insanlar olarak tanımlıyordu. Beyazlar gelmeden önce işleri güçleri komşu adalarda ya da ormanlarda yaşayan "düşman" kabilelere gece baskınları düzenlemekmiş. Düşman bulunmadığında da birbirleriyle dövüşürlermiş.

Bir kitapta eski bir Kayapo kabile reisi ile yapılmış bir röportaja yer verilmişti: Reis, eski vahşet günlerini yaşlı gözlerle anmaktaydı:

"Eskiden köyün erkekleri günümüzü 'erkekler evinde' geçirirdik. Bütün gün düşmanlara nasıl saldıracağımızı, kafalarını nasıl keseceğimizi, köye saldıranlara karşı nasıl savaşacağımızı düşünürdük... Bugünkü erkeklere bak... Kadınlarla çocuklar arasında geçiriyorlar günlerini..."

Kayapo erkeğinin simgesi 6 cm çaplı, tahtadan yapılmış bir dudak halkasıydı. Dudaklarına bastırdıkları bu tahta halkalar onları korkunçlaştırırdı. Bu görüntü yüze sürülen ve bir çeşit keçinin kuyruksokumundan elde edilen kara bir boya ve kafaya takılan tüylerle pekiştirilirdi.

Bu yerliler edep yerlerini beş-on yaprakla örter, bacaklarına "*tumtururu*" kuşunun tüylerini yapıştırırlardı.

Kayapo Hintlilerinin yaşadıkları bölgelerde halen bundan topu topu elli yıl önce avlanmış düşmanlarının ufalanmış kafaları, timsah derisinden yapılmış ok torbaları gibi ABD'de, Avrupa'da çok aranan ve kolay bulunmayan nesnelere rastlamak da olasıydı.

Evlenme, ölü gömme, kurban etme bayramları ve ok atarak yaptıkları sünnet törenleri anlatıla anlatıla bitirilemezdi.

Yalçınlar Gorotire'ye 30 Aralıkta vardılar. Bir deniz uçağı ile indikleri yerde (Kanaati) onları Şef Totoin'in oğlu karşıladı. Şefin oğlunun giydiğı blucin, onun diğer yerlilerden farklı olduğunu belirtiyordu. Şefin oğlu Kanhonk, azıcık Portekizce de konuşuyordu. Yalçınlara, nehirdeki sülükleri, tatlısu yılanlarını ve bu yılanlarla beslenen kepsutuhap-pur kuşlarını gösterdi. Sonra, "Bu akşam babam sizi törenle kabul edecek. O zamana kadar size ayrılmış çadırda isti-

rahat edebilirsiniz. İsterseniz genipap tarlalarını da gezebilirsiniz!" dedi.

– Genipap nedir?

– Yako ile papaya arası bir meyvedir. Sadece çekirdeği yenir.

– Yako nedir?

– O da incirle kumwsa arası bir şeydir.

– Heeee!

Akşam yemeğini kabilenin şefinin çadırının önünde köy halkı ile beraber yediler. Yalçınlardan başka beş-on turist daha vardı. Çoğu Japondu. Diğerleri de Norveçli, Güney Afrikalı filan..

Kayapolar tahta kaplar içinde pilava tencer bir şey yiyorlardı. Katiyyen çatal kaşık kullanmayıp elleriyle atıştırıyorlardı. Turistler de önce onları taklit ettiler. Ancak az sonra yerliler gibi yemeyi bırakıp elleriyle yemeyi beceremeyen, ceplerinden çıkardıkları çubukları kullanmaya başlayan Japonları seyre koyuldular. Kayapolar bu işe önce çok güldüler sonra sinirlendiler.

Yerliler çatal bıçağı biliyor, "*Rostfrei*", "*Jumbo*" gibi markaları tanıyorlar, ama bunları kullanmayı ilkellik sayıyorlardı. İnançlarına göre, sindirim aslında avuçtan başlardı. İnsan yiyeceğini önce avcunda ezip yumuşatıp sonra yutunca ağız ve midenin işi kolaylaşır, ülser, gastrit, kolit hastalıkları görülmezdi.

Pilavdan sonra "ateşte kızdırılmış salçalı helva" gibi bir şey geldi. Reisin duasından sonra bunu yemeye başladılar. Yalçın'ın elini çanağa uzatıp helvayı avuçlamasıyla "Aaaa-naam!" diye bağırıp elindekini yere atması bir oldu. Kızgın helva, işaret ve başparmağında birinci, ortaparmağında ve

avcunda ikinci derece yanıklar oluşturmuştu. Gözlerinden yaş geldiği halde ayıp olmasın diye dişini sıktı.

Yerlilerin avuçlarının derisi ağaçlara tırmana tırmana sertleşmişti. Onlar salçalı helvayı zevkle yiyor, sonra parmaklarını emiyorlardı.

Yalçın gece yarısına kadar süren ve asla unutamayacakları bu görkemli şölenin sonuna doğru kabile reisinin oğluna sordu:

- Yarın yılbaşını nerede ve nasıl kutlayacağız?
- Tuhaf! Bütün turistler aynı şeyi soruyorlar. Ne yılbaşısı?
- Yeni yıla gireceğiz ya. Yani 1993'e... atacağımız adımı nasıl kutlayacağız?
- Sama! dedi reisin oğlu Kanhonk, bizde böyle bir şey yoktur. Biz yılbaşını haziranın 23'nde kutlarız!

FARE KAPANI MÜZESİ'NİN AÇILIŞI

Açılışı cumhurbaşkanı yapacaktı. Kazlıçeşme'nin Marmara'ya bakan sırtında yer alan eski tabakhane, bir dekoratörün öngördüğü şekilde onarılmış, tepesine "Hacıpaşa Uluslararası Halk Sanatları Müzesi I" yazılı büyük bir levha yerleştirilmişti.

Eski papatyalardan Sevil Hanım, tam bir yıl bu bina ile uğraşmış, onu bugüne yetiştirebilmek için Savarona'nın galasına, Vakko'nun büyük defilesine bile gidememişti. Kocasının eski işyerini bir müzeye çevirme fikri, dericiler Tuzla'ya taşınırken gelmişti aklına. Daha önce taşınan komşu işyerlerinden birçok fare ve sıçan çıkmış, bunlar da kocasının fabrikasına dolmuş, yazıhanesinde bile cirit atmaya başlamışlardı. Kedilerden de gözüpek olan bu yaratıklarla mücadele edebilmek için önce Türkiye'nin her tarafından irili-ufaklı fare kapanı getirmişlerdi. Sonra onların bu dertlerini duyan diğer papatyalar çıktıkları bütün gezilerden Sevil Hanıma birer-ikişer fare kapanı getirmeye başlamışlardı.

Kendisi de eşi Akif Beyle gittiği Singapur'da, Kazakistan'da çok ilginç kapanlar bulmuştu. Kızı Semiha Şakir Lisesi'ne girdiğinde onu Örodisneyland'a götürdüğünde Paris'te Glignancourt'taki eskicinin birinde Harun Reşid'in As-

lan Yürekli Rişar'a hediye etmiş olduğu çingiraklı, fıskiyeli, değerli taşlarla bezeli meşhur fare kapanının küçük bir maketini bile bulup satın almıştı.

Kocası yeni binasına taşınınca eski binaya el koyup burasını soyadına yakışır bir müze yapma fikri, aslında Akif Beyin, "Hanım, bu kapanların artık işi kalmadı; bunları ne yapacaksan yap" demesi üzerine doğmuştu. Fare kapanları, insanoğlunun, evrensel bir sorunun karşısında yüzyıllardır üretegeldiği çözümler değil de neydi? Bunlar pekâlâ bir halk sanatları müzesinin ilk bölümünü oluşturabilirlerdi.

Sevil Hanım, "Marmara'ya fabrikasından pis su akıtıyor, arıtma tesisi yok" diye kocasının tabakhanesini Tuzla'ya taşıtan belediye başkanından nefret ettiği kadar cumhurbaşkanına gösterilen vefasızlığa da kızılıyordu. Dün sayın cumhurbaşkanının etrafında pervane gibi gezen, her hıçkırığının duyuluşunda "geçmiş olsun efendimiz!" telgrafları çekenler artık semtine uğramaz olmuşlar, hatta adamcağızı şurada-burada utanmadan eleştirmeye başlamışlardı.

Sevil Hanım, müzesini o yıl yapmış, yapılacak en görkemli açılışla açacak ve kurdelayı cumhurbaşkanına kesirerek bu vefasızlara, bu hayasızlara bir ders verecekti. Açılışı düzenleyen şirketin müdiresine, "Öyle bir açılış isterim ki Koç'un düğünü ve Taciroğlu'nun sünneti, yanında hafif kalsın" demişti.

İstanbul PTT'sinin bugünlerde bir mektubu Nişantaşı'ndan Teşvikiye'ye 15 günde iletemez hale gelmesinin nedeni, aradan bunca zaman geçtiği halde posta memurlarının, Sevil Hanımın bu açılış için bastırduğu 80x30 ebadında, Hint kenevirinden özel dokutulmuş davetiyelerin dağıtımını henüz bitirememiş olmalarıdır.

Eskiden cumhurbaşkanı bir yere geleceği, bir fabrikayı

açacağı zaman o yerin en az beş yüz metre yakınında bulunan yollar asfaltlanır, kaldırımlar arazözle temizlenirdi. Oysa bugün ne kaldırımlar temizlenmiş, ne yollar asfaltlanmıştı. Müze olacak binanın kaldırımındaki çöpler bile kaldırılmamıştı.

Saat on altıda üzerlerinde HBB, Show, KPTG gibi acayip şeyler yazan 'betacam-SP'leri omuzlarında blucinli, sakallı, birkaç gencin, eli telsizli üç-beş sivilin dolaşmaya başlaması cumhurbaşkanının yolda olduğunu yansıtıyordu.

Sevil Hanım pek sinirliydi. Bu sinirine heyecan eklenince eli-ayağı dolaşmaya başladı. Müzeyi son kez gezip eksikliklerini gidermeye çalışıyordu. Önce antik bir kapının loşta kaldığını gördü; Müze Müdürü Astsubay Emeklisi Aziz Beye çıkışarak bunu daha elverişli bir yere çekmesini istedi, sonra heyecandan Lüksemburg'dan getirilmiş "Boite basculant" tipte az bulunur bir kapana çarpıp yere düşürdü.

Sevil Hanım, eşi, müze müdürü ve bütün personel cumhurbaşkanını ve eşini kapıda karşıladılar, Sevil Hanımın evinden getirtip avluya yerleştirdiği koltuklara oturttular. Sevil Hanım önce bir "hoşgeldiniz" söylevi vermek için ayağa kalktı. Ancak heyecandan o kadar çok kekeledi ki gözyaşlarını tutamayıp "Sayın Cumhurbaşkanım ve Sayın Muhterem Hanımefendi sizi çok, ama çok seviyoruz" demekle yetindi. Cumhurbaşkanı da "fare kapanı" denip geçilmemesi gerektiğini, her ne kadar 2000'li yıllarda Türkiye'de bu kapanlarla yakalanacak fare kalmayacaksa da bunlarda yapılacak ufak tefek değişikliklerle o zaman tertemiz olacak Marmara Denizi'nde yeniden üreyecek ıstakozların yakalanabileceğini vurguladı.

Tam bu sırada girişte kopan bir gürültü ve "yuh" sesle-

ri Sevil Hanımı çileden çıkardı: Cumhurbaşkanı konuşmasını kesti, "Ne oluyor?" der gibi baktı. Sevil Hanım kapıya koştu. Hayvansever derneklerinden birinin üyeleri müzenin önünde protesto gösterisi yapıyorlardı: "Ne istiyorsunuz?" "Fare de canlı yaratıktır. Onun da yaşam hakkı vardır. Onu böyle gaddarcasına tutan ve öldüren aletlerin marifetmiş gibi sergilenmesini kınıyoruz!"

Sevil Hanım ve müze müdürü, müzenin önünde toplananlara yaptıkları işin hayvan sevmemekle bir bağlantısının bulunmadığını, amaçlarından birinin de bu gaddarlığı sergilemek olduğunu güç bela anlatabildiler. Göstericiler dağılıncaya dönüp cumhurbaşkanından kurdeleyi kesmesini istediler. Kurdele kesildi, pavyonlar gezilmeye başlandı. İlk pavyon gezilirken müzenin holü o kadar kalabalıktı ki Sevil Hanım cumhurbaşkanının eşinin sıkıldığını fark etti. Müdüre, "Aradan çok davetsiz meraklı sızmış. Git bunları dışarı çıkar!" dedi. İlk bölümdeki tahta kapanlar seyredildikten sonra Sevil Hanım "Şimdi de ikinci pavyona bakalım. Beşinci pavyonu da görünce avluda bir konser dinleyeceğiz!" dedi. Fasil heyeti avluda yerini almış bekliyordu.

Ancak ikinci pavyonda çok tuhaf bir şey oldu: Misafirlerin sayısı birden pek azaldı. "Belki de sıcaktan kaçıp avluya gittiler" diye düşünen oldu. Ama dördüncü pavyonda cumhurbaşkanından, eşinden, Sevil Hanım ve kocasından başkası kalmayınca bir an "Haince bir komplo karşısında olduğunu" düşündü. "Koskoca cumhurbaşkanı açılış gezisi yaparken müzeyi terk edip Hacıpaşaları küçük düşürmek mi istiyorlardı?"

Akif Bey "Belki de protestocuların etkisinde kaldılar" dedi. "Korumalar" bir bomba ihbarının yapıp yapılmadığını aramaya koyuldular.

Beşinci pavyona ulaşınca iş anlaşıldı: Bütün davetliler, aradan sızanlar, televizyoncular, gazeteciler, hatta "korumalar" buradaydılar. Cumhurbaşkanı ve eşi kapıda beklerken Sevil Hanım ve müdür bey sorunun ne olduğunu anlamak için kalabalığa daldılar.

– Söyleyin bana cumhurbaşkanımızdan daha önemli bir şey mi var ki buraya üşüşmüşsünüz böyle?

Bir hademe açıklayıverdi: "Efendim, burdaki kapanlardan birine hakiki bir sıçan yakalanmış da herkes onu seyreliyor!"

FALCI

Kasımpaşa'dan Kurtuluş'a çıkan dimdik yokuştaki uzun apartmanın üçüncü katından bakınca Dolapdere karmaşık ve tuhaf görünüyordu.

Aykut, Falcı Madam'ın sunduğu kahveyi içmiş, fincanı devirmiş, telvenin soğumasını bekliyordu. Dar odanın yarısını kaplayan bir yemek masasının kenarına ilişmiş, sırtını duvara dayamıştı. Madam, yandaki odada, başka bir müşterisinin falına bakıyordu.

Aykut sabırsızlanıyor, parmağını ikide birde, dibinde "Hudchenreuter" yazılı eski kahve fincanına sürüp soğuyup soğumadığına bakıyordu. Madam'ın diğer müşterisinin giderken "Ağızına sağlık!" dediği işitildi. Başka türlü teşekkür etmenin fal adabına uymadığını duymuştu.

Aykut, falcıya pek sık gidenlerden değildi. Son falını yedeksubay adayı iken İzmir'de Sahra Sıhhiye Hizmet Okulu'nun kantininde baktırmış, söylenenlerden çoğu da çıkmamıştı.

Fala inanır mıydı? Şöyle-böyle: Her evde fal bakan vardı, ama geleceği gerçekten görebilen, olacakları sezebilen falcılar milyonda bir ya çıkardı ya çıkmazdı. Madam Anahit'e fal baktırmasını salık veren hatta bugün için torpil

yapıp randevu alan bacanağı, "Fala değil, ama Madam Anahit'e inanırım!" demişti Aykut'un son zamanlarda yoğunlaşan sıkıntılarını dinlediğinde... "Git bir danış! Öyle dehşetli bir falcı ki bizim şirketteki pazarlama müdürünün öleceğini bir ay önce bilmmişti. Müdürle sorunu olan bir arkadaşımızın eşine, 'Kocana söyle kendini üzmesin; müdürü bir ay sonra yok olacak!' demişti. Dediği çıktı."

Anahit, diğer müşterisini yolcu ettikten sonra geldi, karşısındaki iskemleye oturdu: "Getir bakalım şu fincanı." Fincanı açıp sol eline aldı ve okumaya başladı: "...Aranız maalesef düzelmeyecek: Karın anasının ve babasının etkisinden bir türlü kurtulamıyor. Ayrılacaksınız! Amma senin değil başka bir yakının –tam bilmiyorum; kesin bilmeden de söylemek istemem– hastalığı bu ayrılışın sendeki acısını bile bastıracak!"

Aykut birden sarsıldı: Madam Anahit'in bundan sonra söylediklerini dinleyemedi. Böyle birdenbire sarsılmasının falcının şöhreti dışında bir nedeni daha vardı: Falcıların, kıdemli falcıların çoğu insanların falcıya, gelecek konusunda bazı endişeleri olduğu zaman gittiklerini bilirler; onlara gelecek konusunda duymak istediklerini söylerler.. Çoğu böyle kesin konuşmaz, daima diğer ihtimalleri de hesaba katıp açık kapılar bırakırlar. Böyle kesin konuşan, gelecek konusunda ayrıntılı bilgi aktaran falcılar ancak hikâyelerde bulunur. Hikâyelerde, sular kararırken bir kuş uçar gelir, pencereye konar, cama 'tık tık' vurup dile gelir; açık şiveli hem de tane tane: "Sultanım, küçük sultanım, bir ölü başında duracaksın, kırk gün bekleyeceksin. Muradına ereceksin!" deyince kızın eli durup gördüğüne duyduğuna şaşar, hayretle bakarken kuş "pır!" diye uçar gider...

Madam Anahit gerçekten sıradan, müşterisinin istedi-

ğini söyleyen falcılardan değildi. Değişikti. Bu değişiklik ona olağanüstü bir inandırıcılık sağlamakta, bu nedenle dedikleri Aykut'u daha çok etkilemekteydi.

Aykut sapsarı oldu: Bedenindeki kanın çekildiğini hissetti; falın sonunu beklemeden kalktı, "Ben gidiyorum!" dedi, vizite ücretini masaya atıp kapıya yöneldi, merdivenleri sendeleyerek indi; apartmandan çıkıp bir taksi çevirdi.

Bacanağı, yüzünden düşenin bin parça olduğunu sezen ikinci insandı. Mahallenin bakkalı, "Ne var Aykut Bey, hasta mısınız?" diye sordu. "Bir şeyim yok" dediğinde de "İyi görünmüyorsun: Ortada grip kol geziyor; git yat istirahat et" dedi.

Aykut o akşam kötü bir rüya gördü: Falcı Anahit, çukur gözlerini ona dikip "Ayrılacaksın, perişan olacaksın! Çoluk çocuğunu yitireceksin!" dedi rüyasında. Kan ter içinde bağırarak uyandığında sevindi. "İyi ki uyandım da kâbusun devamını görmedim" diye düşündü.

Gecenin dördüydü. Sabaha daha çok vardı, ama uyumamak için önce mutfığa gidip kendine bir neskafe hazırladı; sonra oturma odasına gidip yerleşti, oradaki gazetele-ri, dergileri karıştırmaya başladı. Hepsinde "günün" ya da "haftanın" falı vardı. Ama hiçbirinde, hiçbir burçta doğan için "Hastalanacaksın mahvolacaksın-çoluk çocuğunu yitireceksin!" gibi şeyler denmiyordu. Yıldızların önerdiği değişikliklerin hiçbirisi yaşamı altüst etmeye yönelik değildi: İnsanların yazgıları "çalışma isteğinin", "sinirliliğin" ya da "rahatlığın", "titizliğin" ya da "gevşekliğin" varlığının saptanması, "meslek hayatında küçük yer değiştirmelerin, belirsiz yükselmelerin" gerçekleşeceğinin açıklanması, iş arkadaşları ile ya da sevdiklerimizle aramızda soğuk ya da sıcak ilişkilerin bahis konusu olacağının belirlenmesi ile sınırlıydı ve

yıldızlar ısrarla daha çok uyumayı, sağlığa daha fazla önem vermeyi önermenin ötesine geçmiyorlardı.

Bu sütunlardaki gelecekler asla böyle kesin tehlikeler, olumsuzluklar içermiyorlardı: "Başarısızlıklar olsa da önemli olmaz, asık suratlar falı okunanın keyifliliği ile giderilebilir, can sıkıcı ilişkiler bile yarar sağlar... Her türlü düş kırıklığı cesaret, sabır, neşe ve kendine biraz güvenle yenilebilir!"

O günü izleyen hafta içinde Aykut'un nasıl değiştiğini fark etmeyen kalmadı. Birkaç dostu, "Yahu bu çağda fala inanılır mı? Sen budala mısın?" dedilerse de falın etkisinden kurtulmak şöyle dursun Aykut'un durumu giderek ağırlaştı: Geceleri hep kâbus görüyor, sabahları yorgun uyanıyor, tıraş olacak kadar gücü bile kalmıyordu. Yemek yerine mide asidini bastıran haplarla besleniyordu.

Bacanağı kendini suçluyor, "Keşke ona Anahit'i önermeseydim!" diye hayıflanıyordu. Baldızı da aynı fikirdeydi.

– İntihar ederse suç senindir! Şunu bir psikiyatra götürsene!

Bacanağı Aykut'a defalarca "Alinyazılarının sürekli olmadığını, yıldızların ve ayın etkileriyle ve bilmediğimiz bazı etkilerle değiştiğini bilmeyecek kadar cahil misin?" dedi durdu.

– Yani?

– Yani, yeniden bir fal baktırsana. Bu sefer başka bir falcıya git. Belki de çekmiş olduğun sıkıntılar alinyazını etkilemiş, mahkûmiyetin ilahi katiarda affa uğramıştır!

Anahit'ten bu yana falcılardan çok ürken Aykut'a yeni bir falcıya gitme fikrini kabul ettirmek pek güç oldu. Aslında Aykut yeni bir falcıya gitmedi. Baldızı ona yeni bir falcı

getirdi. "Bak" dediler "Semranım bile bu kadına danışmış. Dedikleri öyle güzel çıkarmış ki Semranım onu büyük kongre delegesi seçtirmiş. Yakında MKYK üyesi olmasına kesin gözüyle bakıyorlar."

Yeni falcı güç kabul edilen konsültasyonda sadece olumlu ve güzel sözler söyledi: Aykut'un çektiği sıkıntılar sona erecek, kader onu artık düze çıkaracaktı. Kendini toparlaması, bu fırtınadan sonra güzel günlerin geleceğini bilmesi gerekiyordu.

Aykut'un içi ferahladı, günlerdir, gülmeyen yüzü güldü. Falcı Hanımı yolcu ederken bacanağın ve baldızın da yüzleri gülüyordu; formül sökmüştü: Falcıyı getirmeden yaptıkları tılsım yaramıştı! İki tahta kaşık almış, bunlardan birine Aykut'un, diğerine falcının adını yazarak kaşıkları yüz yüze bağlamış geceyarısı Karacaahmet Mezarlığı'nda gömmüşlerdi. Böylece falcının Aykut'u peşinen sevmesi, iyi şeyler söylemesi sağlanmıştı.

BAŞKANIN ZİYAFETİ

Müşteriler gelmeye başlamışlardı: Kapıda Peru generali kılıklı kapıcının yardımı ile Mercedes'lerinden inenler vestiyere yönelirken arabaları müessesenin şoförleri tarafından park edilmekteydi. Ana salonun girişinde birikim oluyordu: Müşterilerden önceden yer ayırtmamış olanlar teşrifatçı garsonun suratlarına iki saniye bakarak ulaştığı "teşhis ve sosyal değerlendirme" sonucuna göre uygun bir masaya oturtuluyorlardı. Bu sınavda haksız yere kötü not alanlara, masalarına ulaşınca kadar durumlarını düzeltme şansı veriliyordu. Yolda teşrifatçıya bir elli binlik toslayıp "Aman bana bir yer ver!" diyebilenler hemen sınıf değiştirip sahneye daha yakın bir masaya oturtuluyorlardı.

Bu gibi yerlerin müdavimleri, sazın, garsonların siparişlerini aldıkları sırada çalmaya başladığını iyi bilirler. Ancak, masaların dörtte üçünün dolduğu, siparişlerin hepsi alındığı halde, bütün bunlar yetmiyormuş gibi "ordövr" tabakları dağıtıldıktan sonra bile sazın çalmaya başlamaması dikkatleri çekti. Kuliste gidip gelmeler arttı. Garsonlar endişeyle birbirlerine bakıyorlardı. Zira saz takımından iki darbukacı, klarnetçilerden biri ve Tamburî Cemal gelmişlerdi. Patron köpürüyordu:

– Nerede kaldılar bu...?

– Ankara'daymışlar..

– Ne? Ne?

– Ahi, bilmiyor musun, bugün herkes Ankara'da... Başkan, sanatçıları Çankaya'ya davet etmiş; ziyafet veriyormuş.

– Başkan da kim? Ankara'da çalgılı gazino mu açıyor?

Anlattılar ama patronun kızgınlığı geçmedi. Haklıydı da! İnsan hiç olmazsa önceden haber verirdi.

– Çabuk gidin; Recep Uyanık'ı bulun. Sonra neydi o klarnetçi?

Şoförlerden biri hemen Sulukule'ye koşturuldu, başka biri Tepebaşı'ndaki bir kıraathaneye, biri de Gülhane Parkı'na gitti. Buradan gelenlerle saz heyeti iyi kötü oluşturuldu. Biraz sonra uvertür göbekçinin de Ankara yolcuları arasında olduğu fark edildi. "Hemen koşun... Tuvaletin kapısındaki kadın gelsin buraya."

Biraz rötuştan sonra "alkışlarla huzura gelen" dansözü tuvaletteki kadına benzetenler, sarhoşlukla itham ediliyorlardı. Az sonra çiçekçi kız ve Perulu general kılıklı kapıcı da ortadan kayboldular. Çiçekçi kızın sanat müziğinde, kapıcının da halk müziğinde iddialı olukları öteden beri biliniyordu.

Sabaha karşı perdeler kapanıp müşteriler dağılırken patron, sevincinden uçuyordu. Son dakikada kıraathanelerden, evlerinden ve park köşelerinden derlenen eski, işsiz, beşinci sınıf ve amatör diye belenmiş bir kadronun olağanüstü başarısı her şarkıyı, her gösteriyi izleyen "bisleri" tekrarlarla vurgulatmış, her gün üçte biten şov, sabahın yedisine kadar sürmüştü. Hasılat, son yılların –yılbaşılar da dahil– tüm rekorlarını onarılmaz şekilde kırmıştı.

Patron muhasebeciye seslendi:

– Yarın sabah ilk işin başkanın davetine gidip de bu gece gelmeyenlerin hepsinin hesabını kesmek olsun. Söyle bir daha gazinoma ayak basmasınlar! Kapıdaki neonlara da bugün sahneye çıkanların adları sırayla yazılsın, dedi. Sonra ekledi: Gazete ilanlarını da buna göre düzenle!

KEMPİNSKİ'DE SAKLAMBAÇ

"...Philippe Aries, ortaçağda çocuklarla büyüklerin aynı oyunları oynadıklarını saptamıştır. Bu durum 18. yüzyıl başlarına kadar devam etmiştir. O çağlarda büyükler körebe, birdirbir, saklambaca rağbet eder, çocuklar da kumar, eskrim ve tenis oynarlardı."

(Witold Rybczynski-The Most Beautiful House in the World, Viking, 1989 s. 27.)

Hamit, arabasını Kempinski'nin iç kapısının önünde durdurdu. Park bekçisine 100 bin TL verip kapının tam karşısındaki sayılı yerlerden birine park edebildi. 100 bini esirgese, Ortaköy'de bir yere park edip taksi ile buraya dönmek zorunda kalacaklardı. Bu dert değildi, ama gören çıkarsa rezil olunurdu.

Bu gece "Saklambaç Gecesi"ydi.. Nispeten rahat giyinmişlerdi. Kendisi dömi klasik bir ceketin altına Girbaux cikle, eşi de yün krepe kumaştan bol godeli kloş kısa bir etekle rahattılar.

Bahçenin saklambaç oynanan bölümüne gelinceye kadar kimini Klips'ten hatırladıkları, kimini yakından tanıdıkları birçok insana rastladılar. İşte üçüncü eşinden bu yaz

ayrılmış olan Neslişen, işte "yılların eskitemedikleri"nden Hande Tamgüç... işte kronik bekârlardan modelist Yalçın.. Turbank'ın "Vip"lerinden Murtaza, Hamit'in liseden arkadaş-ıydı; selamlaştılar. Eşi Gilda'nın Kuşhan'da on yedi kilo za-yıfladığını duymuşlardı da inanmamışlardı. Meğer doğruy-muş, şaşırdılar.

Geçen ilkbahar gerçekleştirdiği evliliği bu sezon nokta-layan Sevim Hasmanzade, elbisesinin askısındaki güllerle dikkati çekiyordu. Oya Tek'e Vural'ın elbisesi yakışmıştı.

Masalar önceden ayrılmıştı. Playboy Ahmet ve eşi Zer-rin herkesten önce gelmiş, JB'yi yarılamışlardı. Zerrin'in giydiği elbise, Kim Bassinger'in Final Analysis'te giydiği be-yaz elbisenin tıpkısıydı.

"Naaaber?"

"İdare eder!"

Bir an ortalık Boucheron koktu. Komşu masada tanı-dıkları vardı. Kimini Berber Yaşar'dan, kimini Vakkora-ma'dan biliyordu Hamit'in karısı.. Yandaki masada Murta-za'nın eşi Gilda'nın doğum günü kutlanıyordu.

"Teraziymiş haspa!"

Gilda doğum günü pastasını kocasının hediyesi olan antik bir balta ile kesti. Yandaki masadaki tanıdıklara da ikram ettiler.

Sol taraftaki masadakiler iyi seçilmiyordu.

– Kim var orada?

– Başına şapka yerine çanta giymiş biri. Diğerlerini de tanımıyorum... Bir sürü angıt!

– Herhalde 12. Kanal'daki yarışmada bu hafta eşleşen-ler olacak bunlar.. Ömürlerinde ilk defa geldikleri belli.

- Karidesli enginar gratine.
- Ben sadece tepeleme bir salata isterim.
- Ben de coulis!

Müzik yemeğin sonuna doğru softtan canlıya geçti. Sonra oyunun başlayacağını anonsu ve klasik Saklambaç uvertürü çalındı: Her iki masa bir ebe seçiyor. Müzik refakatinde herkes tempo tutup başladı:

Anya Manya Kumpanya - Bir şişe şampanya - Rolex'i taktım - Rayban'dan baktım - Ben bu kızı çok sevdim - Sen yaya kaldın!"

Bu henüz "in" olan ebe çıkarma tekerlemesini sevmeyip klasiğini tercih edenler de vardı: *"Oooo pitipiti - Karamela sepeti - Terazî lastik jimnastik - Biz size geldik bitlendik - Dersimiz matematik - Tiktik tik.."*

Angıtların masasında görmemişin biri, "Oooo iğne battı canımı yaktı tombul kuş.." diye çok demode bir şeyler söylemeye kalkınca civar masalardan o kadar çok gülen oldu ki utanıp yarıda kesti.

Hamitlerin masasından ilk ebe çıkan Dünder Lapsekili oldu. Gözleri bir Hermes eşarbu ile bağlandı. Dünder ve diğer ebeler ebe olduklarını belirten birer külah da giyip pistteki büyük masanın kenarına konmuş iskemlelere oturtuldular. Müzik saklambaç havaları çalmaya başladı. Durunca ya kadar herkes bir yerlere saklandı. Çoğunluk aslan heykellerinin dibine, barın içi, sahildeki kapıların ardı, iskeledeki sandallar, havuz kenarındaki şimşirlerin arası gibi beylik yerlere saklandılar. Birkaçı garsonlara bol bahşış verip mutfağa, gardroba girdiler.

Gruptan ikinci ebe Özdemir Salıpazarı oldu.

Az sonra, saklananlardan birinin bir türlü bulunamadı-

ğı duyuldu. Anonslar yapıldı, garsonlar, şefler her yeri aradılar, bulamadılar.

– Kimmiş?

– İsveçli bir adammış.

– Oldukça da sarhoşmuş, zommuş. Denize düşmüş olmasından korkuyorlar.

– Yola çıkmış araba çarpmış olmasın!

– Billahi olabilir.

Verilen puanlar sahnedeki panoda belirtiliyordu. Gece- nin bitiminde her masada en kötü puanı alan yani en çok ebe olup en sık sobelenen ödüyordu iki masanın hesabını.

Saklambaç saat iki civarında bitti. Hamit'le eşi Kempinski'den ayrıldılar.

Evlerine vardıklarında saat üçtü.

Arabalarını garaja park ettiler; tam çıkacakken bir ses duydular.

Hamit gidip baktı: Ses bagajdan geliyordu. Bagaj zaten doğru dürüst kapanmıyordu. Açıp baktılar: Sarhoş bir İsveçli bağırıp, çağırıp bir şeyler anlatıyordu.

Karısına seslendi: "Başımıza gelene bak" dedi. "Zom herif tutmuş bizim arabanın bagajına saklanmamış mı?."

HORTLAMA KUYRUĞU

Munisanım ölünce cennete gitti: Bu olay onda büyük bir hayal kırıklığı yarattı. Hep eski Erenköy gibi bir yer olarak düşlediği ve uğrunda adaklar adadığı, dualar okuduğu, umrelere gittiği cennetin koskocaman bir "*shopping center*"a benzediğini söyleselerdi, inanmaz, inansa buraya gelmemek için üç beş günah işlerdi.

Bu "*shopping center*" benzeri cennetteki daireler devre mülk usulünce işletilebiliyordu. Danışma bürosunda ona "şimdilik" ikamet etmesi için kat otoparklarını andıran, manzarasız bir yer verildi. Asıl oturacağı yerden önceki "cennetmekân" çıkıp başka bir yere taşınıncaya kadar burada idare edecekti.

Daireye yerleşip balkondan bakınca birçok meleğin uçtuğunu gördü. Bunlar zaman zaman konutlara ve "huş" ağaçlarına konup oturuyorlar, sonra pembe bulutları delip gözden kayboluyorlar, bazen de görünmez ufuklara doğru "pike" yapıyorlardı.

Melekler üç türlüydü: Müslüman melekler tesettürlüydüler, yeşil başörtüleri vardı, ama uçarken kırmızı benekli mor çiçekli pazen donları görülüyordu.

Hristiyan melekler tamamen üryandılar, Michaelange-

lo'nun Vatikan'ın tavanlarına resmettiklerine benziyorlardı. Yahudi meleklerse sadece ipekli çorap giymişler, bilezik, yüzük ve kolye takmışlardı.

Öbür dünyada dikkatini ilk çeken muazzam bir buz pisti oldu. Bu pistte iyi insanlara Cebrail ve yardımcıları buzda kaymasını öğretiyorlardı. Cehennem diye bir şey yoktu... Sadece "cehennemliklere" hiç yardım edilmiyor, ne kadar yalvarsalar hiç kimseden buzda kayma dersi almıyorlardı. Bir fark daha vardı: İyilere güzel giysiler dağıtılmıştı. Kötülere ise iyilerin eskileri verilmişti. Onlar yırtık pırtık anaroklar, apreskilerle dolaşıyorlardı.

Munisanım cennetteki ilk gününde bir tanıdığa rastlamak umuduyla dolaştı durdu: Gözünün ısırdığı tek "cennet-mekân", kız Highschol'unun coğrafya hocası rahmetli Bedriyanım'dı. Hâlâ ileri derecede şişman olduğu halde buz üstünde inanılmaz figürler yaparak dolanıyordu. Munisanım "Bedriyanım öleli en az on beş yıl olmuştur" diye düşündü, "Eh tabii insan on beş yıl çalışırsa böyle iyi kayar."

Cennet bir açıdan Devlet Opera ve Balesi'nce yabancı sanatçıların iştirakiyle sahnelenen operaları andırıyordu: Biri İtalyanca konuşuyor, diğeri ona Türkçe cevap veriyordu.

Herkes bildiği dilde konuşuyor, ama herkes her dilde söyleneni anlıyordu. Şöyle konuşmalar cereyan ediyordu:

- Hail to the blithe spirit!
- Aleykümselam canım!

Bunları duyan Munisanım "Peki" diye sordu "Çevirmenler ne yapıyorlar burada?"

- İşsiz kaldıklarından bunalıma giriyorlar. Bu nedenle açılmış özel rehabilitasyon kurslarına devam ediyorlar.

Cennette ögle vakti zil çaldı: Bu Munisanının hatırlamadığı bir barok müzik parçasıydı. Buzda kayanların bir bölümü piste yakın lokantalara gittiler. Bir kısmı ise buz üstünde dans etmeyi sürdürdüler.

Munisanım, öleli 48 saat geçtiği halde hiç acıkmamıştı.

"Herhalde yeryüzünde son yediklerimle idare ediyorum" diye düşündü.

"Hayır" dediler. "Yanılıyorsun, cennettekiler acıkmaz."

"Öyleyse niçin lokantaya gidiyorlar?"

"Damak lezzetlerini sürdürmek için."

"Neden sadece bamya, kabak ve zeytin yiyorlar?"

"Çünkü bamya, kabak ve zeytin cennet taamıdır da ondan. Bunu yiyen hangi yeryüzü yiyeceğini düşünürse onun tadını alır."

Restoranlara giden yolda bir orkestra vardı: Hintlinin biri sitar çalıyor, Amerikalı bir zenci ona trompetle refakat etmeye çalışıyordu. Perulu bir müzisyen fifreyi andıran bir aygıtla üflerken bir İstanbul Çingenesi de klarnetiyle döktürüyordu.

Yenilere biraz tuhaf gelen bir orkestranın çaldıkları cennetlikler için başka anlamlar taşıyordu: Orkestranın çaldıklarını dinleyen herkes aslında en sevdiği parçayı dinlemiş oluyordu. Munisanım kulak kabartınca gerçekten düğünde orduevi bandosunun çaldığı "Komparsita"yı duyar gibi oldu. On altıncı dinleyişten sonra da Komparsita'dan nefret etmeye başladı.

Aklına geldi, birine sordu:

– Burada kütüphane var mıdır? Nerededir?

– Kütüphane yoktur. Biz kitap okumayız...

– Niçin?

– Çünkü herkes her şeyi bilir...

Munisanım öleli yetmiş iki saat geçmeden burada pek fazla sıkıldığını hissetti: Danışma Bürosu'na gitti:

– İsteyen yeryüzüne dönebilir mi? diye sordu.

– Yeryüzüne zaman zaman hortlayarak dönebilirsiniz. Buradâ hortlamak herkesin hakkıdır. Hortlama hakkı "cennetlikler"e bile verilmiştir.

– Öyleyse ben hemen hortlamak istiyorum.

– Şu sokaktan yürü, karşına çıkacak gri binanın dördüncü katındaki Hortlama İşleri Bürosuna başvurmalısın.

Gri binanın önü İş Bulma Kurumu'nun Almanya'ya işçi yollandığı zamanlardaki hali gibiydi... Ya da belediyeye sınavla temizlik işçisi alındığındaki İnönü Stadı... İğne atsan yere düşmezdi...

Hortlama kuyruğu o kadar uzundu ki sıra cennetliklere, ancak dört günde geliyordu. Munisanım buna rağmen cennetin boğucu kasvetinden kısa bir süre için bile olsa kurtulmasını sağlayacak vizeyi alabilmek için kuyruğa girip beklemeye başladı. Ölenlerin neden öyle ikide bir hortladıklarını, en budala ruh çağırma seanslarına bile koşa koşa gittiklerini artık anlamıştı.

KÖTÜ HASTALIK

– Hastalandığını öğrendim.. Ameliyat olmaktan korktuğunu söylediler.. Seni yüreklendirmek, bu ameliyattan korkmamanın gerektiğine inandırmak için sana kendi başımdan geçenleri anlatacağım. Kaç yıldır komşusun, ama –komşularımızın çoğu gibi sen de– benim bu hastalığı yıllar önce geçirdiğimi bilmezsin.

Beni çok genç yaşında evlendirdiler. On altı yaşında evlendim. Sonra kocam da ben de Tekel'de çalışmaya başladık.

Evliliğimin ilk yılında bir doğum yaptım. Ardından birçok düşük gerçekleşti. Doğum kontrolü usullerini bilmiyor, bana bunları öğretebilecek hastanelere, hekimlere de param olmadığı için gidemiyordum. Yirmi üç yaşında bir doğum daha yaptım. Sonra yeniden kürtaajlar, kürtaajlar... Sonradan bu kadar çok kürtaaj olmamın, o rahim hastalığına yol açmış olacağını söylediler.

Kocam, erkek çocuklarını 'erkek' olduklarından kayırmış, çok şımartmış bir ana ve babanın evladıydı; sorumsuz bir kişi olarak yetiştirilmişti. Güç hayat şartları karşısında içkiye sığındı, giderek daha çok içmeye başladı... Sarhoş bir koca, iki küçük çocuk ve geçim zorluğuyla cebelleşirken sağlığım da bozuldu.

Önce bitmez tükenmez bir dölyolu akıntısı başladı. Yirmi altı yaşındaydım. Sigortaya gittim. İğneler derdimi gidereyince, başka bir sigorta hastanesine başvurdum. Kadın doğum bölümünde rahmimin ucunda bir sertlik buldular, ilaçlar verdiler. Kocama, "Altı ay sonra ölür; ameliyat edemeyiz!" demişler.

Sonra bir üniversite hastanesini salık verdiler. Oraya gittim. Bana yirmi defa şua yapıldı. O kısmın hocası bana, "Işınlama, hastalığını tam kurutmadı. Ameliyat olman gerekir" diyerek beni bu işi yapabilecek bir hocaya yolladı.

Bu ameliyat, çok riskli bir ameliyattı. Kurtulabilmem için bütün alt karın organlarımın alınması gerekiyordu: Dölyatağı, dölyolu, mesane, dışkılama borusu ne varsa ne yoksa hep alınacaktı. Karın duvarından idrar edecek ve dışkılayacaktım. Bütün bunları göze alsam bile, bu ameliyatı geçirenlerin dörtte birinin ameliyat masasında kaldığını, dörtte birinin hastaneden bir daha çıkmadığını, dörtte birinin ameliyata rağmen hastalıktan kurtulamadığını, ancak dörtte birinin şifaya kavuştuğunu bilerek karar verecektim. Ailem karşı idi. Özellikle görümcemin kocası (polistir), "Zaten üç günlük ömrü kalmış; bunu da sürünerek geçirecek!" diyor, muhalefet ediyordu.

On bir yaşında bir oğlum ve iki buçuk yaşında bir kızım vardı; sarhoş babalarının bu çocuklara bakabilmesi imkânsızdı. Benim bu nedenle yaşamam gerekirdi. Bütün riskleri göze alıp savaşımaya karar verdim.

Ameliyattan bir önceki geceyi hiç unutmam: Ben hep kurtulacağımı düşünüyordum. Yanımda ertesi gün apandisit ameliyatı olacak bir kadın vardı. O kadar korkuyordu, o kadar ağlıyordu ki bir hemşire ona beni göstererek, "Bak ne büyük bir derdi var, nasıl bir ameliyat olacak.. Yine de korkmuyor; sen böyle ağlayıp duruyorsun!" deyiverdi.

Bu sözler belki apandisit ameliyatı olacak hastayı biraz teskin etti, ama ben perişan oldum.

O sabah koğuştta vizit yapmış olan klinik şefinin sözlerini hatırladım. Adam bana, "Sana her şeyi anlattılar mı?" diye sormuştu. Yapılacak ameliyatın hakikaten çok tehlikeli, çok güç bir ameliyat olduğunu bir kez daha kavradım. Sabaha kadar uyuyamadım.

Ameliyattan uyanınca yatağımın başucunda bir doktorun beklediğini gördüm. "Dediklerinizi yaptınız mı?" diye sordum. "Evet, çok iyi oldu!" diye cevap verdi.

Elimi atıp karnımı yoklamak istedim. Bırakmadılar.

Sonra güç günler geçirdim. Ateşim çıktı-indi, kanlar verildi. Kendime biraz gelip ayağa kalkmaya başladığımda karnıma tutturulması gereken dışkı torbasını kendi kendime değiştirme konusunda eğitilmeye başladım. Bu da güçtü, ama zamanla başarabildim.

Evime ancak iki ay sonra dönebildim. Nasıl bir ameliyat geçirdiğimi ailemin tüm fertleri bugün bile doğru dürüst bilmezler. Çoğu kötü bir hastalığa yakalandığımı öğrenmişlerdi. Nasıl olsa öleceğime inanıyorlardı. Bir bölümü, "Teşhis yanlış! Sende o hastalık olsaydı nasıl olsa ölürdün. Al-datıldın!" dediler. Bugün bile arkadaşlarımla konuşurken söz dönüp dolaşıp atlattığım hastalığa gelince birçok kimse bana, "Kanser-manser değildin; yanıldın!" der. Aydın kişiler bunu bilirler. Onlar daha çok "Hangi cesaretle o ameliyatı olmaya karar verdin" diye sorarlar.

Çocuklarımla tepkilerini de unutamam. Oğlum çok korkuyordu. Halasına ben hastanedeyken, "Annem ne kadar yaşar?" diye sorarmış hep. Eve gelince, "Artık ölmezsin değil mi anne?" diye ağladı.

Ameliyattan sonra malulen emekli oldum. Evde çalışmaya başladım. Dışarıya kazak, konfeksiyon yapıyordum. Kolay iş değildir. Manifaturacılar Çarşısı'ndan kırk kilo kazak yüklenir eve götürürüm. Bunlara kol-yaka, güller yapar yerine iade ederim. Üç-beş kuruş kazanırım böylece. Bir ara çocuk butikçilerinden birine bebek elbisesi dikip biraz daha para kazanıyordum, ama o yer sonra kapandı.

Oğlum askerliğini bitirdi. İş güç sahibi. Kızım da evlendi. Çocuklarım beni çok sever ve şayarlar. Evimde iş yaptırmazlar bana. Onlara baktıkça bütün bunları çektiğime değmiş gibi geliyor.

Kocam da işe genç başlamıştı. Bu nedenle o da emekli oldu. Hâlâ tüm maaşını içkiye veriyor. Bu yüzden iki kez psikiyatri kliniklerinde yattı. Hiç istifade etmedi. Şimdi ona da ben bakıyorum. İçkinin insanda siroz-miroz yapacağına inanmıyorum. Otuz beş yıldır içiyor; hiçbir şey olmadı. Sadece geceleri sokaklarda kendini bilmez bir şekilde dolaştığından ikide bir kazaya uğruyor. Bir yıl arayla bir minibüs bir de otomobil çarptı. İlk kazada sağ kolu kırdı, ikinci kazada da sol kalçası. Kolu doğru düürüst kaynamadı, bacağında da çivi vardı. Bir defasında düğüne giderken kocamı ablasına bıraktım. Çünkü düğünlerde sarhoş olup rezalet çıkarıyor. Onu eve nasıl taşırdım ben bu halimle? Ablası ona bir gece dahi tahammül edememiş. Bana, "Bugün sen yaşamasaydın buna kimse bakmazdı!" dedi.

Boşanmayı düşünmez olur muyum? Ama insana, "Kendi iyileşti, çocuklar yetiştı. Şimdi de adamı sokağa atıyor!" derler. Ne de olsa sevdiğim çocuklarımla babasıdır. Onu da bir hasta olarak kabul ediyorum. Kanseri gibi bir hastalık. Hatta daha da kötü bu: Ben kanserin âlâsından kurtuldum, o bundan kurtulamıyor!

'AŞK'IN DERİN UÇURUMLARINDA

Yatak odasının balkona bakan penceresi açıktı: Gök maviydi. Kocaman bir uçak ardında beyaz bir iz bırakarak göğü çaprazına yırttı geçti.

- Beni seviyor musun?
- Canım.
- Hayatım.
- Bir tanem.

(Yahu bu ne biçim koku? Üstüme sinecek; inşallah Zeynep'in kullandıklarındandır.)

- Bu ne güzel parfüm... Adı ne?

– Adı madı yok; kokteyldir. Ben yaptım. Yüzde 40 Shalimard, yüzde 60 Samsara var içinde. Bazen yüzde 65 oranında Ralph Laurent'in Laurent'ini katarım: Daha hafifler.

- Pekiyi bu Calvin Klein'in Eternity'sine benzer mi?
- Hiç alakası yoktur!

(Keşke nezle olmasaydım da karının böyle değişik koktuğunu önceden anlasaydım. Şu anda yapabileceğim tek şey buradan çıkar çıkmaz bir saunaya gitmek... İyi, ama insan saunaya elbiseleriyle, iç çamaşırı ile giremez ki... Onlara sinen kokuyu nasıl çıkaracağım?)

– Dikkat et; boynumu çürütme. Hem bizimkinden gizlemek güçleşir, hem de aerobik yaptığım yerde kepaze olurum.

– Fondöten ile uyutamaz mısın?

– Daima uyutulamaz. Sıcaktan ve hareketten terle akar gider... Beni seviyor musun?

– Biraz önce bayıldığımı söylemedim mi? Bunu her beş dakikada bir tekrarlamam mı gerekir?

– Evet!

– İstersen saat başlarında da bunu söyledikten sonra "guguk-guguk" diyeyim.

– Biraz müzik olsa iyi olurdu. Ben mutfaktan buz getirmeceye kadar radyoya baksana.

– Bu nasıl?

– Fena değil. Bırak çalsın.

– Canım.

– Hayatım.

– Bir tanem..

– Telefon çalışıyor..

– Açmayacağım..

– Amma da uzun çalışıyor. İster misin önemli bir şey olsun? Bence bir bak.

– Boş ver, açmam. Bak, durdu.

– Yine çalışıyor. Kapattıktan sonra yeniden çevirdi. İlkinin yanlış düşürdüğünü sanmıştır.

– Sabaha kadar çalsın. Açmayacağım!

– En çok nereni beğendiğimi biliyor musun?

– Bacaklarımı!

– Hayır kasıklarını..

– Peki, benim en çok neremi beğenmediğini biliyor musun?

– Karnının çatlaklarını..

– Hayır, ensemdeki tüylü benimi.

– Canım.

– Hayatım.

– Bir tanem..

– "Trafik kazaları her gün çok sayıda can almaktadır. Trafik kuralları yılların deneyleri ve incelemeler sonucu, kazaları önlemek için yürürlüğe konmuş kurallardır. Hatalı sollamak, kırmızı ışıkta geçmek, şehir dışı yollarda kemer kullanmamak..."

– Meğerse Polis Radyosu'nu dinliyormuşuz. Trafik derisi refakatinde sevişmek pek tuhaf oluyor. Bir dakika dur da bunu değiştireyim.

– Canım.

– Hayatım.

– Bir tanem..

– Farkında mısın? Senin de ensende tek tük beyaz saçlar var.

– Bana bak; sen saçımın modelini değiştirdiğimi, saçımı kestirdiğimi görme de saçlarımın ağardığını gör! Saçlarımı yıllardır ortadan ayırıp, omzuma dökerken bu sefer böyle kat kat kestirip geriye tarattığımı fark etmedin bile..

– Gözlerinin neden bu kadar ortaya çıktığını şimdi anlıyorum..

– Lütfen beyaz saçlarımın hepsini hemen kopart..

– Niçin?

– Beyaz saçlarımdan nefret ediyorum da ondan! Her gece seninle uyumak, seninle uyanmak, seninle evli olmak neye benzerdi diye düşünüyorum.. İyi mi olurdu? Kötü mü olurdu? Karına bu yaptığını bildiğim için herhalde hiçbir zaman itimat etmezdim. Herhalde bana da dürüst davranmaz, başka kadınların peşinde koşar, başka kadınların saçlarında beyazlar bulurdun.

– Yanılıyorsun... Senden başkasını görmezdi gözüm.

– Canım.

– Hayatım.

– Bir tanem..

– Nerelere bakıyorsun şimdi?

– Odan amma dağınık, amma bakımsız.. Şu komodinin üstünde bir ben eksikim. Çay fincanı kalem-kâğıt, kremler, Tagamet hapları, küllük.. Sen mi yutuyorsun bu ilacı; ülserin mi var?

– Hayır benimki yutuyor..

– Empotans yaparmış..

– Bu kadar zamandır alır; ben durumunda bir fark görmedim.. Sen dağınıklığımı algılıyorsun, kınıyorsun. Oysa senden önce sevdiğim adam senin şu anda durduğun yerde durup aynı şeylere bakmış ve bambaşka sonuçlara varmıştı.

– Ne gibi?

– Telefon ahizesinin yerine ters konduğunu, fincanın kulpunun sola dönük olduğunu görmüş, bana solak olup olmadığını sormuştu.

– Canım.

- Hayatım.
- Bir tanem...

Adam "aşk"larının derin bir uçurumdan aşağı doğru büyük bir hızla yol aldığını işte tam şu sırada anladı. Kendini düşmekte olan bir uçağın pilotu gibi hissetti: "Kara kutu"ya bir şeyler söyleyecek kadar zamanı bile kalmamıştı.

Yere çakılmadan bir saniye önce bütün aşk hayatı gözlerinin önünden bir sinema şeridi gibi aktı: Bu filmdeki bazı erotik sahneler son anlarının heyecanla geçmesine neden oldu.

ON İKİYE ON KALA YILBAŞI

Yağmur saat on altıdan bu yana kesintisiz yağıyor. Ortalık beşten beri karanlık. Baltalimanı'ndan taksiye bindim. Yeşilköy'e herhalde en geç on birde varırım. Yeni yılı bu sene Yeşilköy'de karşılayacağım.

Trafik o kadar yavaş ilerliyor ki Rumelihisarı'nda "Aca-ba gecikir, on ikiden sonra mı varırım?" diye düşünmeye ve endişelenmeye başladım.

Yılbaşı nedir?

İnsanoğlunun zamanının hâkimi olmak için icat ettiği takvimin sadece bir günüdür. İnsan takvimi, saati buldu da ne oldu, zamanla yarışında hangi ödülü kazandı?

"Stres" zamanla yarışma sonucu oluşan bir hastalık değil midir? Şimdi ben bu takvimin ufacık bir bölümüyle cebelleşip sıkılmıyor muyum? Yetiyecek miyim yoksa gecikecek miyim? Gecikirsem üzülecek miyim? Daha geniş düşünüp, insanlığın bu yıl sonunda bütünlediğimiz on yıllık bir zaman diliminde çok önemli şeyler yaptığını, Berlin Duvarı'nı yıktığını, Mandela'yı serbest bıraktığını, çevre kirliliğinin bilincine vardığını, Avrupa Birliği'ni kurduğunu düşünüp aradaki kendi küçük gecikmelerimi, üzerinde durulması gereksiz ayrıntılardan sayabilecek miyim?

Bu kadar yaygın ve geniş bir kitleyle özdeşleşmek her zaman kolay değil. Bir insanı mutlu kılacak övüncü her zaman sağlamıyor. Daha küçük topluluklara ait olduğumuzu düşünüp bu toplulukların yapabildikleriyle övünmek istiyoruz. Benim ülkem bu on yılda ne yaptı? Berlin Duvarlarını mı yıktı? Hayır! Perestroykasını, glasnostunu becerebildi mi? Hayır! Avrupa Birliği'ne katılabildi mi? Hayır! Mandelalarını serbest bırakabildi mi? Hayır!

• Bunlardan birini yapabilseydik benim küçük gecikmelerim bende böyle sıkıntılar yaratmazdı.

– Türk insanı son on yılda gerçekten hiçbir şey yapmadı mı?

– Eğer önümüzdeki bir iki saate gerçekleşmezse bir şey yapmış, elâlemin on yılda bir gelmesini şart sandığı askeri darbeler devrini geçiştirmiş olacak. Bak bu pekâlâ benim güncel gecikmelerimi sineye çekebilmem için yeterli bir neden olabilir.

Arnavutköy'e gelirken şoföre, "Yılbaşı deyince aklına ne geliyor" diye sordum. Bu soruyu sorduğum vatandaşlarımla yüzde sekseni gibi "Milli Piyango" diye cevap verdi. Diğerleri, "TRT'de Buse Başar ve Bambi, Magic Box'ta Yasemin, Prenses Ahu, Tülay Karaca..." gibi şeyler söylediler.

Yılbaşı aslında çok evrensel bir yıldönümü. Bu yıldönümü kadar din, dil, ırk farkı gözetmeden herkesi kapsayanı yok. "Bir Mayıs?" O fazla sınıf bilinçli; "Anneler ya da Babalar Günü"? Onlar da fazla ticari.

Yeni yılın İsa'nın doğuşu, yani Noel'e aşırı yakınlığına bakıp bunu biraz Hristiyanca bulanlar yok değil. Bence bu yanılmanın kaynağı, yılbaşlarında dış ülkelerden gelen kartpostallarda: Bunlar *"Merry Christmas and a Happy New*

Year" ya da *"Joyeux Noel et Bonne Année"* diyerek yani, Noel'le yılbaşını aynı kefeye koyarak böyle bir izlenime yol açıyorlar. Aslında bu kartpostallara yazılan yazılara atılan imzalara boşverip diğer yüzlerindeki resimlere bakmak gerek. O zaman Noel'in de yılbaşının da bir nostalji bayramı olduğunu anlarız. Yeni yıl ve Noel, kentlerde yaşayan insanlarca bir Guy de Maupassant ortamında, ocakta odunlar yanarken bütün aile fertleriyle bir arada kestane pişirilip, çörekler, hindiler yenirken kutlanır bu resimlerde. Birkaç saat için sanayi devrimi öncesi ya da başlarındaki geniş aile tipine, pastoral bir evreye dönmüş olur.

İmgesi mümbit olanlarınız bu tablolara bakınca biraz sonra babanın kalkıp, ocakta sönmekte olan ateşin korlarına birkaç kozalak atacağını, tante'lerden birinin, ısrarlarına dayanamayıp piyanonun başına geçerek Purcell'den bir sonat çalacağını, müziğin apartmanının holüne kadar yayılacağını düşünebilirler.

Yıldız Parkı'nın girişinde Yahya Efendi Sokağı hizasındaki arabalar, sağımızdan dalıp ikinci sırayı oluşturmaya başladılar. Biraz sonra solumuzda üçüncü bir sıra daha oluştu. Yerimize mihlandık.

Bugün evlerde şömineler nerede? Noel Baba'nın yerden ya da yandan ısıtan yakıt kullanan sistemlerin herhangi bir yerinden girip hediye dağıtması olası mı? Bu anane, bugün oluşsaydı Noel Baba ocaktan değil herhalde güvercinler gibi apartman aydınlıklarından inip gelirdi.

Beşiktaş'la Dolmabahçe arasında "Galiba sağ şerit daha hızlı yürüyor" diye bin bir manevrayla sağa geçiyoruz. Az sonra sol şerit hızlanıyor. Beş dakika önce geride bıraktığımız ne kadar minibüs, otobüs varsa tümü bizi geçiyor. Şoför şimdi de yeniden sol şeride kaçmaya çalışıyor.

Bugün Batı'da insanların önemli bir bölümü artık mezar ötesi bir yaşama hatta tanrıya inanmadıklarından yılbaşları ve Noel kutlamaları giderek dini olmayan törenlere dönüşüyor. Böylece bunu Hristiyan eğlencesi sayanlarımızın bile tepki göstermeyebilecekleri bir nitelik kazanmakta yılbaşılar.

Acaba?.. Dün İşkodra'da büyük bir Noel ayini düzenlendiğini, buna on bin kişinin katıldığını okumadık mı? Ya Prag'da Venceslas Meydanı'nda besteci Jean Jacob Ryba yönetiminde gerçekleştirilen dini kutlama?

Galiba sonucu, "Allahsız kapitalistler"le "Tanrısever eski komünistler"den hangilerinin daha ağır bastığı belirleyecek.

On ikiye on var: Sahil yolunda martılar çöpleri karıştırıyorlar. Yeşilköy'ü uzaktan bile görsem, kara görmüş Magellan gibi sevineceğim.

Ben böyle düşünüp taşınırken şoför, "Abi," deyiverdi; "Yeni yılın kutlu olsun! Gideceğin yere daha üç beş dönemeç var; ama biz on ikiye bulduk!"

UÇUŞ KORKUSU

Sarardı, "Serra dün Londra'dan İstanbul'a dönecekti!" diye düşündü. Merdivenlerinde hippilerin yüzük bilezik satıkları havuzlu meydana koşar adım yürüdü. Kitapçada ne kadar İngilizce, Fransızca gazete varsa baktı. Bu konuda en ayrıntılı bilgi vereni Figaro idi. Yugoslav İtex-Adria Şirketi'nin uçağında yüz yedi yolcu ve beş personel, Kopenhag Havayolları'nın uçağındaysa dokuz personel ve elli dört yolcu varmış. Olay oldukça açık bir havada, Zagreb üstünde cereyan etmiş. Kurtulan? Yokmuş! Başka? Başka bilgi veren gazete yok.

Via Venetto yakınında bir yerde, bir seyahat acentesine dalıp İtex Adria'yı aradı: "Kazazedelerin listesi var mı?"

– Hayır, henüz açıklanmadı; ama bir dakika.

Bir dakika sonra uzun bir telefon numarası verilmiş, "Londra'daki ofisimizi ararsanız belki daha ayrıntılı bilgi edinebilirsiniz..." denmişti.

Hâdi, bütün bunları Port Grimaud'dan Nice'e dönerken düşünüyordu. Zaten iki gündür uçağa bineceği aklına geldikçe fena oluyor, keyfi yemek yemesini engelleyecek kadar kaçıyordu. Keşke o gün Kahire'ye uçmaması işini yitirmesi anlamına gelmeseydi! Keşke o hafta ya da hemen

şu anda ona başka bir şirket başka bir iş teklifinde bulun-
saydı!

Hele son gece bir türlü uyuyamamış, ikide bir tuvalete
gidip dönmüştü.

Uçma korkusu yirmi dört yaşına vardığından bu yana
giderek artmıştı: Uçma zorunda kaldığı son seferinde güm-
rük memurlarının dikkatlerini çekecek kadar içki içmiş an-
cak korkusunu bastırması mümkün olamamıştı.

Müsekkinler? Her türlüşünü denemişti. Ne bunlar, ne
de koridora yakın oturup uçağın yükseldiğini fark etmeme-
ye çalışmak, yemek verildiğinde yavaş yiyerek, üç defa
kahve isteyerek kendini meşgul etmeye çalışmak, kapalı ol-
duğundan içinde oturulduğunda düşme korkusunu azaltan
tuvalette uzun süre kalmak gibi önlemler işe yaramıştı.

Kendisi gibi uçaktan korkan bir tanıdığı Lufthansa ta-
rafından düzenlenen "Uçma Korkusunu Giderme Kursla-
rı"nı izlemişti. Bu kursta havaalanına girdiğin andan bindi-
ğin uçağın gideceği yere varmasına dek olup bitenleri bü-
tün ses etkileriyle eksiksiz canlandıran bir teyp bandı ver-
mişler, on beş gün süreyle günde iki defa dinlenildiğinde
uçma korkusunun en azından yüzde elli oranında giderile-
ceğini iddia etmişlerdi. Bant arkadaşına yaramış ancak onu
etkilememişti.

Başka biri yoga dersleri alıp gevşemeyi öğrenmesini
tavsiye etmişti. Karısı, "Yoga dersini hiç salık vermem,
doğru dürüst gevşemesini öğrenmen için çok zaman harca-
man gerekir. Ben gevşemeyi en iyi Amerikan Hastane-
si'ndeki 'Doğum Öncesi Kursları'nda öğrendim. Biliyorsun
bu sayede Rıfat'ı doğururken doktor epizyotomi kestiğinde
bile anesteziye muhtaç olmamıştım!" demiş, Hâdi de tam
bir hafta boyunca bu kurslara devam edip on altı gebe ka-

dın yanında gevşemeyi öğrenmeye çalışmıştı. Faydası? Kurstan sonraki ilk uçuşta yaramışsa bile bir sonrakinde bu yarar uçup gitmişti.

"Psikanaliz yaptır," demişti bir uçuşta böyle kasılıp sarardığını gören patronu: Çocukları vardı. Onları yetiştirmeden öleceği korkusu muydu? Hayır olamaz; zira çocukları doğmadan hatta evlenmeden önce de bu korku söz konusuydu. Başından kötü bir şey mi geçmişti, bir yakınını uçak kazasında mı yitirmişti? Hayır, hiçbir söz konusu değildi.

Psikoloğa göre bu korku, "Klostrofobiyi de içeren genel bir ankziye tablosunun içinde yer almaktaydı" ve "işiyile ilgili stresli durumların bir tür dışa vurmasıydı."

Bu teşhisi öğrenmenin, uçma korkusunu gidermekteki yararı? Çok sınırlı olmuştu.

"Uçmak aslında karayoluyla seyahatten daha güvenlidir. Uçak kazaları her bir milyon uzun mesafe uçuşunda bir görülür. Bunun da anlamı şudur: Ancak doksan beş yıl her gün uçarsanız, bir uçak kazasına uğrama şansınız olabilir!"

Biliyordu, biliyordu. Anlıyordu, anlıyordu. Ama nafile! Bunları bilmesi her defasında betinin benzinin atmasını mi-desine taşların yığılmasını engelleyemiyordu. En kötüsü, uçağın gideceği yere varmasının bu korkunun sona ermesini sağlamadığını fark etmişti; uçaktan iner inmez, "Bir hafta sonra nasıl döneceğim?" endişesi bastırveriyordu.

Nice'e yaklaştıkça yol kayganlaştı. Yağmur yağıyordu.

Yollarda iki yıl önce yazılmış seçim sloganları silinmiş gitmişti. Yolun slogansızlığı habire bugün gazetelerde yer alan uçak kazası resimlerini, bu yetmezmiş gibi o uçakta bulunması muhtemel yakınını düşünmesine neden oluyordu.

İtalya'daki şehirlerarası yolların tersine Fran̄sa'dakilerde ilan da azdı.

"Antibes 7

Nice 31."

Sonra: "Nice 12" ve nihayet iŖte "Nice," ardından "Havaalanı". Biletini ayıran, bütün uyarılarına rağmen eŖeklik etmiŖ ona koridora yakın bir yerde değıl pencere kenarında bir koltuk almıŖtı. Havaalanında ne kadar çabaladıysa bu yeri değıŖtiremedi. Kendini, "Belki bu daha iyidir: Motorlar alev alırsa hemen fark edebilirim!" diyerek avutmaya çalıŖtı.

Uçağı bekleyiŖ, uçağı alınıŖ, yerleŖiŖ, kemerler, "sigaralar sönsn" tabelaların yanıŖı ona yine idama doğıru atılmıŖ adımlar gibi geldi. Midesi yine bulandı, yine soğıuk soğıuk terledi, boynu uyuŖtu, dizleri çözüldü.

Uçak pistin ucuna kadar gitti. Ne o? Uçak orada duruverdi. Durdu, durdu...

Sonra bir anons: "Yaptığımız kontroller ufak bir arızanın varlığını ortaya koymuŖtur. Alana dönüp bunu giderdikten sonra yolumuza devam edeceğiz!"

Sonra uçaktan alandaki kafeteryaya alındılar. Kahire'ye bu acayip doğıu ülkesi uçağıyla uçmak doğıru bir Ŗey miydi? Ancak artık yapılacak bir Ŗey yoktu!

Yarım saat sonra aynı sıkıntı, aynı iŖkence yeniden yaŖandı... Uçak bu sefer havalandı, tekerlekler çekildi, pilot "Türbülans beklemediklerini, yolun iyi geçeceğini," aчыklayarak içini ferahlattı. Korkusu, endiŖesi biraz azaldı. Bir sigara tttrd. Yemek kutularını dağıtan esmer güzeli hostesle azıcık sohbet etti. Birden aklına geldi; sordu:

- Ne arızası vardı?
- Arıza-marıza yoktu, dedi hostes, pilot ukalalık etti. Bu uçakla uçulmazmış diye tutturdu...
- Ee, sonra?
- Yarım saat uğraştık ikna edemedik. Pilotu değiştirmek zorunda kaldık. Görüyorsunuz, hiçbir sorun yok. Ne güzel uçuyoruz!

MİRAS KILAVUZU

Adalet Ağaoğlu "Göç Temizliği'nde, "Ölülerimizin ardından birtakım güzel sözler söylüyor, yazıyorum. Bunlar da gerekli," der; "Ölüler adına olmasa bile kendimiz için, yokuşa karşı durabilmemiz için gerekli. Ama belki de ölülerimizin asıl söylenmesini, yazılmasını isteyecekleri şeyler, ölüme gafil yakalanıp da kendilerinin anlatamadıklarını anlatmaktır."

Ölümün yaklaştığını hissedip, sezip –bazen de vehmedip– finale kalkar gibi, söyleyeceklerini söylemeden gitmek istercesine, her zamankinden fazla çalışarak bol eser üreten az değildir. Azra Erhat son yıllarında böyleydi.

"Söyleyeceklerini söylemeden gitmemek...", böylece belki de mezar ötesinden bu yana doğru baktığımızda huzur içinde olabilmek, daha olumlu bir *'öbür dünya ruh hali'* içinde bulunabilmek özlemi bir hayli yaygın galiba...

Ölüme gafil avlanmayanlarımız en azından nereye gömüleceklerini, mezar taşlarına ne yazılacağını belirtip taşıyorlar. Ölüm ilanlarının ayrıntısına kadar düşünenler bile var.

Tabii ideali, miras konusunu da eksiksiz halledip, neyin kime kalacağını, tahtımıza kimin oturacağını, hangi va-

kıftaki yerimizi kimin alacağını da saptayacak zamanı bulabilmektedir.

Bugüne kadar İstanbul'da yapılan bütün kitap müzayecilerine gittim: Maalesef hiçbirinde vasiyetnamenin nasıl hazırlanacağını belirten, insanlara bu konuda yol gösteren bir kitaba, bir "guide-book"a rastlamadım. Kanuni'nin Sadrazamı Makbul İbrahim Paşa'nın bile bunca han ve hamamından torunlarına hiçbir şey kalmadığını, "Şark"ta beylerin çocuklarına daha çok "nasihat" ve "ad," hanımların da "işlemeli örtü," ve "brocard" bırakabildiklerini görüp gerçeğin Osmanlıcadan başka dillerde aranması gerektiği sonucuna ulaştım.

Bu konudaki yol göstericilerin yokluğu yüzünden sıram yaklaşırken pek zorlanacağımı hissediyorum: Bırakacağım mirasın kapsamına girenleri en çok isteyene mi yoksa bunları öngördüğüm amaca en uygun olarak kullanacaklara mı "tevdî" etmeliyim? İlk çözümlenmesi gereken sorun bu!

Eğer gözümüz kimseyi tutmazsa topladıklarımızı devlete mi bırakalım? Rahmetli Kemal Elker, büyükbabasından ve babasından kalan eşi bulunmaz güzel yazı örnekleriyle dolu zengin koleksiyonunu Vakıflar'a hibe etmişti. Bu koleksiyondan oluşturulan güzel yazı müzesinin ilk müdürlüğünü de yapmıştı. Müze müdürlüğünden ayrıldıktan uzunca bir süre sonra bir gün benden kendisini Vatan Caddesindeki Lunapark'a bakan müzeye götürmemi istemişti. Bırakmış olduğu bazı yazı örneklerinin kaybolduğunu, hibe ettiklerinden bazılarının da rutubetten vb. bozulduğunu görünce nasıl üzüldüğünü, nasıl fenalaştığını bugün bile acıyla hatırlarım.

Mirasçılarımız kim olmalı? Bazıları ancak bizle kan bağı bulunanların mirasçımız olabileceğini, kan bağı olmayanlara ise sadece öğüt bırakabileceğimizi ileri sürmektedirler.

Ancak mülkiyet fikri bile tartışma konusu; hele bize ait olanların olabileceklerin sınırları hâlâ eksiksiz, her türlü tartışmayı giderecek şekilde çizilmiş değil: Benim olan nedir? Mülkümün sınırı nerede başlar? Nerede sona erer?

Hilmi Yavuz'un çevirmiş olduğu bir şiirinde (*About the house*) W. H. Auden bu sınırı benim anlayacağım şekilde çizmiş:

"Burnumdan yarım metre ötede

Biter benim sınıırım

Araða el değmemiş hava,

Benim mülkümdür, toprağım

Sakın saygısızca girmeyin derim

Silahım yok ama tükürebilirim!"

İyi, güzel, kabul ama bu tarife göre ne yazabilirim vasiyetnameme? Mesela on dört yaşından beri burnumun oyduğunda taşıdığım gözlüğü mü? Bunu hâlâ bunca yıl geçtiği halde benimseyemedim! Bu gidişle benimseyeceğim de yok. Bu nedenle camıyla çerçevesiyle bu gözlüğü "benim" sayamıyorum.

Eskiden kırsal köysel bölgelerde, gözlük takanlar azken "gözlük" bazen bir kimseyi belirleyen en önemli simge olabiliyordu. Mesela babamın "gözlüklü dayı" olarak anılan bir dayısı vardı ki bugün onun adını güçlkle anımsıyor, rahmetliyi daha çok "gözlükleriyle" anıyoruz. Sonra Bodrum'un eskilerinden Ali Cengiz'in anlattığı bir "gözlük" hikâyesini de unutmam imkânsızdır. Bodrum'un anlı şanlı kaçakçılarından Hasip zamanla çok zengin olmuş, eskiden "Kefaluka" olarak anılan "Akyarlar" köyündeki manastırın olduğu yeri satın almıştı.

"Kefaluka"nın en görkemli evinin eski sahibi Dr. Zvi-

no, çevresinde gözlükleriyle tanınan bir kimseydi. O kadar ki ölüp de manastırın bahçesinde gömüldüğünde gözlüklerini mezarına çimentoyla iştirilmişlerdi. Bunu kendisi mi istemişti bilmiyoruz; ama Hasip'in bu arsayı satın aldığı gün Zvino'nun gözlüklerini kırıp denize attığını biliyoruz!

Ölmüşlerin gözlüklerini kapsayan vasiyetler daima onları amaçlarına ulaştırıyor.

Ancak ölmüşlerin gözlüklerinin onların ruhlarına, "En güzel fatihalar okutacak" şekilde kullanıldığına da tanık olduğumu söylemeliyim.

Uzun yıllar önce Beyazıt Camisi'nin dibindeki Küllük'te ölmüşlerden arta kalan gözlükleri bir sepet içinde gözleri iyi seçmeyen fakir fukaraya çok ucuza satan bir adam tanı-mıştım.

Bu gözlükleri takıp caminin en uzak minaresinin ikinci şerefesini seçtin mi tamam! "Sağ ile fena değil ama sol gözle hafif bulanık görüyorum" diyenlere Mahmutpaşa'da çocuklara dar pabuç yutturan ayakkabıcı esnafı gibi, "Bu iyidir," derdi; "Kullandıkça açılır. Zamanla alışır, daha iyi görürsün!"

İyisi mi vasiyetnamemize gözlüklerle ilgili hiçbir şey yazmamalı.

Gözlüklerim için beslediğim bu olumsuz duygulara karşı Bilezikçi Çiftliği'ni, Maçka'nın iki numaralı parkını oluşturan ağaçlı vadiyi, Polonezköy'ü, Beşiktaş'daki Resim ve Heykel Müzesi'ni çok seviyor ve benimsiyorum. Vasiyetname bunları yazabilir miyim? Mesele, "Kimlere bırakacağım" değil, mesele bunların ölümüne kadar istimlak edilmeden, yok edilmeden, yerleri sürülüp blok binalar dikilmeden kalıp kalamayacaklarıdır!

Sevdiğim ve sevdiğim kadar benimsediklerimin arasında babamın 1959'da sattığı 1948 model siyah Desoto ve Shirley Bessie'nin birkaç plağı da var, eski Yeditepe dergisinin eksik sayılı ciltleri de var; büyükbabam Plevne'ye gittiğinde yapılmış Fransız mikroskopu, iki şifa taşı, Hüseyin ve Zeynep Yarsuvat'ın hediyesi "Köstebek kapanı" ve Roma yapısı bir bronz aşık kemiği de var.

Bunları kime bırakacağımı ince ince düşüneceğim.

İyi bir koleksiyoncunun ömrü boyunca bin bir zahmetle bir araya getirdiği, adını ebedileştirmeye yarayacak bir müze oluşturabilen nesneleri resmi ya da özel bir kuruma bırakmayıp bunları topladıkları ile hiç ilgilenmeyen hayta oğullarına terk etmeyi tercih ettiğini duymuştum. "Topladıklarım bana yaşamım boyunca zevk verdi. Ben ölünce oğullarım bunları müzadelerde satacaklar. O zaman koleksiyonumda bulunanlar bunlardan benim gibi zevk alan, bunları seven insanların koleksiyonlarına dağılacak. Böylece ben amacıma ulaşmış, topladıklarımın değerini bilenlere ulaşmasını sağlamış olacağım" demiş.

Bakıyorsunuz, bazen geride bıraktıklarımızla ilgili hiçbir şey yazmamak, hiçbir belge bırakmamak, doğal akışın her şeyi en doğru, en güzel yerine ulaştıracağına güvenmek aslında en hergelece yazılmış, kırk bir uzmana, on bir avukata hazırlanmış evraklardan daha etkili, daha "yahşi", daha "amacına ulaştırıcı" bir vasiyetname olabiliyor.

EBEDİ SULH FORMÜLÜ: TAMPONYA

Kuzey Iraklı Kürt sığınmacılar için Irak topraklarında oluşturulan "güvenli bir bölge" konusunda uluslararası düzeyde bir kavram tartışması yapılmaktadır. Eski ABD Başkanı Bush bu bölgeye "*Safe Zone*" yani "Güvenli Alan" demek, İngiltere Başbakanı ise "*Safe Heaven*" yani "Güvenli Sığınak" adını tercih etmekteydi. Cumhurbaşkanımız ise bu tartışmalara "Tampon Bölge" önerisi ile katılmıştır.

"Güvenli Alan", özel bir amaçla ayrılmış bir bölge, belli bir ırka mahsus yerleşim alanı türünden kalıcılık çağrışımları yapmamaktadır. Oysa "Tampon Bölge"nin uzun süreli belli bir kalıcılık kazanması, böylece Irak'ın toprak bütünlüğünü bozucu sonuçlara yol açması kabil. Suudi Arabistan –hatta galiba ABD– ve bölgenin diğer ülkeleri bunu istememekteler. Zamanla bunun, azınlıkları kaynaşma gösteren diğer ülkeler için kötü örnek olabileceğini ileri sürenler var.

Bu tür özel bir bölgenin "vur kaç" hareketlerine ev sahipliği yapabileceğinden kuşkulananlar da var.

Dünya kamuoyu önce bu sakıncalara rağmen Türkiye'nin niçin "Tampon Bölge" adında ısar ettiğini kavramakta güçlük çekti... Ancak Türkiye Cumhurbaşkanının buluşu, Güvenlik Konseyi'nin geçici üyesi olan üç ülkenin tem-

silcileri tarafından ayrıntılı bir formüle bağlanınca, akan sular durdu; değeri anlaşıldı!

Türkiye'den gelen bu öneriden esinlenen diplomatlar, bunun sadece Irak-Türk sınırında değil dünyanın bütün sınırlarında uygulanmasının yeryüzünde ebedi sulha ve huzura doğru atılmış en önemli adım olacağını savunuyorlar. Bu kavram artık Roma, San Francisco Kulüpleri gibi uluslararası oluşumlarda ve arenalarda da irdelenip desteklenmektedir!

Öneriye göre bütün ülkelerin sınırları beş mil kadar geri çekilerek her ülkeyle komşusu arasında on millik bir şeritten oluşacak bir "tampon bölge" yaratılacaktır!..

Birleşmiş Milletler bünyesinde oluşturulan bir eksperler grubu öneriyi geliştirici çalışmalar yapmaktadır. Bu grupta Zhao Yubin, Paul Reichman, Abba Eban, Dominique Mois gibi önemli kimselerin yer aldıkları bildirilmiştir. Zhao Yubin, Çin'in kuzeyinde, Yulin kentindeki "Kum Kontrolü Enstitüsü'nün yöneticilerindendir ve Çin'deki iç çölün yeşil bir bitki duvarıyla durdurulup vahaya dönüştürülmesi için sürdürdüğü çalışmalarla tanınmıştır. Paul Reichman, genel eğilimlerin tersine davranarak birçok Kanada ve Amerikan kentinde binalar, bloklar satın alan ve buraları geliştirerek güzelleştiren bir Kanadalıdır; Abba Eban, ülkesinin son yıllarda izlediği politikaları realist bir şekilde eleştiren Birleşmiş Milletler'in İsrail eski sözcüsüdür, Dominique Mois, Fransa'daki bir uluslararası ilişkiler enstitüsünün asbaşkanıdır.

Bir görüşe göre bu tampon bölgelerin Birleşmiş Milletler'in denetiminde bir araya getirilmesi ile oluşturulacak bölgenin sürekli olarak Birleşmiş Milletler tarafından yönetilmesi gerekecektir. Diğer bir görüşe göre de Kuzey Buz

Denizi'nden Güney Kutbu'na kadar uzanacak olan bu tampon bölgeler, ayrı bir ülke olarak dünya sulhüne katkıda bulunabilecektir!

Dünyada çok değişik ırk, dil, 'din ve coğrafyanın bir araya montajıyla oluşturulacak bu ülkenin adı bile konmuş- tur: "Tamponya!"

Geçen hafta Tamponya ile ilgili 'çalışmaları yürüten komisyonun üyesi olan Sayın Zhao Yubin'le –kentimize yaptığı kısa bir ziyaret sırasında– konuştuk:

– Bu fikir gerçekten büyük çapta destekleniyor mu?

– Evet, çeşitli nedenlerle desteklenmektedir: Mesela Orta ve Güney Amerikalılar bunu bir zamanlar Meksika'dan Ümit Burnu'na kadar uzanan tek bir ülke kurmayı hayal etmiş olan General Simon Bolivar'ın isteğinin gerçekleşmesi olarak görüyorlar. Bunu yüzyıllardır düşünmüş bir ütopyanın hakikate dönüşmesi ve bir 'Dünya Devleti'ne ilk adım olarak algılayanlar da var...

– Körfez krizi ile fikrin oluşması arasındaki ilişki dikka- ti çekiyor...

– Irak'la Kuveyt arasında satelitlerle devamlı olarak iz- lenen ve bu gibi sürprizlere karşı hazırlıklı bir bölge olsay- dı, Saddam saldırmayı göze almayabilirdi... Böyle bir bölge Birleşmiş Milletler kararı ile gelecek askeri gücün ulaşması için gerekli zamanı asgariye indirirdi..

– Fikrin gelişmesine yol açan başka nedenler de var mı?

– Olumlu, olumsuz tecrübeler var: Mesela İsviçre'nin Almanya, Fransa ve İtalya'nın arasında yer aldığı alanda, bir sulh adası oluşturmuştur. Aynı potansiyele sahip olan Polonya 18. yüzyılda komşuları Prusya, Rusya ve Avustur-

ya tarafından paylaşıldığında bu ülkeler arasından doğru-
dan doğruya çatışmayla sonuçlanan düşmanlıklar artmıştır.
1951'de Çin, bir tampon ülke işlevini görmekte olan Ti-
bet'i işgal edip ortadan kaldırıncı 1962'de Hindistan'la si-
lahlı çatışmalara girmek zorunda kalmıştır. İsrail'in Lüb-
nan'ın güneyinde ve Golan Tepeleri'nde oluşturduğu tam-
pon bölgeler, bu alandaki çatışmaları gidermiştir.

– Peki, ama çok küçük ülkeler de var yeryüzünde...
Böyle bir tasarı buralarda nasıl uygulanır?

– Doğru... Lüksemburg, Monako, Andorra, Vatikan,
Singapur gibi minicik devletler konusunda yapılacaklar he-
nüz billurlaşmadı. Bu ülkelerin, yer aldıkları bölgede zaten
bir 'tampon ülke' işlevini gördüklerini unutmamalıyız.. Ben-
ce bu ülkelerin yakından incelenmeleri Tamponya'nın te-
mellerinin daha sağlam bir şekilde atılmasını sağlar!

– Peki, Kuzey İrlanda'da Londonderry, İsviçre'de Ba-
sel, Cenevre, Almanya'da Aachen, Hollanda'da Enschede,
Çekoslovakya'da Bratislava, Türkiye'de Edirne gibi hududa
çok yakın olan kentler var.. Bunlar ne olacak?

– Bunlardan biri başşehir olarak seçilecektir. Diğerleri
Tamponya'nın önemli kentlerini oluşturabilir.

– Bu yerlerde yaşayan insanlar Tamponya vatandaşı
olmak istemezlerse ne yapacaklar?

– İstemeyen, başta vatandaşı olduğu ülkeye göç edebi-
lir... Ama bu yerlerde yaşayanlar için sağlanacak birçok
avantaj Tamponya vatandaşlığını cazip kılacaktır.

– Ne gibi?

– Mesela vergi vermeyecekler... Birleşmiş Milletler'e
bağlı bir 'Dünya Vatandaşı' statüsünde sayılacaklarından,
herhangi bir ülkeye vizesiz gidebilecekler..

– Dilleri ne olacak?

– Büyük bir olasılıkla artık dünyanın her yerinde geçerli olan İngilizce.

– Bir yerde Çince, başka bir bölgede Rusça gibi farklılıklar düşünülemez mi?

– Hayır! Burada size ABD'nin eski Avusturya Büyükelçisi Hanry Grunwald'ın sonbaharda Time dergisinde yayımlanan bir yazısını hatırlatmak isterim: "İkinci Amerikan Yüzyılı" başlıklı bu yazıda Grunwald şöyle diyordu: "Amerika'nın insanları kaynaştıran bir pota olma niteliği sürüyor. İspanyolca konuşan ya da Asyalı –kuşkusuz bir zencicumhurbaşkanı göreceğiz.. O cumhurbaşkanı ülkesine İngilizce hitap ettiği ve bu ülkenin kurucularının ilkelerine uyum gösterdiği takdirde, bu alkışlanacak bir beklentidir!.." Görüldüğü gibi, değişik kökenlerden insanların oluşturduğu ülkelerde dil önemli bir bağlayıcı unsurdur.

– Peki, bu uzun-ince ülkenin, hiç olmazsa yer yer, uyuşturucu kaçakçılarına, anarşistlerine yataklık edebileceği akla gelmiyor mu?

– Büyük kentler de aynı insanlara yataklık etmiyor mu bugün?

– Fikir böylesine tutulduğuna ve bu fikrin babası da bizden olduğuna göre artık önemimizin bütün dünyada anlaşıldığını, uluslararası boyutta takdir edildiğimizi düşünebilir miyiz?

– Valla, fikir sizden çıktı, ama aslında bu yeni bir şey değil ki.. Konfüçyüs'te böyle düşünceler vardır; bir de geçenlerde Mitsotakis'in vurgulamış olduğu gibi, ilk defa Yunan filozoflarından Thales'in eserlerinde ve eski Yunanlı reformculardan Klistenes'in kaydedilmiş sözlerinde yer almaktadır bunlar!

ALBAYIN TEBLİĞİ

"Kahve içerim", dedim. Ralph Richard fincanıma kahve dökerken, "Selim Kistik Teratoma İçinde Haşimoto Tiroiditi" başlıklı bildirimiz için hazırlamış olduğum yazıyı okumaya devam ettim.

Columbia Üniversitesi'nin Kadın Doğum Bölümü'nde ilk yıl asistanıyım ve bu kuruma kabul edildiğim günden beri düşlediğime ulaşmış, yeryüzünde ya ilk ya da ikinci defa saptanmış tıbbi bir özelliği belgeleyip yayınlamaya koyulmuştum. Bu, tıp alemini altüst edecek buluşlardan biri değil: Ama eninde sonunda önemli meslek dergilerinden birine kabul edileceği su götürmez bir makale oluşturaçaktı: Bugüne kadar insanın ancak boynundaki kalkanbezinde, tiroidinde bulunan bu hastalığın, içinde tiroid dokusu bulunabilen bir yumurtalık urunda da varolabileceğini belgelemiştim. Patoloji laboratuvarı şefine bu vakayı beraber yayınlamamızı önerdiğimde, Prof. Richard "Olur, haydi yaz da getir bakalım!" demişti.

Prof. Richard'ın bunu söylediği tarihi izleyen günden bu yana –yani tam üç hafta boyunca– günlerimin önemli bir bölümünü kütüphanede geçirdim. Önce tiroid salgı bezinin bütün hastalıkları konusunda bilgi topladım; sonra Haşimoto tiroiditi hakkında geçerli ne varsa hepsini derle-

dim. Bu, iki hafta aldı. Yumurtalık urları, bunlar arasında "Selim kistik teratom" denen, içinde saç-diş dahil birçok doku parçası benzerinin yer alabildiği tümörleri toplamak da bir hafta sürdü. Bunları sadece temize çekmek bile üç günümü aldı: Nöbetlerimde de çalıştım.

Yazı bitince profesöre haber verdim: "Nöbetten çıkınca bize gel okuyalım" dedi.

Yazının okunması yirmi beş dakika sürdü. Dr. Richard boşalmış kahve fincanlarını iki kez doldurdu. Ben onuncu sayfadan sonra bir yandan göz ucuyla profesörü gözlemeye koyuldum: Makalenin okunması bitince gözlerinin ışılda-yacağını, "Mükemmel, aferin!" ya da "İşte bu kadar olur!" diye haykıracağını bekliyordum.

Bitirince, "Bir bilimsel yazı bu kadar uzun yazılmaz!" dedi. Üzüldüm. "Nasıl yazılır?" diye sordum.

"Bir kere bütün tiroid hastalıklarından, bunların belir-me olaganlıklarından söz eden ilk beş sayfayı atacaksın!"

Dr. Richard makaslamanın gerekçesini de söyledi: "Tiroid hastalıklarının ne olduğunu, ayrıntılarını merak eden açar, bu konuda yazılmış olanları okur. Kitaplarda bulunana makalende tekrar etmeye gerek yoktur!"

Beş gün sonra da bu kez Dr. Richard içim giderek kırpıla kırpıla dört sayfaya inmiş makaleyi bile yetecek kadar kısa saymadı: "Anlaşıldı" dedi. "Sen kıyamıyorsun: Bırak da ben yapayım bu işi!"

Üç gün sonra, "Al şunu Amerikan Kadın-Doğum Dergisi'ne yolla!" dedi. Yazı tam bir buçuk daktilo sayfasına inmişti: Vakanın kısa ve ayrıntısız sunulmasından, boynundaki tiroid bezinden ve yumurtalığında alınan kesitlerin resimlerinden ibaretti. Ne ameliyatları konusunda ayrıntı var-

dı, ne ameliyatlarından önceki ve sonraki hemoglobin değerleri... Bunlar asıl mesele ile yani bu hastalığın yumurtalıkta da görülebileceği konusunda ilgisiz şeylerdi; bu nedenle yazılmamışlardı.

İhtisasımı bitirip yurda döndükten bir süre sonra askere gittim. Askeri bir hastaneye uzman olarak atandım. Bölümümde rütbesi yüksek olan bir meslektaşım vardı. Bir gün, "Kadın-doğum derneğinin aylık toplantısı bizde düzenlenecek. Bu toplantıya sen de ben de birer bildiri ile katılacağız!" dedi.

Ben bir bildiri hazırladım. Albay da beş yıl önce rastladığı ilginç bir gebelik vakasını sunacağını söyledi: Üçüz bir gebelikte embriyolardan birinin düştüğünü ama iki çocuğun gelişmelerini sürdürdüklerini gözlemişti.

Bilimsel toplantıya beş gün kala albay beni çağırdı. "Otur dinle, bak nasıl yazdım!" dedi.

Bildiri, "Hiç unutmam bir yaz günü evimde oturmuş kahvaltı ediyorken telefon acı acı çaldı!" diye başlıyordu.

Bilimsel tebliğ böyle başlamaz. Böyle başlangıçlar ancak romanlarda olur! diye itiraz ettim. Yaramadı, dinlemedi. Devam etti: Kadını görür görmez nasıl üçüzlere gebe olduğunu anladığını, ardından kanama geçirince hemen kan grubunu saptayıp kan verdiğini anlatıyor, bu ara hemşiresinin nasıl korktuğu u bile naklediyordu.

"Efendim böyle tebliğ olmaz. Bu gereksiz ayrıntı dinleyenleri sıkar!" dedimse de yaramadı. "Bu kadar uğraşıp hazırladım. Üstelik ev sahibi de benim. Yemek yediriyoruz: Dinlesinler!" dedi.

Ne yapsam, ne etsem direndi durdu. Tebliğ uzadıkça

uzadı, eski pehlivan tefrikalarına döndü. Sıkıldıkça sıkıldım. Etkisiz kaldığımı görünce tepem attı. Uyarmaktan vazgeçtim. Ben de eğlenmeye başladım: "Albayım," dedim, "ilk şişe kanı sağ kolundan verdiğinizizi söylemişsiniz. İkinci şişenin de sol kolundan verildiğini belirtin ki tenkide uğramayın!" Bunu belirtti. Sonra, "Kansız hastanın ayakları üşür. Bacaklarını da battaniye ile sardım deyin!" dedim.

"Doğru, öyle olmalı!" Onu da ekledi.

Benim eklettiğim birkaç sayfa ile beraber tebliğin sunuluşu kırk beş dakikayı buldu. Bütün sıkıntım iç bunaltımı uçuşturdu. Albayın yanından ayrılıp evime dönünceye kadar bu dünyanın en zırva tıbbi tebliği aklıma geldikçe güldümü durdum.

Toplantıdan tam bir gün önce albay haber yolladı: "Tebliğleri bastırdım. Gelsin görsün!" Tebliğlerin basılmışlarını görünce beynimden vurulmuşa döndüm: Albay değerli katkılarına o kadar sevinmişti ki tebliğine benim de adımı yazar olarak eklemiş ve tebliğleri o şekilde bastırıp dağıtmıştı.

YOĞUN TRAFİKTE

"Temmuz 1956, Darlington Hall: Birkaç gündür zihni mi meşgul eden gezintiği gerçekleştirme düşüncem giderek güçlenmektedir. Bu geziyi tek başıma Bay Faraday'ın Ford'u ile yapacağım. İngiltere'nin en güzel kırsal bölgelerinden geçerek batıya doğru gideceğim. Böylece Darlington Hall'dan, beş, belki de altı gün kadar uzaklaşmış olacağım.

Bu gezi fikri yaklaşık iki hafta önce, kütüphanede portrelerin tozunu alırken Bay Faraday'ın nazik teklifleriyle doğmuştu: Bay Faraday önce ABD'ye beş hafta için dönmeye karar verdiğini açıklamış sonra bu açıklamanın ardından şezlonga uzanarak bana "Stevens, yokluğumda bu binada kapalı kalmanı beklemiyorum. Arabamı alıp birkaç gün için uzaklaşsan fena olmaz!" demişti."

Birkaç gündür Işiguro Kazuo'nun "Günden Geriye Kalanlar" başlıklı romanını dinliyorum. Kim okuyor? Michael York. Bu bitince, Evelyn Waugh'nun "Brideshead'e Dönüş"ünü dinleyeceğim. Sir John Gielgud okumuş... Televizyonda bunu seri film olarak izlemiştim, ama romanı Gielgud'dan dinlemenin zevki bambaşkadır.

Bir süredir Amerika'ya, İngiltere'ye giden gelen dost-

lardan "Ne istersin?" diye soranlara "Teybe okunmuş roman!" diyorum...

Kısa bir süre önce kızım, Thomas L. Friedman'ın "*Beyrut'tan Kudüs'e*" adlı yapıtının teyp kaydını yollamıştı. Bu 1989 Ulusal Kitap Ödülü'nü kazanmış yapıtı teybe, yazarı okumuş.

Başlangıçta teybe okunmuş kitapların çocuklara, yaşlılara, bir de görmeyenlere yararlı olacağı ileri sürülüyordu. Zamanla büyük kentlerde, işi ile evi arasında her gün saatlerce araba sürmek zorunda olanlara beylik radyo istasyonlarından daha iyi, daha doyurucu bir alternatif olabilecekleri anlaşıldı.

Her gün evimle Cerrahpaşa arasında süren araba yolculuğunu bu teypleri dinleyerek "çekilir" kılmaya başladım.

Evimle işim arasındaki mesafe son yıllarda uzadıkça uzadı... Nihayet bu yolculuk, bir saatten kısa sürmemeye başladı. Aslında ben giderek daha uzaklara taşınmadım; süreyi uzatan, trafiğin yoğunlaşması, araba sayısının çoğalması...

Bu süre uzayıp günümün biri gidiş-biri dönüş, böyle sıkıntıyla geçen iki saatini oluşturunca, bu zamanı nasıl değerlendirebileceğimi düşünmeye başladım: Bazen bindirildiği uzay aygıtını uzun süre terk edemeyeceğini bilen bir astronot gibi hissediyorum kendimi. Hatta daha da kötü! Astronotlar hiç olmazsa yolda sıkılınca, "ozon tabakasındaki deliklerin çaplarını" ölçüp "yeni doğmuş farelerin yerçekimi yokluğunda nasıl davrandıklarını" inceleyerek hoşça vakit geçirebiliyorlar. Benim bu sıkıcı, uzun yolda böyle deneyler yapabilmem imkânsız.

Aslan Kaynardağ, Cumhuriyet Kitap eklerinden birinde bir televizyon ve video kitabını irdelerken, "Televizyo-

nun en önemli etksinin, neden olduğu değil engellediği olaylar açısından ortaya çıktığı" görüşünü aktarmıştı. Böyle uzun şehir içi yolculukları söz konusu olduğunda otomobil de otobüs de minibüs de işte bu tür bir etkiye yol aıyor: Bu iki saat boyunca yapabileceğim güzel ve iyi şeyleri düşündükçe dağa fazla sinirleniyorum.

Geçen gün düşündüm, en sevdiğim filmin hangisi olduğunu bir türlü bulamadım; ama en bayıldığım film sahnesi konusunda en küçük bir kuşkum yok! Bir Amerikan filmi- nin sonu şöyle bitiyordu: Cumartesi öğle vakti, tümü tıka- basa dolu altı şeritli bir yolda dakikada bir arpa boyu ilerle- yen bir trafikte şehri terk etmeye çalışan film kahramanı sonunda o kadar sıkıldıydı ki arabasını yolun ortasında bı- rakıp anahtarını fırlatıp yürüyüp gittiydi...

Teyp dinlemek, okumaya vakit bulamadığım romanları izlemek bu mendebur süreyi olumlu, yararlanılabilir bir sü- rece eviriveriyor.

Uzun şehir içi seyirler boyunca başka ne yapılabilir? Sabah işe giderken yolda kahvaltı edebilirim. Tek sakınca- sı, üstüme başıma dökmektir. Bu ara, araba kullanırken sandviç yediğinden ehliyeti birkaç ay için geri alınmış olan İsraili bir dostumu hatırladım. Demek ki bağı ülkelerde ara- ba kullanırken bir şey yemenin dikkat dağıtan, kazaya yol açan bir eylem olduğu düşünölüyor.

Spor yapılabilir mi? Evet, izometrik egzersizlere yer var. Bir elinizle araba kullanırken diğerıyla "grip - trainer", "el yayı" vb. dedikleri aygıtlarla çalışabilirsiniz. Sonra "el- macık" yani rahim sarkması, idrar tutamama gibi rahatsız- lıklar çeken hanımlar oturdukları yerde peşine adalelerine özgü jimnastikler yaparak bu hastalıklarını hafifletebilirler. Gebeler "Kegel egzersizleri" denen pelvis tabanı kaslarını güçlendirici hareketleri yapabilirler.

Elektrikli Japon veya Alman aletlerinden birini edinirseniz sabah işe giderken tıraş olabilirsiniz. Ancak otomobil seyirleri boyunca bunları yapmanın dikkati yoldan başka yönler e çekip kaza ihtimalini arttırması dışında olumsuz başka yönleri de var: Ben işe giderken yolda arabaya binmek isteyenleri geri çevirmeyi hiç sevmem. Eskiden arabam boşken, parmaklarıyla gittiğim yönü işaret edenleri hep alırdım. Bir süredir teyp dinlerken, tıraş olacağım zaman bu yolcuları alamamanın sıkıntısını çekiyorum. "Arabasına bindikleri kimse birden dişlerini fırçalamaya, vücudunun alt bölümündeki kasları çalıştırmaya başlarsa kim bilir neler düşünürler?" deyip yoluma devam ediyorum.

Bu yazının müsvettelerini okuduğum bir dostum ertesi gün bana bir gazetenin pazar ekini getirdi, "Fransız Başbakanı Bayan Cresson ile Fransızların seks yaşamları yeniden gündeme gelince geniş bir anket yapılmış, Fransız halkının bugünkü cinsel özellikleri saptanmış..."

Birçok ilginç sonuçtan bizi düşündüreni, "halkın yüzde elli yedisinin en az bir kez arabada sevişmiş olduğu"nu yansıtanı...

Dostum, "Bunu da listene ekle bakalım!" dedi.

MENOPOZ OLAN TAVUKLAR

Bir süre ahırın kapısında izledim onu; boynunu geriyor, başını yukarıya doğru kaldırıyor, sonra da öne doğru uzanıp şişinerek uzun uzun ötüyordu. Sevinçten yerimde duramıyordum. Koşarak avluya girdim. Koyunları sağan annemin yanına varıp:

"Anne" dedim, "Gülibik öttü!"

Annem süte bulanmış ellerini önlüğüne kurulayıp:

"Bütün horozlar öter" dedi.

"Ama bu ilk kez ötüyor anne.."

"Eh gözün aydın öyleyse.."

Çetin Öner, "Gülibik" adlı kitabında "tahtadan atları, kurşundan askerleri, lastikten topları, kısaca parayla satın alınabilen hiçbir oyuncağı olmamış yoksul" bir çocuğun hayatı boyunca edindiği tek oyuncak sayılabilecek bir horozun ilk ötüşünde duyduğu sevinci böyle anlatır.

Bu öyküyü küçük kızıma okuduğumda "Tavukları, horozları böyle yakından gözlemek sadece köyde yaşayan çocukların yapabilecekleri bir şey; kent çocukları, horoz-tavuk besleyemezler ki ilk ötüşlerinde, ellerinden yem yediklerinde sevinirler.." diye düşünmüştüm.

Çocuklarımıza doğa sevgisi, çevre bilgisi edindirmenin ilk adımı, onlara hayvanları sevdirmek, yakından izleme, gözleme fırsatı sağlamakla atılır.

Bütün bu gerçeklere rağmen çocuklarımla doğum günlerine gelen sınıf arkadaşlarının yarısından çoğunun bu konuda hiçbir görgüsünün olmadığını, evimizdeki minicik köpeğin ilk havlayışında nasıl gereksizce korktuklarını biliyorum...

Dostumuz Ferda ve Mahmut Tarzi'nin çocukları da kentte yaşadıkları halde böyle gözlemler yapabilen şanslı çocuklardandır.

Kandilli'deki bahçeli evlerinde ortaboy bir tavuğun dolaştığını görmüştüm. Oğulları Mahmut Can'ın tavuğu "Bıcırık"tı bu..

"Bıcırık", adını biliyordu; çağrılınca geliyor, insanlara sokulup ellerinden ekmek yiyor, kucaklarına çıkıp kendini sevdireyordu.

"I.Q"su, zekâ katsayısı yüce bir tavuktu... Geçenlerde bir bekçi köpeği tarafından yenildiğini öğrendiğimde çok üzüldüm. Mahmut Can hemen yeni bir civciv satın alıp yetiştirmeye başlamış.. Bu civciv, Mahmut Can'ın beşinci Bıcırık'ı olacak..

– Niçin hep tavuk yetiştirir Mahmut Can?

– Hayvanları çok severdi. Bu işe sekiz yaşında başladı. Önce balık, sonra kuş, köpek bakmak istedi. Ancak bu yaratıkların tümü ince bakım ister; çocuğun hevesi geçiciyse başımıza kalırlar.. Yazık olur diye düşündük. Aklıma çocuğa bahçede bir küçük tavuk çiftliği kurmak, onun hayvan sevgisine bir de ekonomi eğitimi katmak geldi. Mahmut Can yetiştirdiği tavukların yumurtalarını annemin hastanesine satabilirdi.

Üsküdar Çarşısı'ndaki Tarım Kooperatifi'nden birkaç tane civciv aldık. İkisi yaşadı. Mahmut Can bunlardan birini çok sevdi odasına taşıdı, orada baktı, büyüttü. Bu civciv büyüdükçe tavukların öyle "aptal bir şey" olmadıklarını, ilgilendikçe insanlara sokulup "ev hayvanı" olarak belenmiş yaratıklardan beklenebilen her şeyi yaptıklarını gördük! "Ev hayvanı" denince niçin kedi-köpek ya da balık, kuş gelir akla? Balık ve kuş ufacak bir yere hapsedilebiliyor; insana kendini okşatan kedi ve köpekle ortak nitelikleri çişlerini, kakalarını belli yerlere yapmalarıdır; bu nedenle benimsenmişlerdir. Tabii evde tavuk besleseniz bu biraz "sorun" olabilir.

Anadolu'da bazı yerlerde akrep-çıyan yediklerinden tavukların evlere girip çıkmalarına göz yumulduğunu duymuştum. Apartmanlarda karafatmalarla yapılabilecek biyolojik mücadelede de yararlı olabilirler.

Bütün bunları düşünürken, annemin arkadaşı Ferihanım'ın küçük oğlu Haydar'ı büyüten dadıyı hatırladım: Bu dadı koskocaman memelerinin arasına yumurta yerleştirir, civciv çıkartırdı. Ferihanım Teyzem'in Çağaloğlu'ndaki evine hanımları çaya davet ettiğinde en büyük atraksiyon, dadının gömleğini Cüneyt Ayrıl'ın ünlü iç-giyim mankeni Julie Canton gibi fora edip sutyeninin münasip yerlerine yerleştirdiği yumurtaları göstermesi olurdu..

Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyelerinden dostumuz Prof. Süheyla Artemel ve eşi Ali Bey de tavuklarına, horozlarına kıyıp kesemez, onları evlerinde beslerlerdi.. Misa-firliğe gittiğimizde salondaki koltukta bir horozun tünediğini, yemek masasında bir tavuğun uyukladığını görmek hoşumuza giderdi.

Tavuklarının, horozlarının Ahmet, Mehmet, Ayşe gibi

adları da vardı. Artemeller, tavuklarına, horozlarına ecelle-riyle vefat edinceye kadar bakar, sonra bunları bahçelerine gömerlerdi.

Evlerinde bir tabakta serçe yumurtasını andıran üç-beş tane minicik yumurta görmüştüm: "Bunlar hangi kuşun yumurtası?" diye sorduğumda "Bizim tavukların menopoz olmadan hemen önce yumurtladıklarıdır!" demişlerdi. Böyle bir şey duymamıştım. Bir veteriner tanıdığımı sorduğumda o da bilmediğini açıkladı. Nereden bilecektik? Kaç tavuk menopoz oluncaya kadar yaşayabiliyor?

Her şeyin "transformasyon"a uğradığı bu çağda artık "ev hayvanı" kavramının da değişmesi, Avrupa Topluluğu gibi tekeli ve tutucu davranılmayıp sadece kedi-köpek ve kuşlarla sınırlı kalınmayıp özellikle ırkçı-şoven balıkların itirazlarına kulak asılmayıp, önce tavuklardan başlanılarak kekliklerin, kaplumbağaların, iguanaların velhasıl diğer hayvanların da kapsama alınmasının zamanı gelmiştir!

DOMUZ ETİ

Günlerden cumartesi, Safranbolu'nun pazarı bugün. Gezici satıcılardan biraz üzüm, beyaz peynir, biraz da domates aldık; çarşıda, Cinci Hanı'na yakın bir yere oturup yiyeceğiz.

Tek katlı dükkânlardan birinin kapısında "Avcılar ve Atıcılar Derneği 1933" diye yazılı; içinde bir çay ocağı, on iskemle, iki de masa var. Dükkânın hemen önündeki iki masadan ikisi de boş. Çay ocağında dikilen gence soruyoruz: "Oturabilir miyiz?"

– Buyurun, oturun! diyor.

Getirdiği ayranları içip pazardan aldıklarımızı yerken yaşlıca bir adam gelip masaya yakın bir yerde oturuyor; başında bir bekçi kasketi, çenesinde bir karış sakalı var; çizmesi tozlu mu tozlu... Selâmünaleykümleştikten sonra, "Amca," diyorum, "Sen de avcı mısın?"

– Evet avcıyım... Ama asıl işim koru bekçiliği...

– Ne avlarsın? diye soruyor Metin.

– Ayı avlarım, domuz avlarım!

Adam hoş bir adam. Ben ikinci ayranımı içiyorum, o da ikinci çayını.. "Ne yaparsın aylarla domuzları?"

- Ayı ne yapılır ki? Derisini yüzer satarım...
- Peki domuzları?
- Yerim!

Allah Allah. Şaşıyorum. Şaşıyoruz. Olur iş değil bu!

- Günah değil mi domuz yemek?

- Evet ama ben keyfimden yemiyorum ki! Bende kulunç var; ilaç olarak yiyorum... Aynen kirpi gibi. Kirpi de yenmez mi mide hastalığında?

- Evet!

- E ben de domuzu işte öyle yerim!

En çok şaşanımıza, "Bakma," diyor, "pis dediklerine. Bu hayvan pis filan değildir. İnanmazsan sana getireyim de bir dene..." Sonra, "Bana baksana," diye dikiliyor, "Kaç yaşında varım dersin?"

Biri, "Otuz-otuz beş" diyor.

Eksik dişlerini göstererek sırtıyor. "Atma be! Ben söyleyeyim: Tam altmış yaşındayım. Ama -göğsüne vuruyor- otuz yaşında gibiyim. Her gün on kilometre yol yürürüm ben! İstersem daha da fazla yürürüm."

- Maşallah!
- Nasıl oluyor bu iş diye sorsana...
- Nasıl oluyor bu iş?

- Domuz eti yediğimden oluyor. Beş yıl önce romatizmam vardı; dizlerim, kollarım habire sancırdı... Bunu yediğimden beri geçti. Bir daha gelmiyor.

- Başka neye iyi gelir domuz eti?

- Mayasıla da iyi gelir. Siğile de yarar. Sonra sıtmaya, sarılığa da...

– Peki neresi yenir domuzun?

– En iyi gelen kısmı pirzola kısmıdır. Biraz kekik kattın mı aksuya, zafiyete, tansiyona, boğmacaya da iyi gelir.

Masadakiler merakla soruyor: "Domuz eti gerçekten bunlara iyi gelir mi?"

– İlandıktan sonra her şey her hastalığa birebirdir!

Yemeğimizi bitirdikten sonra kalkarken Metin koru bekçisinin domuz yemesini anımsatacak bir cümle dizip tarih düşürmeye çalışıyor: Olmuyor ama Kemal Beyin ikiliği aramızda oldukça tutuluyor:

– Devlet bağında domuz-Onu yiyenlerdeniz!

PLANKTONLAR

Motoru Tuzla açıklarında durdurduklarında Ayşe, "Burası derin; çocuklar yüzemez!" diye söylendi. "Ama rüzgâr almayan tek yer de bu.."

Demir attılar. Hava sıcaktı. Rüzgârsızlık, motordakilerin sıcağı daha güçle algılamalarına yol açtı: Bir bölümü tentenin altına sokuldu, bir bölümü denize atladı.

Doktor, motorda kalanlardandı. Hava sıcaktı. Denizde yüzen sekiz yaşındaki küçük kızı, "Baba, sen de girsene!" diye seslendi. "Birazdan girerim." On beş dakika sonra elindeki kitabın heyecansız bir yerine gelince o da suya atladı. İki-üç kulaçta çocukların bulunduğu yere ulaştı. Hava sıcaktı. "Baba senin vücuduna böyle yüzbinlerce iğne batar gibi oluyor mu?" Gerçekten de oluyordu. Bu, denizde bulunan çok sayıda planktonun etkisiydi. Motora yavaş yavaş yüzerek döndüler. Kızına planktonları anlattı... Tekneye çıktılar. Hava sıcaktı. Vücutlarına, özellikle sırtları ile göğüslerine hâlâ binlerce iğne batıp çıkıyor gibiydi.

Beş dakika sonra iğnelemeler sona erdi. Kızına, "Bana artık batmıyor!" dedi. Kızı: "Benim göğsümde hâlâ batmalar sürüyor."

Küçük kız mayosunun üst bölümünü çıkardığında çok sayıda çevresi kızarmış lekecik görüldü. Doktor, "Planktonların yol açtığı böyle şiddetli bir eritem az görülür" diye söylendi. "Ne? Ne?" diye sordu karısı. "Plankton eritemi.."

Hemen aşağıya, kabine inerek fotoğraf makinesini aldı. Denizde yaşayan minicik yaratıkların salgıladıkları yakı-

cı maddelere karşı oluşan bu deri tepkisi çok ilginçti, fotoğrafı çekilirse Türk Dermatoloji Arşivi Dergisi'ne sunulacak önemli bir bilimsel makaleye konu olabilirdi.

Fotoğraf çantasını, ceplerini aradı, havlu çantasını alt-üst etti. Hay aksi şeytan. Hava sıcaktı. Eritemleri yakından belirgin bir şekilde gösterecek fotoğraf makinesi takıları yoktu, yanına almayı unutmuştu. Böyle ilginç tıbbi bir olay kayda kuyda geçmeden sönüp gidiyordu demek. Gözden geçirdiği kutuları, çantaları bir daha yokladı. Hava sıcaktı. Yok oğlu yok. Hava sıcaktı. Sinirlendikçe sinirlendi. Hava sıcaktı. Ancak yapacak şey kalmamıştı. Hava sıcaktı. Fotoğraf makinesini bir tarafa atarak bir iskemleye ilişti. Hava sıcaktı; hava sıcaktı; hava sıcaktı.

Ayşe, "Acaba sende hemen geçen bu batma hissi: küçükte neden devam ediyor?" diye sordu. Hava sıcaktı. "Bilmiyorum.. Belki çocuklar daha hassas oluyor planktonların salgıladıkları nesnelere", "Sivrisinek sokmasına oldukları gibi.." "Evet!" "Hayır!" diye söze karıştı kızı, "Senin mayonun üst kısmı yok. Benimkininse var. Mayonun üst kısmının ıslaklığı bu planktonların ölmesini geciktiriyor. Onlar da ısır-maya daha uzun süre devam ediyorlar."

Küçük kız babasının aklına gelmeyen bu çok basit çözümünü –bacak kadar boyuna rağmen– buluvermişti. Önce, "Vay canına!" dedi. "Bir dahaki sefere yeterli bir makineyle geldiğimde resmi çeker ve bu açıklamayı da eklerim yazacağım makaleye" diye düşündü.

Küçük, ıslak saçlı ve bol eritemli kızına sevgiyle baktı. Hava sıcaktı ama öyle bir gurur duydu ki bir anda ne siniri ne kızgınlığı kaldı. Fotoğraf makinesinin takısını unutuverip ılık çalmaya başladı.

Hava sıcaktı.

St. IREN'DEKİ KONSER VE ALİYE BERGER'İN PARMAK İZLERİ

St. Iren tıklım tıklım. St. Iren'de çıt çıkmıyor. Apse'nin hemen önünde on-on bir Yugoslav; bir-iki saniye sonra -programa göre- "Kelemen" çalacaklar.. Programda "ara"dan sonra yazılı ilk parça, "Kelemen'in Improvisations Concertantes"ı. Kelemen'i de, "Improvisations Concertantes'i da ilk defa duyuyorum.

Ben, ilk bölümde her şeye rağmen mutluydum. Ancak 'ara'dan sonra bu mutluluğumun sürmeyeceğini de önceden biliyordum. Hep böyledir: İlk bölümde, Bach, Handel, Mozart, 'ara'dan sonra 19. yüzyıldan bu yana ne kadar Sırp, Hırvat varsa onları koyarlar hep. En sondaki "bis-bis" alkışlarına kadar sıkılmadan beklerseniz, belki yine bir eli yüzü temiz parça dinlersiniz.

Yugoslavlar Kelemen çalarken, kubbede üç-beş güvercin arada sırada, yersiz alkış sesine benzer bir kanat çırpıntısı ile uçuşuyor, bazen de uğulduyorlar..

Ara bittikten tam yedi dakika sonra solumdaki o zayıf, sivri burunlu, et benli adamın kalkmış, yerine rengârenk el-biseli, cin bakışlı yaşlıca bir kadının oturmuş olduğunu fark ettim. Kadın da benim gibi sıkılıyor, kâh sağına, kâh soluna bakıyor.

Önce, 'ara'dan evvel solumda oturan sivri burunlu, et

benli, zayıf adamın şimdi nerede oturduğunu buldum. Sonra şimdi solumda oturanın ünlü ressamlarımızdan Aliye Berger olduğunu fark ettim! Yugoslavlar, başka bir Hırvatın, yaylı sazlar için sekstetini çalmaya başladılar. Solumdaki kadının solunda oturanı da tanıdım: Füreya Kılıç.. Daha böyle devam edemez: sona çok var. Cebimde, Sandoz'un hekimlere dağıtmış olduğu not defteri vardı; çıkardım. Tükenmezle, çalgıcıların resimlerini çizmeye başladım.

Aliye Berger, sağa sola bakarken bunu fark etti. Önce beş-on dakika yaptığımı pek göstermeden merakını uyardı; sonra, resmin yüzde ellisini açıp kâğıdı kopye vermişçesine iyice incelemesi için elverişli bir şekilde tuttum. Dayanamadı. Çantasına daldı. Hışır hışır kalem kâğıt aradı. Füreya Hanımdan bir kalem aldı. Programın kenarına o da aynı şeyi çizmeye başladı. Bir çiziyor, bir benim çizistirdiğime bakıyor.

O, siyah renkli tükenmez kullanıyor. Benim tükenmezim mavi. Tabii, bu ona belli bir üstünlük, bir avantaj sağlıyor. İçimden. "Sultan Ahmet Camiinde olsaydık, sen görürdün" diye söyleniyorum. Benim kubbem, duvarlarım, basamaklarım onunkilerden daha iyi, ama onun çalgıcıları benimkilerden kat kat üstün. Çizecek, eskize katacak hiçbir şeyim kalmadığında baktım o hâlâ oynuyor. Yugoslavlar bittirdiler. Herkes alkışlıyor. Aliye Hanım, bana, "Ben öyle gürültülü alkışlıyamıyorum. Lütfen, siz daha fazla alkışlamaz mısınız?" dedi.

Oysa, ben, kafamda onla konuşabilmek için elverişli bir cümle tasarlıyordum. Adamakıllı alkışladım. Döndüler. Bir şey çalmaya başladılar. Biri söyledi ama ne olduğunu kaçırdım. Aliye Hanıma, "Siz, yukardan mı başlarsınız hep?" diye sordum. Yaptığıma baktı: "Seninki iyi oldu!" di-

ye cevap verdi. "Peki," dedim, "ben, bunu size versem, siz de onu bana verir misiniz?"

Üç-dört dakika nazlandı. "Canım, bu iyi bir şey değil" dedi. "Ben, sana doğru dürüst bir şey veririm," dedi. "İstemem, ben bunu beğendim" dedim. Dayatamadı, dayanamadı, verdi. Yugoslavlar, ikinci "bis"e karşılık verirken, geri aldı, basamakların arasındaki küçük pencereleri çizmemiştir. Bunları da ekledi. İade etti.

Kalabalık dağılırken eskizde imzasının bulunmadığını ama resmin solunda koskocaman bir başparmak izinin bütün haşmetiyle yer aldığını fark ettim. Aliye Berger'in imza yerine parmak basılmış tek eskizi şimdi bendeydi: Bir o kadar daha kıvanç duydum.

ANALIĞA TEŞNE HİNDİLER

– Aziz beni anla! Bu kadınla, Raziye ile beraber büyüdük, aynı bebeklerle oynadık, aynı bahçelerde koşup evleneceğimizi, güzel çocuklarımızın olacağını düşledik... Büyüdük de, evlendik de, benim, bizim çocuklarımız oldu da Raziye gebe kalamadı, çocuk sahibi olamadı... Çocuk doğuramamak herkesi böyle üzmez. Ama Raziye bu konuda en perişan yaratıktır! Yıllardır kocasıyla o hekim, bu hekim dolaşır dururlarken bir de bu rahim uru çıktı başına; rahmini aldılar.

Nihayet öğrendik: Bunun da çaresi varmış. Kadının yumurtalığından alınacak bir hücre kocasının spermi ile birleştirilip başka bir kadının rahmine yerleştirilebilir, bu çocuk, anasından başka bir kadının rahminde büyüyebilirmiş.. Raziye için ben bunu yapabilirim, yapmak istiyorum!

– Bu yaşta çocuk doğurmanın tehlikeleri yok mudur? Hele hele son doğumundan bu yana tam on dört yıl geçtikten sonra... Bence bu deliliktir! Üstelik bana pek normal bir şey gibi de gelmiyor.

– Bak Aziz.. Yaratıkların çoğunda bu var.. Ben küçükken Hisarca'da hindilerin altına tavuk yumurtaları, ördek yumurtaları koyarlardı. Bu hindiler de pekâlâ başkasına ait yumurtaların üstüne kuluçkaya yatar, başkasının civcivini çıkartırlardı. Bazen bu yumurtalar boşalınca analığa teşne

hindileri, bacaklarından tutup kahveci tepsi gibi çevirir, sersem eder, başka yumurtaları –bir daha– bastırırlar, böylece aynı mevsimde birkaç kez yavru çıkarttırırlardı.

– Sonra da kuluçka makineleri bulundu. Sen analığa teşne bir hindi veya kuluçka makinesi misin?

– Yanlış anlama; bu iş sadece sersem hindilerin yaptığı bir şey değildir.. Ben anasız yumurtalardan civciv çıkartan insan da gördüm: Annemin bir arkadaşının çamaşırcısı vardı.. Koskocaman memelerinin arasına, sutyeninin içine bir iki yumurta yerleştirir, civciv çıkartırdı... İnsanın boşu boşuna doğaya uçup giden ısıısıyla yararlı bir şey yapması, bir canlının oluşmasına katkıda bulunması güzel bir şey değil midir?

– Ama çamaşırcı kadın, memelerinin arasında yumurta ısıtırken hayatını tehlikeye atmıyor ki...

– Raziye ile gittiğimiz doktor bana, gebeliğin benim yaşımda bir kadının gençleşmesine, çocuk sonunun salgılandığı hormonlarla dokularının yenilenip temizlenmesine yol açacağını söyledi: Yani bu olaydan tek yararlanan Raziye olmayacak..

– Pekî, başka hiçbir yolu yok mu bunun?

– Var: Henüz deney düzeyinde.. İnsana yakın maymunlarda deniyorlarmış... Özel kafeslerde beslenen dişi maymunlar hormon şırınga edilerek gebeliğe hazırlanıyor; sonra, rahmi olmayan ya da rahmi arızalı kadınların yumurta hücreleri alınıp bir tüpte eşinin spermleriyle evlendirildikten sonra oluşmaya başlayan "embriyo" bu maymunların rahimlerine yerleştiriliyormuş...

– Herhalde maymunun doğuracağı çocuğun gerçek anası ve babası dokuz ay on gün gidip gelip çocuklarına

gebe olan maymunu muz ile besleyecekler, maymun aşerse mesela yazın portakal, kışın çilek veya taze hurma istese koşup getirecekler...

– Sonra vakti gelince bebek sezaryenle doğurtuluyormuş...

– Doğum odasının önünde, içeride doğuramadığı çocuğu doğmakta olan anne dokuz doğururken baba kim bilir ne yapacaktır?

– Peki bebeği yeni doğmuş, ama lohusa olmayan anne ne olacak? Hemen evine mi gidiyor.

– Hayır; doğumevinde bir süre kalarak bir psikoloğun denetiminde çocuğuna alıştırılıyor, hemşireler de ona çocuğa bakmasını, beslemesini, süt vermesini öğretiyorlar.

– Sütü gelmeyen annenin yerine eskiden olduğu gibi niçin bir sütanne tutulmuyor.

– Bir kadına bu kadarı çok gelirmiş: Dokuz ay karnında taşıyamadığı, doğuramadığı, başkasının doğurduğu çocuğunu bir de yabancı biri emzirse... Bu, bardağı taşıran son damla olabilirmiş...

– Amma abartılıyor...

– Bak, birtakım ülkelerde hazır yemekler satılıyor: Alıp ambalajından çıkarıp fırında ısıtıp yiyorsun. Satışlar istenen düzeye ulaşmayınca incelemişler ve "bu tür bir yemek hazırlamanın kadınlara mutluluk vermediğini" anlamışlar. Sorun şöyle çözümlenmiş: Yemek yine hazır yemek, ama iş sonuna dek vardırılmamış; yani bu yemeği fırına sürüp hazırlayacak kimsenin buna bir sos katması ya da biraz gale-taya bulaması gerekiyor. Bu kolay, ama insana yemeğin hazırlanışına katkıda bulunduğunu düşündüren ön hazırlık, kadınları pek mutlu etmiş, satışlar bir hayli düzelmiş...

– Bu nedenle anne hiç olmazsa, bebeği şişeden sütle beslemeli, altını değiştirmeliymiş?

– şişeden değil, memeden!

– Ha?

– Evet, gebe olmayan bir kadına "prolactin" hormonu şırınga edip onu süt verecek duruma getirmek kabil...

– Peki, Raziye'nin şocuğuna gebe kaldığında senin sütün gelirse ne olacak?

– O da başka bir hormonla kesilecek. Bu sözünden beni anladığını, Raziyelerin bebeğine gebe kalmamı anla-yışla karşıladığını kavrıyor ve çok mutlu oluyordum..

– Aydın, hukukçusun... Sana danışmak istedik..

– Bir hastaneye gidip yüz şahit önünde doğum yapacak... Sonra, 'Bu çocuk benim değil' diye tutturacaksın! Bizde kimse yemez bunu. Medeni Kanun'da bile insanın anası, insanı doğurandır!..

– Peki, sonra, dava aŗsak ve işlemi yapan hekimin, şocuğun genetik anasının ve babasının ve doğuran kadının şehadetiyle gerŗek ana ve babayı mahkeme kararı ile sap-tatsak?

– yle olmaz! Evlilik akdinin yapıldığı tarihten itibaren doğan şocuğun babası, kadının kocasıdır, ama doğu-ran kadının kocası şocuğu reddedebilir. Bunu kan grupları farkıyla vb. ispat edebilir. Asıl baba da şocuğu kabullenebilir.

– şocuğun genetik anası da şocuğu evlat edinse iş bi-ter mi?

– Bitmez; zira doğumu yapan kadını bu şocuktan ko-

parmak imkânsızdır.. çocuk hem kendini benimseyen kadın ve erkeğin hem de doğuran kadının mirasçısı olur..

– Amerika'ya gidip deneylere katılıp çocuğunu maymuna doğurttursa?

– Ülkemizdeki yasalara göre o çocuk –her ne kadar insana benzese de– maymundur, gideceği yer de hayvanat bahçesidir!

– Görüyorsun... Bir hayrı, namusumuzla, yasalara uygun bir şekilde işlemek güç bu ülkede...

– Yapacak tek iş sahtekârlık yolunu seçmektir: Doğumu Raziye'nin adıyla yapmam gerekecek.. Senin sahte evrak düzenleyenleri bilen eski bir emniyetçi dostun vardı.. Numarasını hatırlıyor musun?

KELLİK

Her kafadan bir ses çıktı:

– Boşver! Bunun çaresi yoktur. Prens Rainer'ın oğlu...
Neydi adı?

– Albert!

– Evet onun da saçları yok ama nasıl yakışıklı değil mi?

– İçinde biotin, pantotenik asit, B-altı, B-dokuz, B-iki olan hapları yutacaksın...

– Amerika'da bir ilaç çıkmış: Minoksidil... Ama sadece tepeden açılanları düzeltiyor...

– Yağmur suyu iyi gelir. Sağanakta gezeceksin! Ayrıca yağmur suyu toplayıp her sabah başına dökeceksin!

– Zeytinyağı süreceksin. Muntazaman her gece zeytinyağı süreceksin.

– Saçların dökülmesi dolaşım yetersizliğindendir. İnsan geceleri sırt üstü yatınca kafasının alt tarafı aşağıda kaldığından bol bol kanlanır. Buna karşılık alın kısmı üstte bulunduğundan bu bölgedeki saçlar yavaş yavaş dökülmeye başlar...

– Çaresi?

– Bir gün yüz üstü, bir gün sırt üstü yatacaksın. O zaman saçların dökülmez.

– Senin tependekiler dökülmüş. Sırt üstü yatsan da her gün iki saat amuda kalkıp dursan da fark etmez. Ya saç ektireceksin ya da Hisarüstü'nde kuaför Orhan var; ona gideceksin!

– Bir yıkama suyu hazırla hemen!

Üç iskemleli, Orhan Gencebay resimli, Fenerbahçe futbol takımı takvimli, şofbenli bir berber dükkânı. Lavabo kenarlarında Bellaform kremleri, Akat Gardi, Taft spreyle-ri, envai çeşit şampuanlar sıralanmış.

Sakallı, blucinli bir kuaför anlatıyor:

– Hücreleri henüz ölmemiş sarı tüyleri kurtarıyor, gün saç yapıyoruz. Ha, bir de yaş meselesi var: Kırk beş yaşını geçmemiş olacaksın. Biz önce bu tüylerin iltihaplarını alıyoruz. Sonra kanlarını akıtıyoruz. Güzel ustura ile kazıyıp ilacı yediriyoruz. Üç günde bir olmak kaydıyla iki buçuk üç ay içinde o bölgedeki saçlar eski haline kavuşuyor.

Şu anda üç kişi var; tedavileri dört dörtlük yürüyor. Biri taksici, biri Almanya'da çalışır; özellikle bunun için gider gelir. Biri de elektronikçi, televizyoncu yani..

Enseden açılmalarda da olur bu tedavi ama o aslında bir hastalıktır.

Bu tedaviyi biz icat ettik: Bir arkadaşım ve ben. Eski-den beri ayrı ayrı ikimiz de düşünür ve çalışmalar yapardık. Sonra bir araya geldik, fikirlerimizi birleştirdik ve tedavi böylece doğmuş oldu.

Bunu başka kimse bilmez. Gider peruk takarlar, kenar-daki saçlarıyla örtmeye kalkarlar kel tepelerini... Bir rüzgâr

esse veya denize girsen rezil olursun. Sonra çok kolay anlaşılır bu kimselerin aslında saçsız oldukları.

Bir de saç ekmek olayı var ki, çok rizikoludur. Bu işi yapan arkadaşlar hep hastalarından vekâlet alırlar. Çünkü rizikoyu kabul etmezler. İleride ekilmiş saçlar dipten iltihaplanma yapabilir. Bu iltihap deriye zararlı olup beyne kadar gidebilir. Bu da çok tehlikeli durumlara yol açar. On-
dan tedavicilerin hepsi bu anlaşmayı yapmadan harekete geçmezler.

– Şimdi anlatacaklarımı duyunca belki şaşıracak, belki de inanmayacaksınız. Arına doğrudur! Bizim yaptığımız ameliyatlar Amerika'daki meslektaşlarımızın yaptıklarından yüzde yüz daha başarılı olmaktadır. Nedeni de şu: Onlar bir defada kırk-elli tutam saçı ensenize yakın bir yerden derisiyle alıp saçsız bölgelere ekerler. Zira hastaneye yatmak-çıkma-sonra yine yatmak-çıkma pahalıdır, maliyeti çok arttırır. Bizde öyle bir dert yok. Biz, bir defasında topu topu sekiz, bilemedin on tutam ekeriz.

Bir kafaya kırk tutam birden ektiğinde kırk yara oluşturuyorsun ve kırk yara bir araya geldiğinde, bu yaralarda mikrop lanma, tutmama şansı artıyor. Oysa biz az sayıda "transplantasyon" yaptığımızdan ve beden tüm iyileştirici gücüyle az sayıda yara ile uğraştığından 'enfeksiyon' olasılığı azalıyor, başarı şansımız artıyor.

– Genel anestezi şart değil, lokalle de yapılabilir.

– Ücreti önemsiz... Yavaş yavaş ödersiniz...

Doktor açıklamalarını yaparken bir taraftan da hastasının saçlarını büyüteçle inceliyordu.

– Sizin için sekiz seans yetecektir sanırım.

- Ha, bir şeyi daha hatırlatayım. Bu ektirmeyi yapınca dökülmemiş saçlarınızı da korumuş oluyorsunuz. 'Transplante' edilen alanın civarındaki saçların dökülmesi bir hayli azalıyor.

Oturdukları yerden hem Topkapı Sarayı, hem Kız Kulesi hem de Boğaz Köprüsü görünüyordu. Orkestra "I can't get over you"dan sonra "Whispers"ı çalmaya başlamıştı.

Restoran tıklım tıklım doluydu. Garsonlar servisi aksatmadan yürütmek için kan ter içinde koşarlarken birbirlerine çarpıyorlardı.

Kız, "Tuzda pişmiş levrek" yerken gözlerini karşısındaki adamın kafasından ayıramıyordu bir türlü. Uzunca bir sessizlikten sonra, "Ne diyeceğimi bilemiyorum" dedi, "Bir türlü alışamıyorum alnının sınırında böyle sert, kıvrır-kıvrır acayip tüylerin olmasına... Belki de bu yadırgayışım zamanla geçer. Ben senin alnı açılmış, saçı hafif dökülmüş halini yüz bin defa tercih ederim... Öyleyken bana daha yakışıklı, daha çekici geliyordun. Belki de seni gördükçe babacığımı hatırlıyor, onun dökük saçlı alnını anımsıyor, sende onu buluyordum. Ne diyeyim? İnşallah zamanla bu haline de alışırım!"

DIŞÇİNİN HÜNERİNİ TEBESSÜMLER GÖSTERİR!

Diş Tabibi Şekip Rıfat'ın muayenehanesi, Beyoğlu'nda O'Lion Mağazası ile Tünel arasında yer alan Mimoza Apartmanı'ndaydı. Dr. Şekip Rıfat –az ötede, aynı sırada bulunan Dr. Grünberg kadar olmasa bile– oldukça iyi bir şöhrete sahipti. Muayenehanesinde her gün en az on kişinin dişini, dişetini tedavi eder, bu arada civardan gelen fakirlere de bedava bakardı.

Muayenehanesi, 19. yüzyıl sonlarında yapılmış –çeşitli mimari stillerin karışımı bir yapı olan– Mimoza Apartmanı'nın ikinci katındaydı. Apartmanın zemin katında yer alan Bulgar muhallebici, hastalara muayenehaneyi tarif ederken işe yarardı. Her gelen hastanın önce muhallebiciye dalıp "Şekip Rıfat hangi kattadır?" ya da "Dişçi bu apartmanda mıdır?" diye sormaları ise muhallebbiciyi en kızdıran şeydi.

Hasan Tahsin Bey uzun zamandan beri dişlerinden şikâyetçiydi. Hem alt hem de üst çenesinde üçer dişin eksik olması dışında hem alt hem de üst çenesinde bulunan birkaç tane çürüğe rağmen çok korktuğundan yıllardır herhangi bir dişçiye gidemiyordu! Nihayet geçenlerde Abdullah Efendi Lokantası'nda aşure yerken bir dişinin kovuğuna

kaçan nohut parçasını çıkartmak için soktuğu kürdan kırılıp orada kalınca mecburen dişçi aramaya başlamış ve bu araştırma onu Şekip Rifat Beyin muayenehanesine ulaştırmıştı.

Dr. Şekip Rifat Bey, Hasan Tahsin'in ağzına bir bakmış sonra suratını ekşiterek: "Burası yangın yerine benziyor!" demişti.

Şekip Rifat Bey, Hasan Beyin dişlerine ucu aynalı çubuğu ile vura vura muayenesini tamamladı; "Şu iki azı ve ötede kalan üç diş dışında işe yarayanı yok! Hepsini çekip yenisini takacağız!"

Yapacak iş, diyecek şey kalmamıştı; Hasan Tahsin Bey öneriyi kabul etti.

Hasan Tahsin Bey o günü izleyen bir ay boyunca Dr. Şekip Rifat'ın muayenehanesine gitti geldi. Doktor muayenesine gitmek için aldığı her randevunun ardından korkudan iştahı kesiliyor, gece uykuları kaçırıyordu. Tek tesellisi ömrünün en büyük sıkıntılarından birini oluşturan bu bir ayın ardından ağzında artık çürüyüp kırılacak dişin pek kalmayacağıydı...

Hasan Tahsin Beyin ağzına takılan yeni dişlere alışması iki ay sürdü. Dr. Rifat Beyin verdiği Névrol Cemal onun sinirini yatıştırmasında anlamlı katkıda bulunmuştu. Doktora gitmeden prospektüsünde "Emsalsiz sinir ilacıdır. Senelerden beri yürek çarpıntısı çekenlere, teessürle birdenbire bayılanlara, güneş çarpmalarına; deniz tutmasına yirmi damlası kâfidir" yazan bu ilaçtan kırk damla içip korkusunu bir nebze bastırmaya çalışıyordu.

Tedavi bittikten üç ay sonra, terzisi Andon Efendi, ona "Beyim sizde bir tuhafılık var!" dedi, bir süre sonra ticarethanesinin bulunduğu yerdeki kahvecinin yüzüne aca-

yip acayip baktığına şahit oldu. En nihayet karısı dayanamayıp "Hasan sakın gülme! Gülmünce çok komik oluyor-sun..." deyiverdi.

Bu olaydan bir hafta sonra Ada vapurunda tanıdığı başka bir dişçiye rastladı: Dr. Zamgoçyan, adada ona yakın bir yerde oturuyordu. Öyle aşırı bir samimiyetleri yoktu, sadece selamlaşırlardı. Buna rağmen dayanamadı, "Size müsaadenizle bir şey sormak istiyorum!" deyip, ağzını açtı ve yeni dişlerini gösterdi: "Yemek yerken hiçbir şikâyetim yok, ama gülerken çok çirkin oluyorum!" dedi.

Zamgoçyan Efendi, "Çirkin olmanız çok tabiidir. Zira dişleriniz kısa takılmıştır!" deyiverdi

Hasan Bey bayılır gibi oldu: Yeni baştan dişçiye taşınmak ve o bir ay sürmüş kâbusu bir daha yaşamak söz konusuydu! Üstelik boşu boşuna bir hayli para da ödemişti.

Gidecek, Dr. Şekip Rifat Beyden hesap soracaktı!..

12 Temmuz 1930 tarihli Cumhuriyet gazetesinde şu haber yer aldı: "Diş Tabibi Şekip Rifat Beyle Dr. Haçık Zamgoçyan Efendi arasında çıkan ihtilaf Etibba Odası Haysiyet Divanının dünkü içtimasında halledildi." Haber şöyle devam etmekteydi: "Ada vapurunda rastladığı Zamgoçyan Efendiden kendisine takılmış olan dişlerin kısa olduğunu duyan Hasan Tahsin Bey tabibi olan Şekip Rifat Beyin muayenehanesine giderek doktoru ile kavga etmiş ortalığı birbirine katmıştır. Bunun üzerine Şekip Rifat Bey, Haçık Zamgoçyan Efendinin muayenehanesine giderek kendisinin tedavi edip diş taktığı bir müşterisinin dişlerine ne hakla ve ne sebeple müdahale etmiş olduğunu sormuştur. İki diş tabibi arasında bu yüzden bir münakaşa çıkmış, iki diş tabibi birbirlerine kıymeti ilmiyelerinin olmadığını söylemişlerdir.

Bu münakaşadan sonra Şekip Rifat Bey, Etibba Odası Haysiyet Divanına Haçık Zamgoçyan Efendi aleyhine başvurmuştur. Bu başvuru üzerine, Etibba Odası Haysiyet Divanı toplanmış, her iki dış tabibini de dinlemiş ve iki celse sonunda kararına varmıştır. Bu karar doktor ve dış tabiblerinin mesleki haysiyetlerini rencide edecek surette ifşaat ve harekette bulunmamaları mahiyetindedir."

Şekip Rifat Beyle aralarında bulunan çatışmanın bu şekilde "sayı hesabı ile" mağlubiyetle sonuçlandığını gören Dr. Haçık Zamgoçyan Efendi pes etmedi; kamuoyunda kazanacağı başarının bu tür mağlubiyetleri silip götüreceğini iyi bilenlerdendi. Oturdu, Babiâlideki bütün gazetelerin en güzide muhabirlerini Mimoza Apartmanı'nın zemin katındaki Bulgarın muhalebici dükkânında yaptığı basın toplantısına davet etti. Hepsine birer tavukgöğsü ısmarladı; muhabirler üzerine gülsuyu serpilmiş tavukgöğüslerini yerken cebinden çıkardığı kâğıda bakarak önceden hazırladığı savunmasını okudu:

– Dişçilik, terzilik ve heykeltraşlık gibi bir el sanatıdır. Bunun için mektebe bile lüzum yoktur. Bir terzinin yaptığı elbise ne ise bir dişçinin taktığı diş de odur! Fena terzi elinden çıkan elbise sırta giyildiğinde nasıl pot yapar, biçimsiz durursa acemi dişçi elinden çıkarak ağza takılan diş de böyle çirkin durur, ama şimdi genç diplomalılar zenaatın böyle ince taraflarını bilmezler! Bunları bilmek için mektebe gitmekten ziyade otuz sene tecrübe geçirmek lazımdır. Diş takmak heykeltraşlıktır, sanayi-i nefise işidir!

Dişçinin hünerini tebessümler gösterir!

ŞEYTAN MİNARELERİ VE NÂZIM

Daha yer ve gök yaratılmadan önce her şey sudan ibaretti. Ne toprak, ne sema, ne güneş, ne de ay vardı.

Bütün tanrıların en büyüğü, her varlığın başlangıcı ve ademoğlunun atası Karahan önce kendisine benzer bir mahlûk yarattı ve ismine "Kişi" dedi. Karahan ve Kişi, iki siyah kaz gibi rahatça su üzerinde uçuşuyorlardı. Fakat Kişi bu mutlu sükûnetten memnun değildi. O, Karahan'dan daha yükseğe uçmak istiyordu. Bu küstahlığı nedeniyle uçmak için gerekli olan kuvveti kaybederek derin ve sonsuz suya yuvarlandı.

Tam boğulacakken Karahan'dan imdat diledi. Karahan, Kişi'ye derinlikten yükselmesini emretti. Kişi yükseldi. Karahan, Kişi'nin, üstüne oturup batmaktan kurtulması için denizden bir yıldız yükseltti. Kişi, artık uçamadığından Karahan'dünyayı yarattı ve dokuz dallı bir ağacı yerden keserek her bir dalının altında bir adam yarattı.

Nâzım, bu eski Türk efsanesindeki adamların, ağacın gövdesine en yakın duranının soyundan geliyordu.

Bir gün iskeleye yayılmış bir balıkçı ağının ortasında oturan bir köpek yavrusu gibi rahat uzanıp yattı Nâzım. Yanında artık denize açılmayan, kıyıda çakılmış kalmış,

tahtaları dökülmüş bir kayık duruyordu. Denize iki kulaç mesafedeydi; üç solukta uyuyakaldı.

Kıyıda, şeytan minareleri –daha doğrusu, şeytan minaresi kabukları– yüz binlerce yıl önce yaşamış sürüngenler gibi, hayatlarının bundan sonrasını karada mı yoksa denizde mi sürdürecekleri konusunda kesin bir karara varmadan dalgaların etkisiyle sallanıp sallanıp duruyorlardı. Zaman zaman kara daha çekici görünüyor, ancak, deniz, onları kumsala ittiğinde, çevrelerinde birikmiş taşlara, toprağa, tahta ve plastik parçalarına bakıp tiksiniyor ve hemen okyanusun çalkantılarını, kayalıklara çarpan suyun serinliğini özlüyorlardı.

Akşama doğru, gün batarken arada bir rüzgâr durup da güneşin ışınları yakındaki makilere vurdukça cırcır böcekleri avaz avaz ötüşmeye başladılar. Bazen bir dakika, en çok beş dakika süren bu kesintili konser gün batıncaya kadar sürdü.

Gün batınca, eşekarıları da geldiler. On iki-on üç tane varlardı, ya da çok dolaştıklarından öyle görünüyorlardı. Karanlık tam bastırınca eşekarıları yerlerini sivrisineklere bıraktılar.

Hayatın öbür dünyada devam etmeyeceğini ve geriye bırakacak bir kabuğunun bile olmadığını bildiği halde Nâzım alabildiğine huzurlu ve mutlu görünüyordu. Hiç kıpırdamıyordu. Ancak, çok dikkat edilirse belli belirsiz nefes aldığı fark edilebilirdi.

Birden denizden bir rüzgâr esti, rıhtımdaki yelkenlilerin ipleri ve telleri sürekli bir çalkantı sesi çıkararak oynamaya başladı. Nâzım'ın da gözkapakları titredi: Rüya görmekteydi. Suya atlamış mıydı, düşmüş müydü bilmiyordu ama, kopkoyu çivit rengi bir denizde derine doğru ağır ağır

-sanki beline kurşun bağlamışçasına- inmekte olduğunu fark etti. Endişelendi. "Çıkabilir miyim?" diye düşündü.

Deniz serindi. Üşümeye, korkmaya ve su yüzünün acil hasretini duymaya başladı.

Suyun dibi kumsaldı. Suyun dibindeki kumsalda iki-üç deniz kestanesi, bir dil balığı ve yedi-sekiz bükümlü kocaman bir şeytan minaresi vardı. Bu şeytan minaresi ağırlığından, büyüklüğünden ötürü küçükleri gibi kıyıya vuramamış yaşlı bir kabukluydu. Nâzım, minareyi görünce, durdu, aldı, sol kulağına dayadı. Sol kulağı daha iyi işitirdi Nâzım'ın. Ney sesi gibi, yarısı müzik, yarısı uğultu bir ses geldi kulağına. Bir anda "su yüzüne yeniden çıkabilir miyim?" endişesi yok oldu. Daldığının yüzlerce katı mesafeyi rahatça çıkabileceğinden emin yavaş yavaş su yüzüne yöneldi.

Yüzeye vardığında gün ağarıyordu. Neredeyse sabah ezanı okunacaktı.

O gün güneş, Sedef Adası'nın güneyinden saat tam altıyı on geçte doğdu. Önceleri kesin ve belirgin sınırlı bir görüntüsü varken, saniyeler geçtikçe silikleşti ve silikleştikçe de yükseldi. Suya vuran yansıtandan gemiler geçmeye başlayınca da tadı-tuzu kalmadı.

HADIYANIMIN KUYRUKSUZ MOR VAN KEDİSİ

– Sabahtan beri Hadiyanımın tablosunu arıyor ve bulamıyorum. Son zamanlarda gördün müydü?

– Nereden göreceğim? Taşınırken kim bilir nereye tıktırmışsındır. Yazı odasındaki kitapların arasında aradın mı?

– Aradım. Eski apartmanın kapıcısına bile gidip sordum: "Garajda bıraktıklarımızın arasında olmasın; bir bak!" dedim. Vallahi ne yapacağımı şaşırdım. Kadın tablosunu salonda asılı görmezse bizi affetmez!

– Çerçevcede diyemez miyiz?

– Geçen sefer öyle deyince "Hangi çerçevcede?" diye sordu. Üstelik bir hafta sonra gelip kontrol etti.

– Geeelsin!

– Geeelsin olur mu?

– Bu sefer "Çerçeveci kaybetmiş!" der kurtuluruz.

– Kurtulamayız; gider dükkânı çerçevenin başına yıkar.. İyisi mi sen bugün işten eve erken dön de beraber arayalım. Beş buçukta burada ol!

Ayşe, kocasıyla telefonla konuştuktan sonra bir taraftan akşam yemeğe gelecek misafirleri için hazırlıklarını tamamlamaya çalışırken bir taraftan da Hadiyanımın tablosunu aramayı sürdürdü.

Hadiyanım bu tabloyu onlara dört yıl önce, elli dokuz yaşında ilk açtığı resim sergisinden sonra hediye etmişti. Resmin Hadiyanım açısından önemi büyüktü: Zira Beşiktaş'taki banka şubesinde sergilenen eserleri sunan broşürün kapağında bu resim vardı; rengârenk bir zemin; ortasında 30 cm. çapında mor bir leke. Üstünde sağda mavi, solda yeşil birer nokta ve Hadiyanımın, resmin tüm şekilli ve şekilsiz elemanlarını bastırıp ikinci plana iten görkemli bir imzası.

Ayşe'nin kocası Recep mavi ve yeşil noktalara bakıp buna "Kuyruksuz Mor Van Kedisi" diyor ve Hadiyanımın tabloya önce o kocaman imzasını atıp Van Kedisi dediği lekeleri sonradan imzasını süslemek için kondurduğunu ileri sürüyordu.

Ayşe de eşi de bu resmi hiç mi hiç sevmiyorlardı. Hadiyanım sevin sin ve ileri yaşında başladığı resme devam konusunda yüreklensin diye onu, giderlerini şurdan burdan kırpıp yüz defa düşünüp bin sergi gezip edindikleri zevkli resimlerinin arasına şöyle birkaç günlüğüne yerleştirmişlerdi. Bu Kuyruksuz Mor Van Kedisi, Burhan Uygurların, Ali Çelebilerin, Gürol Sözenlerin yanında öyle aykırı kaçmış, gözlerine öyle batmıştı ki ertesi gün Ayşe, kocasına, "Kusura bakma; ben bu işkenceye daha fazla dayanamayacağım. Yemek yerken bunu görünce iştahım kapanıyor" deyip resmi dolap odasına kaldırmıştı.

Bu resmin yaşamlarına bir gerilim, bir "stres" unsuru olarak katılmış olduğunu o gün bile yeterince fark etmemişlerdi. İşin bu yanı, yaklaşık bir ay sonra Hadiyanım çay içmeye geldiğinde anlaşıldı. Hadiyanım gelir gelmez "Şu sizdeki resmimi özledim. Dur bir bakayım içime sindire sindire" diyerek yemek odasına yönelmişti. Ayşe'nin resmin orada bulunmadığını hatırlayıp tepesinden aşağıya kaynar

suların döküldüğünü hissettiği o anda kendini nasıl toparlayıp "Halacığım, resminiz çerçevesinde" diyebildiğine akşam olup bitenleri öğrendiğinde eşi şaşmıştı. "Aferin be Ayşe... Vallahi, benim dilim tutulur konuşamazdım; iyi hâkim olmuştun kendine" diye hayranlığını belirtmişti.

Hadiyanım da hafif sarsılmakla beraber ve duvarda tablosuna uygun yer ve boş bir çivi bulunmadığına bakıp hafif kuşku duyarak kendini toparlamış ve "Hangi çerçeveciye verdiniz kızım?" diye sormuştu.

– Recep birine götürdü ama hangisine olduğunu ben bilmiyorum.

– Ayol, insan haber verir... Paspartu boyunu, rengini beraber seçerdik..

Sonunda Ayşe eşinden resmin hangi çerçevesinde olduğunu öğrenip Hadiyanıma bildirmeyi ve onunla gidip resmi çerçevesinde görmeyi, eğer çerçeveci ya da kocası yanlış bir şey yapıp çerçeve ve paspartu için ressamın zevkiyle çelişen bir renk, bir boyut seçmişlerse düzeltileceğini vaat edip ortalığı biraz yatıştırmıştı.

O anda Ayşe'nin Kuyruksuz Van Kedisi'ne nefreti katmerlenmişti. Hadiyanım gider gitmez resmi bulunduğu yerden çıkartıp akşam kocasına, "Aman şunu bir çerçeveciye bırak da ben yarın Hadiyanımla gidip çerçeve seçeyim. Adama da tembih et bize resmin bir haftadır onda bulunduğunu ama işinin çokluğundan elini sürememiş olduğunu söylesin!" demişti.

Sabah Recep işe giderken Ayşe merdivenlerden aşağıya doğru, ardından seslendi: "Sakın çerçeveciye resmin bir haftadır onda olduğunu söylemeyi unutma!"

Ertesi gün, Hadiyanımı evinden alıp çerçeveciye götürmek, on saat "O mu olsun bu mu olsun?" diye düşünüp

paspartu ve çerçeve seçmesini beklemek, hele dükkânda bulunan bütün çerçeve örneklerini hemen hemen bütün paspartularla deneyip sonunda, "Hiçbiri tam istediğim gibi değil; ama en zararsız galiba şu.." demesi Ayşe'nin Mor Renkli Kuyruksuz Kedi, paspartu ve çerçeve yanında Hadiyanımdan da nefret etmeye başlamasına neden oldu.

Bu olaydan sonra resim büfenin alt gözünde saklandı ve Hadiyanımın her gelişinde oradan çıkarılıp sol taraftaki duvarın, Hoca Ali Rıza'nın karakaleminin çivisine asıldı. Hoca Ali Rıza'nın seçilmesinin nedeni, boyutlarının Hadiyanıminkine uymasıydı. Bu uygulama –sadece bir kez büfe-den çıkarılmış duvara dayalı bekleyen tabloya köpeğin işemesi dışında– kazasız belasız sürdürülmüştü.

Ama, ama bu gece ne yapacaklardı? Hadiyanıma resminin bulunamadığı nasıl söylenecekti? Karı koca, kapıcının gündeliğe gelen karısının yardımıyla evi baştan başa aradılar: Recep aylardır bulamadığı Turing Otomobil Kulübü üye kartını, yedek gözlüklerini, Ayşe, walkman'inin kulaklıklarını, Ofra Haza kasetini, mavi bikinisinin altını buldu ama tablo ortaya çımadı.

– Ne yapacağız?

– Uygun bir açıklama düşünmekten başka yapabileceğimiz bir şey yok!

Hadiyanımın gelmesine sadece bir saat kalmıştı. Karı koca bütün işi kapıcının karısına bırakıp oturdular bir açıklama bulmaya çalıştılar. Bir ara akıllarına bir şey uydurup yemeği ertelemek geldiyse de davete bu kadar az zaman kala ertelemenin imkânsız olduğunu düşünerek bundan vazgeçtiler.

Recep, "Eve hırsız girdi; bir tek senin tablonu çaldı'", "Yıldırım düştü: Tablo pencereye yakın olduğundan isabet

aldı. Yangın söndürme cihazını açınca kadar bir tek onu yitirdik!" gibi mizah yönü ağır basan açıklamalar düşündüyse de Ayşe'nin gülecek hali yoktu. Sinirlendi; kocasına "Eğlenmenin sırası değil! Lütfen ciddileş.." diye çıktı. Recep o zaman başka bir şey düşündü; "Gel," dedi, "Odayı dağıtalım, bütün tabloları yerlerinden indirip bir köşeye yığalım.. Sanki henüz yerleşememiş numarası yapalım." Ayşe, "Ne fark eder?" dedi, "O yine ister tablosunu bulmamızı.."

Bundan sonra Hadiyanım gelinceye kadar Recep üç, Ayşe iki "açıklama" ürtebildiler.

Recep'inkiler:

1. Tablo, maalesef taşındığımızda nakliyecinin devrilen kamyonunda parçalanan eşyaların arasındaydı.
2. Hizmetçi yanlışlıkla deterjanlı suyla sildi.
3. Çini sobanın üstüne asmıştık. Son zelzelede sobaya düştü.

Ayşe'ninkiler:

1. Boyacı yağlı boya damlatınca terebentinle silmeye kalkmış.
2. Eşyalarla beraber yerde dururken müteahhit, binanın rutubetini gidermek için zeminden ısıtan yer kaloriferini üç gün sürekli olarak seksen derecede ısıtınca boyaları pul pul çatlayıp döküldü.

Kapı saat tam 20.00'de çalındığında Ayşe'nin ve Recep'in gerilimleri son haddi bulmuştu. Kapıyı Ayşe açtı. Hadiyanım girer girmez önce Ayşe'yi sonra da kocasını öptü. Paltosu alınırken "Güle güle oturun," dedi. "Size çam sakızı çoban armağanı bir yeni ev hediyesi getirdim: Bu mevsim yaptığım tabloların en güzelidir!" Sonra dönüp ardında duran iki hamala "Evladım, getirin şu tabloyu," dedi, "dayayın şu duvara!"

TIRNAK YİYEN URFA BALIKLARI

Sol ayağımdan çıkardığım çorabı bol ışık altında yakından inceledim; kuşkulanmakta haklıymışım: Başparmağımın ucunda ve üçüncü parmağımın hizasında birer delik vardı.

Bu iki parmağımın aşırı derecede uzamış olan tırnakları, yeni çorabımı ilk giyişte delmişlerdi. Diğer ayağımdaki çorapta da böyle kocaman delikler mevcuttu.

Yaklaşık iki buçuk aydır ayak tırnaklarımı kesmemiştim... Üşendiğimden değil, boyumun uzunluğundan kesememişim. Boyum fazla uzun olduğundan ayaklarıma ulaşp tırnaklarımı kesemiyordum.

Gözlerimin bozuk olması da tırnaklarımı öyle uzaktan bakarak kesmemi engelliyor. Bir ortopedi uzmanı arkadaşına sordum. Belimin doğal direncinin yenilmesinin gerekeceğini söyledi. Eğilip ayaklarıma ulaşmamı engelleyen kaslarımı egzersizlerle yumuşatıp uzatabilirmişim. "Femur" yani uyluk kemiğini orta hattan uzaklaştıran "*abduction*" hareketi yapılırken bir taraftan da bu kemiğin bedene doğru çekilmesini sağlamak için tam on iki kasın kesin bir uyum içinde çalışması gerekirmiş.

Bu kasları zorlayacak egzersizleri Vakkorama'nın aero-

bik öğretene jimnastik hocalarından birinden özel dersler alarak sağlayabileceğimi de öğrendim.

Bu egzersizleri fizik tedavi ile pekiştirerek ve biraz da gayret ederek ayak parmaklarıma daha yaklaşabilecek, belki de onlara ulaşp dokunacaktım.

Bu işe ayırabilecek zaman bulabilsem ne mutlu olacaktım... Oysa bu gerçekleşemedi; jimnastik hocaları ile benim boş zamanlarım bir türlü uyuşamadı. Çare? Tırnaklarımı hiç olmazsa on-on beş günde bir kesecek birini bulmak belki bir çözüm olabilir diye düşündüm. Bu iş bana öyle sıkıntı veren. öyle utandıran bir şeydi ki uzun süre kimseye bundan bahsedemedim.

Nihayet hastanede çalışan bir hemşireye açılıp derdimi anlatabildim. Hemşire, "Cuma sabahı nöbetten çıkınca keserim!" dedi.

Ayaklarımı iyice yıkadım; cuma nöbeti çıkış saatinde doğumhanenin önüne gidip bekledim. Hemşiranım, beni görünce "Şu boş doğum masasına otur; bacaklarını şuraya uzat da keselim!" dedi. Çok tuhafıma gitti. Böyle doğum yapar gibi oturmak... "Arkadaşlarım alay ederler, iyisi mi gelin, kısırlık polikliniğindeki oda bugün kullanılmıyor; orada keselim..." Hemşire, "Peki" dedi.

Polikliniğin anahtarını idare müdüründen alabilmek için durumumu ona da açmak zorunda kaldım... İnanmadı, "Hemşireyle baş başa kalabilmek için daha doğru dürüst bir bahane bulamadın mı?" der gibi bakıp anahtarı verirken "Aman" dedi, "Çok uzamasın; bilirsin başhekim aniden geliverir."

Hemşiranım, tırnaklarımı tecrübeli bir pedikürcü gibi keserken birden durdu. Yüzünde acı haber verenlerin bu-rukluğunu yansıtan bir ifadeyle, "Burada bir anormallik gö-

rüyorum" dedi; "Tırnaklarınızın kimi çok uzamış, kimi çok kısa kalmış! Kalınlıkları da eşit değil. Hatta yakından bakıldığında bunların renkleri bile çok farklı görünüyorlar!"

"Kalsiyum eksikliğinden beyaz lekeler olur. Acaba renk farkı bunlardan mı?.." "Hayır bu bambaşka bir şey... Şimdiye kadar böyle bir duruma rastlamadım. Ölmüş hastaları yıkarken bile böyle bir şey görmedim... İyisi mi siz hemen bir doktora görünün!.." Hangi doktor tırnaktan anlar? Deri hastalıklar uzmanıdır herhalde. Hemşiranıma, "Öyleyse hepsini kesme; birkaçını bırak da doktor hastalığımı teşhis edebilsin" diye ricada bulundum.

Sol ayağımdan üç, sağ ayağımdan iki parmağın tırnakları kesilmedi, uzun bırakıldı.

Çoraplarımı giyince kendimi çok tuhaf hissettim. Böyle iki parmağı uzun tırnaklı ayakla yere basıp yürümek rahatsız ediyordu insanı. "Şeytan git tümünü kestir!" dediyse de kendime hâkim oldum.

İlk fırsatta, deri hastalıkları uzmanı Sakıp Beye gösterdim hasta tırnaklarımı.

O gece derdimi dinleyen bir ahabım, "Boşver doktora, Urfa'ya git," dedi, "Orada bir havuza giriyormuşsun; balıklar vücudunun hasta yerlerini yiyip seni iyileştiriyorlarmış."

"O havuzda tırnak yiyen balıklar da var mıymış?"

Bu sorunun cevabının kesinlikle olumlu olduğunu bilsem, vallahi giderdim Urfa'ya...

Başka bir dostum, "Nereden çıkardın parmakların içiaki damarların tıkanıp tırnaklarını besleyemediklerini?" diye söylendi, "Bu sık görülen basit bir rahatsızlıktır, kendi kendine geçer. İsviçre'ye giden-gelen birinden 'Nailactan-

Mavala' iste. Bunu sür ayak tırnaklarına; kuvvetlenirler. Bir şey kalmaz... İki şişelik bir ilaçtır. Biri tırnağı kuvvetlendirir, diğeri sertleştirir. Annem hep bunu kullanır."

Bu ilaçların adlarını bir tarafa yazdım, ama Dr. Sakıp'a gitmekten de vazgeçmedim.

Sabah, Dr. Sakıp'ın burada bulunmadığını, Antalya'daki Dermatoloji Kongresi'ne gittiğini öğrenince keyfim çok kaçtı.

Tam yedi gün sol ayağımın üç parmağı uzun, ikisi kısa tırnaklı, sağ ayağımın ise ikisi uzun, üçü kısa tırnaklı parmaklarıyla yere basıp dolaşmak zorunda kalacağımı düşündükçe sinirlerim bozuluyor. Bir ara acaba doktora çıkıp yedi günlük bir rapor alıp evde otursam mı diye düşündüm. Sonra "Ya durumum ciddiye ve Dr. Sakıp Bey ameliyat filan önerirse de cidden rapor almam gerekirse, ne yaparım" diye düşünüp dişimi sıkmaya, rapor almamaya karar verdim.

Tam bir hafta bekledim. Yedi gün sonra Sakıp Beyin ilk hastası bendim.

Büyüteçle inceledikten sonra "Tuhaf!" dedi, "Çok tuhaf... Birçok şey olabilir..."

Aşırı bir endişeyle baktığımı görünce "Korkma," dedi, "Habis bir şey düşünmüyorum. Herhalde kanser değildir."

Ferahladım; ama bu halim çok sürmedi. Çünkü "Ama" dedi Sakıp Bey, "Her şeye rağmen, tırnaklarından birer parça alıp tetkik ettireceğim."

– Çok acır mı?

– Hayır; istersen azıcık uyuşturucu iğne de yaparım!

– Özellikle rica edeceğim, acımayacağını biliyorum, ama sinirlerim öyle bozuk ki dayanamayacağım...

Hastaneye nasıl gidip ameliyathanedeki o masaya uzandığımı hatırlamıyorum. Doktor parmağımı bir solüsyonla sildikten sonra ortası delik bir ameliyat örtüsünü sol ayağıma uyguladı. Tüm ayağım örtülüydü, sadece başparmağım ve yanındaki tırnağı uzun parmak, bu delikten dışarı çıkıyorlardı.

– Buraya bakma! dedi, kafanı öteye çevir!

Bir hemşire şefkatle elimi tuttu. Biraz sonra ayağıma uyuşturucu uygulandığını algıladım; önce baş, sonra ikinci parmağımın tırnaklarının ortasından büyükçe bir dikdörtgen parçanın alındığını, ayağımın sarsılmasından ve birbirini izleyen iki zimba sesinden anladım.

– Biraz kanadı, ama zararı yok, dedi doktor yarayı kapatırken, bir hafta sonra pansumanı alırsınız.

Pansumanlı ayağım pabucuma sığmadı. Bunu önceden tahmin edebildiğimden hastaneye bir çift terlik götürmüştüm.

Eve gidinceye kadar iyiydi; ama uyuşturucunun etkisi geçince ayaklarımın değişik noktaları zonklamaya başladı. Yürüdükçe bu zonklamalar artıyordu.

Beş gün sonra doktor telefon etti, "Nafi'den cevabın geldi!" dedi.

– Nafi kim?"

– Patolog... gel tartışalım!..

Gittiğimde "Tuhaf bir bulgu" dedi... "Bu bir mantar enfeksiyonu da olabilir... İyi beslenmeyen birkaç tırnağında birikmiş toksik bir madde de... En iyisi bu tırnakları çekirelim!"

– İlaçla geçmez mi? Mesela mantar ilacı verseniz...

– Yenen, yutulan, iğneyle vurulan mantar ilaçları çok fazla yan etkilidirler. Toksinse, vücutta kalmasa daha iyi olur... Sonra zamanla bu tırnak lezyonları yüzünden insanın ayakları çürük balık gibi kokar.

Bunu duyunca ameliyat olmayı kabul ettim. Ameliyatın yapılacağı yer ve gün konuşuldu.

O günden beri doğru dürüst uyuyamadım, hep ameliyatta hayatlarını kaybeden insanları anlatan gazete ve dergileri hatırladım.

Ameliyata iki gün kala tuhaf bir şey oldu: Sabah uyan-
dığımda bir serinlik, bir hafiflik hissettim... Çoraplarımı çıkarıp incelediğimde gözlerime inanamadım: Tırnaklarım dümdüzdüler. Parlak ve güzel bir renge kavuşmuşlardı. sadece parça alınan yerler az çok belliydi.

Hemen doktoru aradım, "Sakıp Bey, ben iyileşiverdim!" dedim, inanmadı. "Öğleden sonra muayenehaneme gel bakalım!" dedi.

Sakıp Bey ayaklarımı görünce benden çok şaşırdı:

– İmkânsız! Böyle aniden nasıl iyileşir bunlar? dedi. Böyle bir şey ne duyulmuş ne de işitilmiştir! Bu hastalığın böyle birdenbire kendiliğinden geçmesi kadar anormal bir şey olamaz! Bunun hemen incelenmesi gerekir. Seni önce bir psikiyatra, sonra bir immunoloji uzmanına yollamam şart. Sonra laboratuvara uğra da kanında ve omuriliğinde bazı maddelere bakılsın... Bir nükleer rezonanslı beyin tomografisi de iyi olur!..

Elimde önerilen uzmanların ve laboratuvar tetkiklerinin listesiyle Sakıp Beyin muayenehanesini terk ederken tırnaklarımdaki anormalliğin ilk fark edildiği günkü kadar karamsardım.

HASAN PAŞANIN SADRAZAMLIĞI

Murasa, İmtiyaz, Murassa-i Osmani, Altun Liyakat, Almanya'nın Egl Nuvar, Egl ruj, Avusturya'nın Sentetyen, İran'ın Murassa Şiru Hurşid, Fransa'nın Lejyon Donör, İtalya'nın Sen Moris e Lazar, İspanya'nın Şarl Truva, Portekiz'in La Kuruva e Lepe, Japonya'nın Soley Lovan, Karadağ'ın Danilo ve Vatikan'ın Pinöf nişanlarına sahip olan Hasan Paşa, o gün çok erken uyandı.

Geceyarısından sonra başkitabetten gelen tezkerede "Selam-ı Şahane" ile taltif edildiği ve ertesi sabah Saray'a davet olunacağı bildirilmişti. Sabah saat on sularında "Sadrazamlığa atandığını belirten" Hattı Hümayun geldi.

"Veziri meali semirim Hasan Paşa

Hey'eti vükelanın istifasına mebni mesnedi sadaret derkâr olan ehliyyet ve sadakatinize binaen uhdenize tevcih ve Şeyhülislam Ziyaüddin Efendi mesnedi meşihatde ibka kılınmış olmağla diğer vükelanın bilintihab me'muriyetleri icra kılınmak üzere arz ve ahlâmı celilei şer'i şerife bir kat daha dikkat olunmasını ve Kanuni Esasinin muhafazası ile asayişin idamesi ve devleti Aliyye ve Memaliki Şahane-mizin imranü terakkiyyatı ve kâffeî tebeamızın refah ve seadeti esbabının istikbali nezdimizde begayet mültezem ol-

duğundan ana göre sarf mesai ve gayret edilmesi matlubi kat'ii Şahanemizdir. Cenabı hak, tevkifatı sübhaniyyesine mazhar buyursun!"

Paşa, sol bacağına her sabah uzunlamasına tutan siya-tiğini unutarak sofanın penceresini ardına kadar açtı ve sabah namazını iki rekat fazlasıyla kıldı. Bunu bir nevi şükran ifadesi olarak değil de önünde açılan yolun kendisini selamete götürmesini istediğinden sanki kurban kesermişçesine yaptı. Sevinci az, endişesi bol bir duygu kaplayıverdi içini.

Sadrazamlığa yükseltilebilecek on beş-yirmi kişi içinden niçin kendisinin seçildiğini bilmemek huzurunu kaçırıyordu. Sonra, yerini almakta olduğu sabık sadrazamın mevkiinden uzaklaştırılmasının sebebi de meçhuluydu.

Acaba eski sadrazamın mevkiinden uzaklaştırılması gerçekten ortanca oğlunun Paris'te bıyığını ve sakalını tıraş ettirmiş olması mıydı? Yoksa sadrazamın frengili olduğu padişahın kulağına ulaşmış ve kişisel sağlığı konusunda çok titiz olan Zatı Şahane, selameti, bu değişiklikte mi bulmuştu?

Söylentiler bunlardan ibaret değildi. Eski sadrazamın bahçesini çakıl taşlarıyla döşettiği de biliniyordu. Onun bu davranışı "Çakıl taşı ancak padişah saraylarında döşetilir, sadrazam padişahlığını kurmuş ki sarayları taklid ediyor!.." şeklinde yorumlanmıştı.

Ayrıca bu adamın Avrupa'da şapka giydiğini de söylemişlerdi. Bunu eleştirdiklerinde şöyle konuştuğu nakledilmişti: "Şapka mucibi küfür müdür? Müslim arab zürai, hâlâ hasırlı şapka giyiyorlar. Ayrıca kâfir mi oluyorlar? Kıyafetin imana ne tesiri vardır? İman, kalbededir. Müslümanlık, keli-meî şehadetten ibaretdir. Cenabı hakkın teklîğini ve Hazreti Muhammed'in kâinata meb'us bir nebiiyi-azam olduğunu

tasdik etmektedir. Esas budur! Müslümanım diyen, Müslüman görülen bir insanı ameldeki kusurundan dolayı rahatsız etmemek gerekir. Fikrini aydınlatmaya çalışılmalıdır. Neuzübillah şu memleketin halkı 'Nasraniyyiz' 'deseler ne yapacağız?'

Girit, Teselya ve Avlonya meseleleri yanında İran hududu sorununun alevlendiği bir anda sadrazamlığa atanmak pek özenilecek bir şey değildi.

Giyinirken, bir süredir bazı tuhafliklara, bazı olağanüstü işaretlere yeterince önem vermemiş olduğunu kavradı. Mesela, o yıl şubat ayına doğru Kahire'de şiddetli yağmur yağması bir fevkaladeliğin habercisi olamaz mıydı? Sonra yazın Tophane'de rastladığı başıboş deveyi de hatırladı.

Belki de şehirde son zamanlarda gündüz vakti hamamlardan kadın, mekteplerden çocuk kaçırmalarının çoğalması da bir belirtiydi.

Dişlerini ovarken kullandığı tozun kapağındaki Fransızca tarifnameyi görünce, "İyi Fransızca bilmem bu atanışımın nedeni olabilir!" diye düşündü. Bu olay, Fransızca bilmesinin Hasan Paşanın başına açtığı ilk felaket değildi. Berüşşama sürülmesine yol açan jurnalda, "Tarabya Karakolu'nda görevliyken Frenk yalılarında bulunan madamları görünce aygırca cümbüş ve harekâtı ile karıların dikkatini çektiği ve onlarla ilişki kurmak için lisan bilmenin zarureti ni kavradığından Fransızca dersleri aldığı" belirtilmişti.

Sonra "*Cevdet Tarihi*"nde okuduklarını anımsadı: Bir adaşı, Sadrazam Kethüda Hasan Paşanın yönetimindeki orduların başarısızlığa uğraması karşısında padişah, vezirlerden birini sadrazam seçmek için Şeyhülislam ile Kaymakam Paşayı çağırmişti. Gerek cenk eri gerekse post veziri olmak üzere her sınıftan beşer vezirin isimleri bir pusulaya

yazılıp okunmuş, her biri hakkında konuşulmuşsa da herkes sorumluluktan kaçındığından adaylardan herhangi biri seçilemeyip "maslahat, istihareye tevki olunmuştu." Şimdi padişah, devrimci atası Üçüncü Selim'i her bakımdan kendine örnek aldığına göre acaba onun gibi istihareye yatar mıydı? Hasan Paşa, sadrazamlığa atanmasının bir değerlendirmeye sonucu olmayıp bir "istihare", bir esinti sonucu olmasını candan diledi.

Öğleye doğru ilk tebrik telgrafları gelmeye başladı. En uzunları Rusya Hariciye Nazırı Prens Gorkakof ve Fransa İmparatoru Üçüncü Napolyon'dan gelenlerdi.

Bir ara padişaha, "Kulunuzu bu işten affediniz!" diye ricada bulunmayı düşündü. Ama padişahın bu ricasını kötü tepki gösterip kendisini, daha önemlisi eşini, çoluk çocuğunu Fizan'a sürmesi olasılığı onu bu davranıştan alıkoydu.

Köşke sadaret alaylarında kullanılan "*kaleş*" arabalarından birinin geldiği bildirildiğinde aniden, "Saraya deniz yoluyla gitmenin daha uygun olacağını" düşündü. Böylece, huzura çıkmadan önce Beşiktaşlı Falcı Eşref Efendiye uğrayabilecek ve remil döktürüp yaptığı yorumların ne kadar isabetli olduğunu öğrenebilecekti.

Bunu düşündüğü an kâbustan kurtuluverdi. Sorunu çözümlendiğinden adamakıllı ferahlamıştı. Köşkten kayıkla ayrılırken yüzü gülüyordu. Kendi kendine "Assalar da güftü guyi; hak nişanidir sözüm" diye mırıldandı. Sonra da ekledi: "Ne olursa olsun; hal vahim ise vazife de mühimdir!.."

DİSKOTEKTE "CHEKHOV"

Kalabalık mı kalabalık bir diskoda etrafımdaki uğultudan söylenenleri duyamıyorum. Sağır olmayı ömrümün hiçbir anında bu kadar istediğimi hatırlamıyorum. Sigara içenlerin sayısı da kabarık: Gürültüden kaçmanın yolunu bulsam; bu dumanda boğulacağım. Disk-cokey hoparlörleri sonuna kadar açmış; Chris de Burgh söylüyor: *"Talk to me I need a little advice..."*

Marguerite Duras'ın daha dün okuduğum kitabından bir bölüm geliyor aklıma: *"Mavi Gözler Siyah Saçlar"* başlıklı bu kitapta bir kız var bir de oğlan: *"..Konuşmuyorlar, birbirlerini dinliyorlar ama her ikisinin de aklı başka yerde. Soru soruyorlar; ancak cevap bekledikleri yok. Kendi kendilerine konuşuyorlar. Oğlan kızın konuşmasını bekliyor. Sesini seviyor kızın; onu bunu söylüyor.*

İnsanların konuştuklarını daima dinleyen biri değil ama bu kız konuşunca dinliyor. Zaten onu odasına davet etmesinin nedeni sesinin çekiciliği de değil miydi?"

"Dilin bir müziğinin olduğu gerçeğinin başka türlü vurgulanmasıdır bu!" diye düşünmüştüm; "Bir de konuşanların bazen birbirlerinin ne söylediğini dinlemediklerinin.."

'Havadan-sudan' bahsetmede amaç nedir? Konuşmak; ama herhangi bir söyleşide, kaç cümleyi nasıl söyledikten

sonra karşımızdaki sıkılır? Bu konuda kaçımız kafa yormuştur? Çocukların dikkatlerini bir konuya ancak kısa bir süre için yönelebileceklerini söyler dururuz. Bunun erişkinlerin çoğu için de geçerli olduğunu bilenimiz azdır. Bu gerçeğe rağmen mesajımızı karşımızdakine nasıl iletebiliriz? Bu ilgisizliği aşıp ilgi çekmenin kuralları nedir? Zengin çağrışımlar yapan bir birikim, bağlantıları çabuk bulan bir zekâ katsayısı ve karşımızdakinin dürtülerini, eğilimlerini ortaya çıkarmak bilme yeteneği kuşkusuz işe yarar. Ya bu konularda henüz yeterli donanımına sahip değilsek? Daha sarsıcı bir soru: Ya karşımızdakinin birikimi, konuşulanların içeriğini iplememe yönünde gelişmişse? Zaten insanın konuşmasını imkânsız kılan böyle bir gümbürtü hüküm sürmez, oturanlar, ayakta duranlar ve dans edenler birbirlerinin dediklerini duyabilirlerdi.

"Talk to me – talk to me talk to me

I am the one yes I know I am the one.."

Konuşmama, birbirimizi dinlememe söz konusu olunca ecdadımızın "Azim bir tımarhane," Shakespeare'in "Koskocaman bir tiyatro sahnesi" olarak tanımladıkları şu yeryüzünde ne olur bilir misiniz? Mim sanatı gelişir! Tiyatroda olduğu gibi incesi değil, en ilkeli, en kabası egemen olur: Birbirimizi görüntü ve jestlerle etkilemeye çalışırız. Envai çeşit Rock'un geçen haftaki listelerde birden ona kadar sıralanan gözdelelerine, pop müziğinin birinci liginde oynayanlara bakın: Yerden salınan dumanlardan üste başa giyilen uzay kıyafetlerine, kafalarına takılan kızılderili tüylerine kadar müziğin ve sesin ne şekilde bütünleneceğini göstermiyorlar mı bize? Michael Jackson'u Michael Jackson yapan nedir? Sesinin gücü mü yoksa şarkılarının sözleri mi? Ya da 65 kamyon tarafından taşınan 2 ton elbise, 15 mil uzunluğundaki kablolar, 225.000 Watt'lık video sistemi ve

bunları çalıştıran 200 k    r kişilik maiyetince desteklenen "show-man"li  i mi? Kuşkusuz sonuncusudur.

Garsonlar gelip geçiyorlar; her bir yanımızdan insanlar akıyor. Burası diskotek mi, Topkapı Otobüs Garı mı belli değil... Chris de Burgh en yüksek perdeden sürdürüyor   arkısını...

"Burada g  r  sem acıyacaklarımın ba  ında yazarlar yer, alırlar" diye düşünüyorum: Söylediklerinin anlamları, bu anlamların ayrıntıları konusunu ciddiye alan bu insanlar önce beylik konuşmaların geçerli olduğu, beylik konuşmayı havadan sudan ba  latıp rafadan yumurta tarifine kadar saatlerce sürdürüp g  t  renlerin arasında mutsuz bir azınlık sonra konu  mamanın, sadece jestin yürürlükte olduğu bu ortamda antibiyotikli besi yerine düşmüş saprotif bakteri gibi hissederlerdi kendilerini... Nermi Uygur, "Dilin Gücü"nde İngiltere'de başından geçen bir olayı anlatır: "Bir oda komşum vardı, İngiliz ozandı... Bir gün Türkçe bir şeyler yazıyordum.. canım sıkılıyordu arada bir. Az geliyordu sözcükler. Bir baktım ozan komşum çıkagelmiş.. 'Ne talihli-siniz siz' dedim. 'Türkçede bugün kullanabilen sözcüklerin sayısı birkaç on bini a  mıyor. Sizse 'Oxford Dictionary'daki yarım milyona yakın sözcüğün rahat d      ine kurulmu  sunuz, diyecek yok keyfinize!' Gülümsedi, '  yle mi sanıyorsunuz? Bir de bana sorun. İngilizce sözcükler öylesine yetersiz ki!' dedi.

Da  arcı  ındaki yarım milyon sözcüğü bile yetersiz bulabilen, az ve   z konuşup ama doğru konuşmayı amaç g  lden, bir uzakdoğu şiiri söylemenin kilometrekarelerce istida düşmekten daha görkemli olduğunu anlayan bir y  zar burada ne kadar sıkılırdı! İyi bir yazarı mesela Chekov'u diskotekte görebilir miydik? Chekov ya  arken ne Taganrog'da ne Moskova'da ne de Yalta'da diskotek yoktu. Ol-

saydı ya da Chekov bugün yaşıyorsa? Onu ne yapıp yapıp en son açılanına götürmek isterdim. Eğer yarım saat sonra sivişmaya kalktığına altıokka yapıp havuza atılmazsa eninde sonunda oturur bu faybereoptik ışıklı ortam içinde gümbürtüye gidenleri, diskoyu bize öyle bir yerinden yakalar ve anlatırdı ki... Biz yeniden sözlerin anlamlarının olduğunu, konuşmanın sadece bakkaldan peynir, Petrol Ofisi'nden benzini alırken değil iki insanın iletişiminde de yararlı olabileceğini hatırlardık!

Nermi Uygur "Dilin Gücü"nün bir yerinde eski Yunanlıların, dillerini anlamadıklarına "*barbar*" dediklerini hatırlıyor; yani "*bar - bar - bar*" diye konuşanlar! Demek, o çağın barbarlarını barbar yapan gümbürtüye ahenk tutup susmaları değil sadece anlaşılmayan bir şekilde konuşmalarıymış!

ONDAN NASIL KURTULMALI?

Selçuk Erez – Eugene Ionesco

Gencay Gürün, Aristofanes'in *Kuşlar* oyununu çağımıza, günümüze uyarlayıp sahneledi: Kuşlar, İstanbul Şehir Tiyatroları'nda üç yıldır oynanıyor ve çok seyirci çekiyor. Geçenlerde Güngör Dilmen 'Gencay Gürün'ü bu başarılı oyunundan dolayı eleştirerek "Acaba Aristofanes bu oyununun böyle iki adla sahnelenmesini ister miydi?" diye sordu. Bütün bunları bildiğim halde bayramda üç gün evde oturup bol bol televizyon izlemek zorunda kalınca dayanamayıp –her türlü eleştiriyi göze aldım ve– Ionescu'nun ilk önce 1954'te Paris'te Théâtre du Babylone'da sahnelenmiş olan "*Amédée ya da Ondan Nasıl Kurtulmalı?*" adlı oyununu alıp günümüze uyarladım.

Perde açıldığında Amédée Bucchionioni'nin masaların, koltukların arasında sinirli sinirli dolaştığı görülür. Kafasını öne eğmiş, ellerini ardında bitişirmiş gezinmektedir. Oda da tam üç tane televizyon alıcısı vardır: Biri yemek masasının, biri piyanonun üstünde durur; üçüncüsü yerededir.

Amédée Bucchionioni, orta yaşlı bir küçük burjuvadır, saçları dökükçedir, gözlük takar, alelade bir gömlek, bir de pantolon giymiştir.

Sahnenin ortasında yer alan masada bol dosya kâğıdı, bir daktilo makinesi, bir printer, birçok da kalem durur.

Amédée bir şey yazmaya çalışmaktadır. Ancak aklına hiçbir şey gelmez! İstiraplı bir ifade ile dolaşır dolâşır, sonra masaya oturur, eline bir kalem alır, yazacak gibi yapar. Hiçbir şey yazamaz; kalemi bırakır, kalkar yeniden gezinmeye başlar. Yan duvarlardan birinde mutfğa açılan bir kapı vardır, açık durur. Mutfaktan eşinin (Madeleine) sesi gelmektedir. Madeleine telefonda bir arkadaşıyla konuşmaktadır. Madeleine: "Hoş geldin! Şimdi döndün demek. Döner dönmez beni mi aradın? Seyahatin nasıl geçti? Paris iyi miydi? Biliyorum aklın hep buradaydı: Televizyondaki 'Manuela' dizisinin önemli bir bölümünü kaçırdın! Sana yokluğunda olanları hemen anlatayım: Manuela annesinin çiftliğine geri döndü. Fernando'dan gebe kalmıştı da ondan!

Yo hayır! Gebe kalması tabii normal ama Fernando, 'Bu çocuk benden değil! Ben kısırım!' diye tutturunca böyle yaptı... Aslında Fernando'nun ilk karısı İsabel kısırmış, ama bütün doktorları ayarlayıp kabahatin Fernando'da olduğunu söyletmiş... O da inanmış kısır olduğuna!...

İsamet'i biliyorsun; hani bir tekne kazasında öldüğü sanılıyordu, ama aslında sağ kalmıştı... Kaza sonucu çirkinleştiği için estetik ameliyatının yaraları iyileşinceye kadar ortaya çıkmamaya karar vermişti...

– Fernando mu ne yaptı? Karısının gebelik haberi onu çok sarstı; o da aslında bir katil olan Anais'le gönül avutmaya koyuldu."

Amédée dayanamaz lafa karışır:

Amédée – Peki Anais'in niyeti neymiş?

Madeleine-İsabel'i ortadan kaldırıp Fernando'ya sahip olmak!

Madeleine telefonu kapatıp salona geçer.

Madeleine- Yahu sen Manuela'yı bırak da bana söyle: Dünden beri bir şey yazdın mı?

Amédée - Hayır, sadece düşündüm: Bu koşullarda "ilham" mı gelir insana? Bu durumda bir yerden esinlenebilmek için insan süpermen olmalı!

M - Haftalardır düşünüp duruyorsun... Yazdığın bir paragraftan ibaret. Ben fakir olan ve aç yaşayan bir süpermen görmedim bugüne kadar...

A - Bu sabah bir ara "ilham" gelir gibi olduysa da (televizyonu işaret eder) ona bakınca kaçtı!

M - Kim dedi sana haberleri seyret diye?

A - Biliyorsun geçen ay en son gündelik gazete de battı. Dergilerden sadece "televizyon programı dergileri" yaşıyor. İnsanın dünyada, ülkede hatta bu kentte olup bitenleri izlemesi için tek yol televizyona bakmak şimdi!

M - Bugün de büyüdü mü başbakan?

A - Evet, bizim ekranlardan ancak dördünü bir araya getirirsem yüzünün bir bölümünü görebiliyorum!

M - Bundan önceki başbakana da aynı şeyi yapmıştı bu televizyonlar: Yavaş yavaş şişire büyüte hiçbir ekrana sığmaz kılıp mahvettillerdi...

A - Korkarım bu sefer daha beter olacak. Hem bunun boyutları daha hızla büyüyor.

M - Kabahat onda! Fırsat vermesin...

A - Hayır! Elinde değil. Bu bir tür kendibeslek virüs-müş...

M - Ne demek?

A - Sosyal ve toplumsal düzenle yeni televizyon ka-

meralarının karşılıklı etkileşimlerinden oluşuyor. Kendi kendini besleyerek gelişiyor ve televizyonda en sık görülenleri böyle etkiliyor!

Birdenbire mutfaktan ani bir infilak sesi gelir: Güm-büüür! Madeleine koşar gider bakar; döner...

M – Eyvah! Başbakanın kafası büyüyüp ekrana sığmayınca ekran patladı! Keşke haberler başlamadan kapatsaydım!..

A – Televizyonu bir daha açma!

M – İmkânsız! Bu sabah Çarkıfelek'in finali var. Sonra haftalık hava tahmini de var: Bunu izlemek için alışverişe bile çıkmadım. On üçüncü kanalda Evcimik, ardından onunçuda "Amansız Takip" var...

A – Öyleyse açtığında bir elin ana elektrik şalterinde olsun: Bir milimetre büyüme kaydetse bile hemen şalteri çek, kapat!

M – Peki, sen merak etme!

Madeleine mutfağa geçer, televizyonu açar; Amédée masaya oturur... Az sonra bir evvelkinden korkunç bir patlama duyulur. Toz-duman, tuğla parçaları salona akar. Mutfaktan koskocaman bir bacak, birkaç mutfak dolabını ve masayı beraberinde sürükleyerek salona uzanır.

Olay, Madeleine bir an için tuvalete gittiğinde gerçekleşmiştir. Madeleine parçalanmış buzdolabının ve bacağın üstünden atlayıp güçbela salona geçer. Amédée korku içinde bir köşeye sığınmıştır.

M – Mahvolduk! Başbakan yine büyüdü; ekranı patlatıp mutfağa taşı!

A – Ne mutfağı? Baksana buraya kadar geldi.

M – Bak bak hâlâ uzanıyor.

Ayaklar karşı duvara kadar dayanır.

A – Biraz sonra bu duvarı da delip hole varacak!

Uzaklardan tek tük patlamalar duyulur.

A – Bâk mahallede başka infilaklar da var.

M – Ben on iki patlama saydım! Bu büyüme, ekranlara sığmama çok tehlikeli boyutlara vardı... Birçok ev yıkılacak...

A – Ne yapalım?

M – Tek çıkar yol evi hemen terk etmektir!

A – Uzaklara kaçalım! Çok uzaklara, televizyonu olmayan sakın bir köye ki...

M – Sen şu televizyon oyununu şöyle sakın bir kafa ile yazıp bitiresin.

ALTIN PALAMUT ÖDÜLÜ

Altın Palamut en başarılı kopya çekene verilen en büyük ödüldür. Bazıları bunu Çingenelerin "Kakava Bayramı" ya da Osmanlı zenci halayıklarının Çırpıcı çayırında bir araya gelip âzdıkları, "babalarının tuttuğu" günler gibi ilkel törenler saysalar bile çoğunluğun bu ödülü önemseydiği kesindir: Televizyon, "kopya çekme finallerini" naklen yayınladığında yollarda insan ve araba kalmaz, o finali kazanıp ödülü alan hemşehrileri arabalara dolar sabaha kadar korna çalıp, bayrak sallayarak kenti gezerler.

Bu yıl finale kalan Anadolu Turizm Lisesi'nden Hayri Küçük ile Basın Yayın - İ-Halkla İlişkiler Okulu öğrencisi Yılmaz Büyükçekmece'ydi.

Televizyon final maçını verdiği halde Abdi İpekçi Salonu tıklım tıklım dolmuştu. Hayri imtihan sorularını içeren kâğıdı dikkatle okudu. Şimdi bir silgi çıkarıp baktı, kamera silgiye "zoom" ettiğinde bu 2 cm. uzunluğunda, yarım santim kalınlığındaki silginin üstünde bazı şeylerin yazılmış olduğu görüldü:

Göller, akarsular, dağlar: sağ iç

Kentler, ihracat-ithalat: sağ dış

Madenler, nüfus: sol dış

Komşular, limanlar: sol iç yazılıydı.

Spiker, bu silginin aslında bir palamut olmayıp bir tür "neyin nerede" olduğunu bildiren broşür niteliğini taşıdığını anladı. Silgi, hangi bilginin hangi cepte olduğunu gösteriyordu.

Hayri ilk defa finale kalmıştı. Geçen yılki karşılaşmalarda çeyrek finallere kadar yükselmiş ama bu kademede büyük bir şanssızlık eseri olarak yakalanmış, sınıftan atılarak diskalifiye olmuştu. Finale ilk yükselmenin getirdiği heyecana rağmen kendini kontrol edip büyük bir soğukkanlılıkla önce sol elini sağ cebine daldırıp beş-altı tane Faber marka kurşun kalem çıkardı. Bunları masanın üstüne, silginin yanına bıraktı, sonra kalemleri tek tek alıp inceledi ve içlerinden birini ayırıp diğerlerini yeniden sağ cebine yerleştirdi. Özel kamera bu ayırdığı kaleme "zoom" edince durum anlaşıldı: Kurşun kalem, kesiti altıgen, yeni açılmış bir kalemdi. Bu altı yüzeyin birinde kalemin markası yer almakta diğerleri ise boş alanlar oluşturmaktaydı. Ancak Hayri, sivri uçlu bir pergeli bastırarak bu boş alanlara dağılmış Sovyetler Birliği yerine kurulmuş bütün ülkelerin kentlerini, bu ülkelerin ithal ve ihraç ettikleri malların türlerini ince ince yazmıştı. Bu yazıların bir metre mesafeden görülmesi imkânsızdı; Hayri kurşun kalemi sol elinde belli bir açı ile tuttuğunda üstünde yazdıklarını okuyabiliyor ve bunları sağ elindeki kalemle cevap kâğıdına aktarıyordu.

İkinci soru Suriye'nin madenleriydi. Silgide bu bilginin sol dış cepteki kurşun kalemde olduğu belirtilmişti, bu cepteki kalem çıkarılıp üstündeki bilgiler kâğıda döküldü. Sıra son soruya gelmişti: Hayri İtalya'nın göllerini ve akarsularını sağ iç cebindeki kalemlerden okuyup cevapladı.

Soruların cevaplandırılması bitince parmağını kaldırdı.

Bütün soruları on dokuz dakikada –yakalanmadan– cevaplandırarak yeni bir Türkiye rekoru kırmıştı. Jüri, geçen yılın şampiyonu (şimdi TÜSİAD üyesi) Ferit Alınacı, Milli Eğitim müsteşarlarından biri, YÖK temsilcisi, Cumhurbaşkanının atadığı bir üye ve iki emekli öğretmenden oluşuyordu. Kurallara göre yarışmacının sağında ve solunda, önünde ve ardında yer alan sıralarda oturan figüranların varlığına rağmen yarışmacının masasına üç metreden fazla yaklaşamayacağı kuralına uydukları halde jüri üyeleri bugüne kadar tam on iki yarışmacının çok değişik ve zekice hazırladıkları kopyaları yakalamış, bu yarışmacıları diskalifiye etmişlerdi. Hayri'nin kopya çekerken yaptıkları özel kameralarla salondaki seyirciler ve televizyon izleyicileri tarafından görüldüğü halde jüri bunları izleyemediğinden notunu verirken etki altında kalmıyordu. Hayri hiçbir şey bilmediği halde her üç soruyu da eksiksiz cevaplamış ve tam not almıştı.

Biraz sonra ikinci finalist Yılmaz Büyükçekmece yerini aldı ve yarışmanın son bölümü başladı. Ona sorulan üç soru şöyle sıralanmaktaydı:

- 1- Ankara savaşı, nedenleri sonuçları?
- 2- Berlin anlaşmasının maddeleri?
- 3- Dördüncü haçlı seferleri?

Büyükçekmece biraz sonra önüne eğilip soruları cevaplandırmaya başladı. Sağa sola bakmadığını, hep önüne bakıp yazdığını gören seyirciler önce onun ceketinin kolu- na sakladığı bir palamuttan "asıldığını" sandılar, gerçek yine özel kameranın "zoom"u ile anlaşıldı:

Yılmaz Büyükçekmece'nin pantolonunun iki dizini örten deri yamalar aslında üst tarafından dikişli kalkıp inebilen birer kapak. Yarışmacı kapakları kaldırıncaya dizine ve

baldırına tükenmez ile yazdığı yazıları rahatlıkla okuyabiliyordu. Kapaklar pantolona bir tansiyon aletinin manşetinde olduğu gibi düğmelerin yerine konmuş, bastırınca birbirine yapışan bantlar sayesinde tutunuyordu. Birbirinden güç üç soru tam on sekiz dakikada cevaplandı; böylece Yılmaz Büyükçekmece finali kazanarak şampiyon oldu. Bu finalist sadece kız öğrencilerin dizlerine yazacaklarını ve sonra eteklerini sıyırarak kopya çekeceklerini sanan jüri üyelerini atlatarak kupayı almaya hak kazanmıştı.

İlkokul çağında, çocukların sevdikleri ve bir Batı Avrupa ülkesindeki çocukların yaşamlarını konu edinen, defalarca Türkçeye çevrilmiş bir seri kitap vardır. Bu seride yazar Enid Blyton'un "Yaramaz kızlar beşinci sınıfta" gibi okulla ilgili olanlarına bir bakın. Romanların kahramanı sınıfta kopya çekmezler.

Kopya bütün Akdeniz ülkelerinin okullarında çekilir. Bizde okul yaşamını konu edinen "Hababam Sınıfı" dizilerinde kopya sahneleri boldur. Neden? Çünkü Türkiye'de okul yaşamını yansıtan bir filmde kopyası olmazsa yavan kalırdı da ondan. Türkiye'de, Yunanistan'da kopya çekmek ayıplanan bir şey değildir.

Kopya çekerken yakalanıp başı belaya girenler tıpkı namus uğruna cinayet işleyip mahkûm olanlar gibi hor görülmez, baş köşeye oturtulurlar.

Sadece okullarda mı kopya çekilir, başkasının kitabından sayfalarca aktarma yapan profesörlerimiz, müzik eleştirmenlerimiz yok mudur?

Okullarımızda "öğrenme" ile "bilgiden yararlanma" dengesini kuramadıkça, kitapta yazılanlar aslında herhangi bir işe yarayacak nitelikte olmaktan çok sınav geçmeye yaradıkça kişisel yaşamımıza bazen renk veren bu ulusal sapıklığımız sürüp gider.

Doçentlik sınavının yabancı bölümünde bana bir Türkçe Kadın Doğum kitabı verilmiş, bunun dış gebelik ile ilgili bir sayfasını İngilizceye, İngilizce ders kitabının başka bir bölümünden bir sayfayı da Türkçeye çevirmem istenmişti. Şeytan dürttü, İngilizce kitabın dış gebelik bölümüne baktım. Ne göreyim? Türkçe ders kitabının yazarı hocamız dış gebelik bahsinde bu İngilizce kitaptan tek kelime değiştirmeden aktarmamış yani kopya çekmemiş mi? Çeviriyi büyük bir hızla akkâğda aktarıp imtilanda başımızda bekleyenleri büyük çapta şaşırttığımı hâlâ kıvançla anımsarım.

SAÇAK KUYRUKLU SÜS BALIKLARI

O gece Askeri Hastane'de arada sırada saate bakıp nöbetin sona ereceği ana üç-beş dakika daha yaklaşıldığının algılanması kadar kıvanç sağlayan başka hiçbir şey yoktu. Nöbetçi yedeksubay tabip, saat üçte bademcik ameliyatı olduktan sonra kanamış bir hasta için uyandırılınca yeniden uykuya dalamadı; bir süre sonra, yatağında sağa sola dönüp durmaktansa subay salonuna gidip kitap okumayı yeğledi. Kalktı, giyindi, koridora çıktı: Koridorlar, mermer merdivenler, koridorlar.. uzun mu uzun ve loş... Duvarlarda "Komutanlarımızı tanıyalım," yangın kovaları, kazmaları, tebliğler, levazım odası, eczane, santral, mermer taklidi boyanmış ve tersanede döktürülmüş iri pirinç kulplu kapılar...

Subay salonu Haliç'e nazır... Sisli, koyu bir gecede karşı sahilde Selimiye, Fatih Camileri, Fener Lisesi'nde kubbesi, Cibali fabrikası hayal meyal seçilebiliyor. Bir römorkör Atatürk köprüsü yönünde seyrediyor. Sağa doğru baksan tersanenin, sol tarafta ise köprülerin hatta Eminönü'nün ışıkları yer almakta... Subay salonunun koltukları rahat, masaları kısa boylu, üstlerinde pirinç küllükler var.. Yan duvarda bir Amerikan barı, yüksek iskemleler...

Salonda en çok dikkati çeken neon lambalarıyla aydın-

latılmış bir akvaryum. Bu genişçe akvaryumda çeşitli balıklar var, boy boy, rengârenk balıklardan kimisi geziniyor, kimi uyukluyor. Akvaryumun yosunlu, bitkili, kumlu dibindeki batık bir gemi enkazından, dalgıç maskesinden ve arada sırada açılıp kapanan iki midyeden oksijen baloncukları çıkıyor.

Nöbetçi yedeksubay tabip salınınun lambasını kapattı: Sadece akvaryum ışığı ile aydınlanan salon daha hoş görünüyordu; kitap okumaktan vazgeçti, bir koltuğa gömülüp Haliç'i seyretmeye koyuldu... Sisli gecede karşı tarafın ışıkları sıra sıra uzaklaştıkça koyulaşan bina dizilerine bakarak bir süre uyukladı... Kendine geldiğinde saat dördü beş geçiyordu. Kalktı, akvaryumun kenarındaki bir iskemleye oturup, balıklara bakmaya başladı. Balıklar ne yedi? Akvaryumun üstünde, altında, kenarında balıkyemi kutusu aradı. Üstünde "tubifex" yazan Japonya ürünü bir kutu dışında hiçbir şey bulamadı.

Bu ara burnu kaşındı, burnunu karıştırdı... Burnundan çıkan, halk dilinde "hap," tıp dilinde "krut" denen nesneyi parmakları arasında yuvarlayıp akvaryuma attı... "Krut" su yüzeyinde biraz oyalandıktan sonra dibe doğru nazlı nazlı inmeye başladı.

Bu yeni malzemenin varlığını ilk fark eden kılıç kuyruklu siyah bir balık oldu: Olduğu yerden hızla hareket edip "krut"a yöneldi ve... "krut"un yanına varmasıyla onu yutması bir oldu...

Nöbetçi yedeksubay tabip bu işe şaşıtı. Allahtan diğer burun deliğinde de yeterli "krut" mevcuttu. Bunu da "hap" yapıp akvaryuma attı. Bunu dört çizgili beyaz balık yuttu. Ama az sonra geri tükürdü... demek ki balıklardan bazıları "krut-obur" değildi. Bu balığın tükürüp "krut," yüzerek

oksijen kabarcıklarının çıktığı yere vardığında başka bir balık bu sefer saçak kuyruklu, altından iki kangal pisliği sallanan biri, bunu büyük bir iştah ile yiyiverdi.

Nöbetçi yedeksubay tabibinin yüzü güldü. Artık, nöbetinin geri kalan bölümünü sıkılarak geçirmek zorunda değildi... Hangi balığın insan burnundan çıkanlarla beslenebileceğini incelemeye başladı.

Acaba "krut"ta balıkları besleyen bir nesne var mıydı? Yoksa balıklar sadece "açlıklarını bastırmak için mi" yiyorlardı bunu?

Kulak burun boğaz uzmanı olan bir arkadaşından Çankırılı bir hastanın "burun boku" dediğini öğrendiği bu nesne her ne kadar ilk bakışta besi değeri olmayan bir şey gibi görünürse de, mobilyayı kemirip beslenen kurtlar gibi bundan da yararlanabilen balıklar olamaz mıydı?

"En iyisi nöbetten çıkıp eve gidince okumalı" diye düşündü. Biyolojide balıklar neydi? "*Chordata*" filumundan "*pisces*" sınıfından yaratıklardı... Alacakaranlıkta sürdürülen bu keyifli gündeğuşu araştırmasını sekteye uğratan tek faktör, nöbetçi yedeksubay tabibin burun deliklerinin yeterli bir "krut" kaynağı oluşturmamasıydı. Son bir gayretle burun deliklerinin en derinliklerini kazıyarak elde ettiği "krut"u da akvaryuma attı. Bu sefer başka bir saçak kuyruklu balık gelip yutuverdi "krut"u: Ama az sonra tükürüp attı. Onun ağzından çıkanı başka bir saçak kuyruklu yuttu.

Nöbetçi yedeksubay tabibin şaşkınlığı bir kat daha arttı. Çünkü birkaç dakika önce bir saçak kuyruklu "krut" yutmuştu... Şimdi de bir saçak kuyruklu bunu geri tepiyor, bir başka saçak kuyruklu ise, büyük bir iştah ile yutuveriyordu...

Nasıl açıklanabilirdi bu?

Hatırladı: Bazen iki tür yaratık birbirinden görüntüye ait, yani anatomik değil işlevsel, fizyolojik niteliklerle ayrılırdı. Örneğin tek hücreli bir alg olan "*chlorella*"nın iki türü birbirlerinden sadece ortalama "solunum" hızlarındaki fark ile ayrılmaktaydı... İki termit türünün birbirinden sadece bağırsaklarında barınan parazit tipleriyle ayrıldıkları doğru değil miydi?

Öyleyse, belki de bu Latince adlarını bilmediği saçak kuyruklu süs balıkları da "*krut-obur*" ya da "*krut-oruç*" olarak yani burun ürünü yiyen ve yemeyen olarak iki tipe ayrılabilirdi. Karar vermişti: Bir sonraki nöbetinde bu araştırmasını sürdürecekti.

Saat beşe doğru uykusu geldi. Subay salonunun koltuklarından birinde uyudu; rüyasında Atlas Okyanusu'nun kıyısında bir mendireğin ucuna oturmuş balıklara bol bol krut dağıtırken gördü kendini... Balinalar, yunus balıkları, kaşalotlar fırlayıp kapmaya çalışıyorlardı onun dağıttıklarını...

Sabah uyanınca askerin getirdiği nöbet defterine "Nöbetim iyi geçti, vukuat yok" diye yazıp imzaladı ve keyifle evine döndü.

DEINOCHEIRUS'UN KOLLARI

Batıda bale sanatının hocaları, öğrencilerine kollarını, sırtlarını ve bacaklarını nasıl kullanacaklarını inceden inceye öğretir ancak elleri önemsemezlerdi. Öğrencilere "Ellerini gevşek ve rahat bir şekilde tutmaları" önerilirdi. Eller olmasalar da görünmeseler de olurdu! Oysa doğu dansında eskiden beri eller önemsenir. Eski bir Hint kitabında ellerin dandaki rolü şöyle vurgulanır: "Gözler usu izler; böylece 'rasa'ya, yani izleyici ile oyuncunun buluştuğu noktaya varılmış olur!" Ünlü Bharata Natyam dansçısı Şobana Jeyasing, 'Independent' gazetesine adına kendisiyle yapılan bir söyleşide böyle konuşmuştu (12 Ekim 1990). Sonra da Hint dansındaki ellerin devinimlerinin sıklıkla yanlış bir şekilde yorumlandığını da açıklamıştı: "Parmakların her bükülüşünün derin anlamlar içerdiğine inananlar vardır. Tüm bedence gerçekleştirilen jestler bile her zaman bir anlam taşımaz. Elleri sadece dekoratif olarak da kullanılabilir, açılmalarıyla, bir çiçeğin canlanması da yansıtılmış olabilir."

Londra'daki Doğa Tarihi Müzesinin Dinozor Bölümü'nde yer alan bir çift canavar elinin ve kolunun yorumunun da böyle güç olacağı, beni bu kadar etkileyeceği, saatlerce düşündüreceği aklıma gelmezdi.

Bu müzenin Dinozor Bölümü'ndeki duvarlardan birin-

den iki koskocaman canavar kolu uzanır: Duvarın ardında duran ve duvarı delerek 2.5 m. uzunluğundaki korkunç kollarıyla ortalığı yoklayan bu dev yaratığın boyutlarının ne olması gerektiğini düşünür ve irkilirsiniz...

Tabelada "*Deinocheirus*" olarak anılan bu dev dinozordan sadece kollarıyla omuzlarının kaldığı, gerisinin bulunmadığı, neye benzediğinin kestirilemediği yazılıdır. Moğolistan'da Gobi Çölü'nde bulunmuş olan bu 65-70 milyon yıl önce yaşamış yaratığın kollarının geriye kemiklerinin tümü kalmış canavarlardan Galliminusaurus'unkileri andırdığına bakıp ona benzeyebileceğini, ama ondan en az beş misli daha büyük (15 metre kadar) olması gerektiğini ileri sürenler var.

Böyle bir olgu karşısında meseleye salt estetik açıdan bakabilir; örneğin Giacometti'nin 1947'de ürettiği "*el-kol*" heykeli için söylenmiş sözleri (A. Giacometti, Musee d'Art Moderne, Paris, 1922) burada üç aşağı beş yukarı tekrar edebilir "yaratıcı, aslında gözde görünen formların sınırları aşarak –mucizevi bir şekilde– bir parçadan başlayıp metafizik bir oluşumu bütünleyebilmiş" diyebilirsiniz!

Ancak estetik yorumlarınız "Bu yaratığın ötesi nerede?" sorusunun gözardı edilebilmesine yol açmayacaktır. Çünkü sağda solda bulduğumuz el-kol-bacak gibi beden uzantılarının ancak kime ait olduğunu bildiğimizde rahat ediyoruz: Topkapı Sarayı'nda Kutsal Emanetler Bölümü'nde korunan Hazreti Yahya'nın eli ve kolu, birçok müzikseverin piyanosunun üstünde duran ve Chopin'e ait olduğu söylenen el mulajı reproduksiyonları ve Haliç'te Fener'e yakın bir yerde bulunan Methocion Kilisesi'nin kapısının üstünde Fatih Sultan Mehmet'inki olduğunu söyleyen el kabartması, sahiplerini bilip tanıdığımız için benimsediğimiz eller ve kollardır.

Ama Deinocheirus? Deinocheirus'lar neden yok oldu? Dinozorlar neden yaratılmışlardı? Sonra neden yok edildiler? Söylentiler çeşitli: 65-70 milyon yıl önce dünyaya düşmüş olan çok büyük bir meteorun parçalanması ve bu düşüşün yol açtığı yer sarsıntıları, yanardağı patlamaları dünyanın önemli bir bölümünün toz bulutları ile kaplanmasına yol açmıştı. Meksika'da Yukatan Yarımadası'nda böyle bir dev meteorun parçalarına rastlanmış...

Çok büyük yanardağların patlaması karbondioksit, kükürtdioksit ve toz bulutlarının yeryüzünü kaplamasına, asit yağmurlarına yol açarak bitki örtüsünü etkilediğinden dinozorlar yaşayamadı...

Dinozorların gözlerinde katarakt oluştuğundan ya da memeliler dinozor yumurtası yediğinden tükendiğini ileri süren mizahseverler de var...

Acaba dinozorlar neden yok edildi? Günahları neydi? Çoğunun geride kalan kemikleriyle eksiksiz iskelet oluşturabiliyoruz. Belki de bu Deinocheirus'un günahı diğerlerinden daha büyüktü: Boyuna bösuna güvenip çağının Tanrı-sına kafa tutmuş ve bu şekilde cezalandırılmış olabilir!

Böyle üzücü, acı bir son söz konusu olmayabilir de: Örneğin Deinocheirus yeryüzünün değişen koşullarına ayak uydurabilmek için artık pek bir işe yaramayan o iki ağır kolunu atmış ve yapmış olduğu bu anatomik avarya sonucu hafifleyerek ağır aksak devinen diğer dinozorlar gibi yok olmaktan kurtulmuş olabilir: Kolları olmayan ve yeryüzünün en güzel kadınlarından sayılan Luvr Müzesi'ndeki Milo Venüsü gibi albenisi arttığından her türlü dinozorun hayranlığını kazanıp pek hızla üreyerek başka şekillere mi dönüşmüştür? Yani aslında yok olmamış dölünü sürdürmüş tek dinozor mudur Deinocheirus? Bu yarattığı bunun için

mi alkışlayacağız? Ancak bu olasılık da maalesef bir "happy end"e, mutlu sona götürmüyor bizi: O zaman yaratığın alinyazısı; 1940'ta Hitler'den kaçarken trajik bir şekilde ölmüş ve öldükten yıllarca sonra biri tarafından keşfedilip eserleri yayınlanınca ünlenmiş Alman yazarı Walter Benjamin'inkine çok benziyor. Bu durumda, Latin yazarı Cicero'nun söyledikleri hem Deinocheirus hem de bu zavallı Alman yazar için geçerli olur: "Si vri vicissent qui morte vicorent" demişti Cicero. Yani "Öldükten sonra muzaffer olanlar keşke sağlıklarında tadabilselerdi zaferi!"

BURUNLARA YÖNELEN BİR SANAT DALI

Tıp kitapları, insanların kaynağı uzak olan etkileri algılayabilmek için gözlerini, kulaklarını ve burunlarını kullandıklarını yazar. Gelişmiş hayvanlar, gözleri, kulakları ve burunları ile tehlikeleri önceden seziyor, yiyeceklerini, çiftleşecekleri benzerlerini buluyor, böylece tehlikelerden kaçarak, yiyecekleri ile dişilerine (ya da erkeklerine) doğru koşarak yeryüzünde döllerini devain ettiriyorlar.

İnsan dışında bütün hayvanlar bu kadar ile yetinmişler, ademoğlu gibi kulaklarından, gözlerinden ve burunlarından daha başka şekillerde yararlanmayı akıl edememişler. İnsanlar kafalarının yedi deliğinden yedi çeşit sanat çıkarmışlar. İnsanoğlu, illüzyonist Zati Şungur'un içinden tavşan çıkan şapkası gibi elinde tuttuğu kafasından bunları birer birer çıkarırken bütün diğer yaratıklar onu aval aval seyretmiş, ibret bile alamamışlar bu olaydan.

İnsan gözünden resim, heykel, tiyatro, sinema çıkarırken ve bazı insanlar kulaklarıyla öteki insanların ağızlarından çıkan şiirleri, müziği algılamak bir arslanağzı çiçeğinin bitkisine faydası başka bir arslanağzından gelen tohumları toplamaktan ileri gidememiş. Ancak insanlar ne diye gözlerine, kulaklarına hitap eden sanatlar icat etmişler de burunlarından bu yolda faydalanmamışlar?

Ancak şu ana kadar burunlarına yönelen bir sanat dalı yaratamamış olmalarının sebebi dünyaya bugüne kadar bu eksiği düşünebilen bir sanat önderinin gelmemesi midir?

Bu doğru ise çok ilginç sonuçlara yol açar böyle bir insanın "Ben geldim, ben buradayım" demesi. Artık sinemadan bıkan, konserlerden, resim ve heykel galerilerinde do-laşmaktan yorulan kimseleri bir araya toplar ve bu yeni sanatı ile oyalayabilirdi.

Haftanın belirli günlerinde düzenlenecek seanslarda sayının koklayanlara yeni yeni koku kompozisyonları sunulacak, bu sanat dalının yaratıcıları haftanın diğer günlerini laboratuvarlarında kimyasal maddeleri birbirine katarak şimdiye kadar sentez edilmemiş maddeler, bileşikler yapıp, yeni kokular bulmaya çalışacaklardır.

Otuz-kırk kişi alabilen bir salon dşnn, "olfactorium" olarak adlandırılabilcek bu salon belirli bir yönde hava akımı sağlayan aletlerle donanmış olsun... Bu hava akımının başlangıcında, odak noktası bir masa üstünde şişeler, kaplar, aletler... Bu masa üstünde özel usullerle meydana getirilip hızı -istek üzere- artan, yavaşlayan hava akımına katılan kokular -seyirciler veya dinleyiciler diyemeyeceğiz o zaman- "koklayıcı"lara sunulacaktır.

Tabii, bu yeni sanat türünün ilk yaratıcısı "koku bestekârı" olarak tek kalacak değildir. Onun başarıları birçok kimsenin bu işe meraklanmasına, birçoğumuzun çocuklarımızı koku konservatuvarlarına yollamamıza, sonra zamanla bu sanatta yeni ığırların aılmasına yol aacaktır. Kokuculukta romantik bir ekol belirebilirdi: Bu yolu tutanlar me-nekşe, leylak, sümbül, karanfil kokularından kompozisyonlara rağbet ederken, koku sanatının realist yaratıcıları aylandoz ağacı kokusuna, ter kokusunu, balık kokusunu, rakı kokusunu katacaklardı.

Daha sonra yapay maddelerin kokularına karşı ilgi duyanlar, hacı yağlı arabeskçiler de ortaya çıkabileceklerdi.

Belki de bu sanatın doğması için ancak yüzyılımızın insanlarının sahip oldukları kadar teknik imkânlar ve kimya bilgisine ihtiyaç vardı da, bu yedinci sanat ondan bu kadar gecikmişti.

Bu büyük sırrı çözmek için yüzyılımızın insanları kadar teknik imkân ve kimya bilgisine değil bu çağın insanlarının sahip oldukları kadar fizyoloji bilgisine ihtiyaç vardır. Bu tıp dalı bize insanlarda koku alma duygusunun, diğer uzaktan algılama duygularından daha az gelişmiş, daha önemsiz olduğunu öğretmektedir. İnsan beyninin koku hissinin algılanması ile görevli bölgeleri, yapıcı diğer hisleri algılayan bölgelerden daha küçük ve daha basittir.

Yeryüzünde mevcut bir dille gözlerimiz aracılığıyla algıladığımız etkilerin dalga boylarını "*yani renkleri*" ve bunların amplitüdlerini (yani şiddetlerini) anlatan kelimelere bol bol rastlarız. Fakat koku alma organımız aracı ile algıladıklarımızı vasıflandıracak pek az kelime vardır dillerde. Biz kokuyu tarif etmek için kolaya kaçır sadece onun kaynağını belirtiriz. Mesela sigara kokusu, lavanta kokusu, benzin kokusu veya balık kokusu. Oysa gördüklerimizi çoğunlukla "*yuvarlak*" veya "*kırmızı*" gibi sıfatlarla belirtiriz. Yani bunlara tek tek isimler veririz. Bunları, ay şeklinde kan renginde diye anmayız. Ancak, renklerin pek ufak tefek ve ince farklarını belirtmek için gök mavisi, fıstık yeşili gibi kelimeler üretiriz.

Yukarıda "*çoğunlukla*" dedim. Çünkü Türkçemizde "*kahverengi*" kelimesinde ve Avrupa lisanlarında "*rose* (gül-rengi)" kelimesinde olduğu gibi benzetme suretiyle adlandırılmış renkler az da olsa mevcuttur. Fakat biz, bütün koku-

ları, iyi bildiğimiz diğer kokulara benzeterek isimlendiririz. Mesela, kimya kitapları hidrojen sülfürün kokusunu, "çürük yumurta" kokusu, "fenilisosiyanid" in kokusunu "kokmuş balık kokusu" diye tarif ederler.

Yine fizyoloji bize koku hissimize ait diğer bir hususu daha öğretiyor. Koku hissimiz pek çabuk yorulur, burnumuz başta olmak üzere bütün koku alma sistemimiz görme ve işitme sağlayan yapı ve sistemlere göre daha çabuk bitkin düşer. İçinde pis kokan bir madde bulunan –mesela bir tabakhane– veya tezek yakan bir sobanın bulunduğu bir odaya girdiğimizde aşağı yukarı on dakika sonra bu koku bizi rahatsız etmez. Bu gerçek maalesef güzel kokular için de yürürlüktedir. Bu da koku alan duyu organımızın diğer duyu organlarımızdan daha tembel olmasının, zayıflığının sonucudur. İşte bütün bu saydığım sebeplerden ötürü insan burnuna hitap eden bir sanat bulamamış, yüzünün ortasında duran, Cyrano'nun kuş tüneğinden portmantoya kadar yirmi çeşit şeye benzettiği bu organdan gözü ve kulağı gibi bu yolda faydalanamamış. Ama aradan hiç olmazsa burna yönelik bir endüstri (parfümcülük-ıtriyat) çıkarabildiğini böylece binlerce insana geçim yolu ve milyonlarca kadına çekicilik sağladığını da unutmayalım.

BÜYÜKLERE MASALLAR

Cemşit, Ağustosun on dokuzunda saat on yedi otuzda Bodrum'un Salmakis koyunda kayıktan durgun suya atladı. On kulaç attıktan sonra kuma değdi. Biraz yürüdü; su sığlaşıp dizine gelince de çöktü, yere oturdu.

Yerde, denizin dibinde insanın ancak kaldırabileceği kadar iri kaya parçaları vardı. Bir tanesini kavradı, suyun yüzeyine yakın tutup incelemeye başladı.

Bu hemen hemen dikdörtgen prizması şekilli taşın üst yüzeyi küçük bir ormana benziyordu: Boyları 5 cm.'yi bulan koyu yeşil yosunlarla kaplıydı. Bu ince yosunların arasında bir ağaç gibi dalbudak salarak büyümüş olanlar da, kâğıttan yapılmış birer yelpazeye ya da marangoz yongasına benzeyenler de vardı.

Bu yosun ormanında Cemşit, karidese benzeyen minicik eklembacaklıların yaşadığını gördü. Bacakları kadar bedenlerinin de olağanüstü devinim yeteneği ile yanüstü hızla hareket ediyorlardı. Cemşit, bunların biraz daha büyümüşlerine kıyıdaki kayaların aralarında oluşmuş gölcüklerde rastlamıştı. Bu ormanda iki tane minik deniz solucanı, dört yengeç yavrusu, bir de deniz yıldızı buldu.

Bütün bu yaratıklar, yosunların oluşturduğu güvenli

gölgelikte büyük balıklardan korunarak, akıntıların taşıyıp getirdiği binlerce tek hücreli canlıyı kapıp özümseyerek besleniyor ve gelişiyorlardı. Dahası da var: Yosunlar, güneş enerjisi ve suda bulunan karbondioksitten –fotosentez yaparak– bu genç yaratıkların sağlıklı ve hızlı büyümeleri için gerekli bol oksijeni de sağlıyorlardı.

Kaya parçasının üstünü kaplayan bu yosun ormanı ufacık yaratıklar için uçsuz bucaksız bir kıta gibiydi: Bu ormanın üstünde yaşadıkları kayanın sonuna kadar uzandığını duymuşlardı... Ondan sonra, kayanın dimdik inen uçurumsu dört kenarı vardı: Bu uçurumlarda küçük süngerciklerle kaplı alanlar bulunuyordu. Bu alarılar, kara noktalı pembe tabakalar halinde sıralanmışlardı.

Cemşit, yengeç yavrularının ve solucanların bu otsuz, ormansız dik yamaçlara pek gelmediklerine dikkat etti. "Dik yamaçlarda olup bitenleri herhalde tesbih böceklerinin deniz suyunda yaşayan türlerinden öğrenmişlerdir!" diye düşündü.

Yosunların arasında yaşayanları, yukarıdan, sağdan, soldan, nadiren de alttan gelebilecek tehlikelere karşı kim uyarırdı? "Bu, uçurumun ortasına yerleşmiş şu Çin şapkalı kabuklu olsa gerek!" deyiverdi Cemşit. Kayanın kenarında bir Himalaya dağı gibi duran bu yaratık işler iyi gittikçe keyifli keyifli bazen sola bazen sağa kayıp, bazen de yerinden birkaç milimetre yükselip suyun eteklerinin altına girmesini sağladıkça işler iyi gitmekte demektir.

Cemşit, "Bir daha buraya gelişimde taşların kenarlarına yapışık duran bu Çin şapkalı kabukluları ayrı boyalarla işaretleyip yerlerini saptayacağımı. Ertesi gün her birinin kaç santim sağa ya da sola kaydıklarını anlayıp bu yaratıkların, üslerinden ne kadar uzaklaştıklarını kavramış olurum!" diye düşündü.

Ya taşın altı? Oralarda ne vardı? "Yukardakiler dünyanın altında olup bitenleri olsa olsa bir kez oraya düşmüş ve bu düşüşte kollarından birini yitirmiş (tabii ki zamanla bu kolun yenisi çıkmıştı) bir deniz yıldızından öğrenmişlerdir.." Dünyanın altında acayip canlılar yaşıyorlardı: Uzun uzun kıvrıntılarla sürüp giden kalsiyum karbonat duvarlı koridorlardan oluşan kabuklu bir yumuşakça türü ile kaplıydı dünyanın altı. Bir iki tane de deniz kulağı vardı. Kayanın altı dümdüz olmadığından buraya, kumların arasından süzülerek gelen-giden suların taşıdıkları, bu yavaş büyüyen, yavaş devinen uzun kabukluları ve kulak kabukluları beslemeye yetiyordu. Sular, kulaksı kabuğun bir kenarından içeri giriyor sonra da sayvanında bulunan bir sıra delikten dışarı atılıyordu. Kabuğun sakini bu ara içinden gelip geçen sudan işine yarayan alıkoyuyordu.

Cemşit'in bu taşı ve üstündekileri incelemesi tam bir saat sürdü. Taşı ve dünyaları bu taş olan çok sayıda yaratığı rahatsız etmemek, aralarında ve doğa ile bu canlıların arasında oluşmuş uyumu bozmadan seyredebilmek için çok yavaş hareket etti. Ama bütün gayretine rağmen, Cemşit taşı alırken bir, yerine bıraktığında iki, oluşan sarsıntıyı hissetmeyen taş sakini kalmadı. Tarihlerinde kaydedilmiş bu iki en büyük sarsıntıdan ilkinde "Büyük Sarsıntı" ikincisine de "Küçük Sarsıntı" adını verdiler.

Burada öykünün ta başına dönüp Cemşit'in niçin Salmakis açıklarında böyle tek başına suya dalıp taşlara baktığını da açıklamak gerekir: O sabah Cemşit'in üvey babası, kendi öz çocukları Şehmuz ile Salim'i, Mumcular'daki pazara götürürken –daima yaptığı gibi– Cemşit'i evde bırakmıştı. Evde canı çok sıkılan Cemşit de bir süre sonra duvardan atlayıp deniz kenarına koşmuştu. Denize bakıp dururken

önünde aniden bir kayık belirmiş, (Cemşit bu kayığın bir karpuz kabuğundan oluştuğuna inanmaktaydı) o da bu tekneye binip Salmakis'e gitmişti.

Anası bu vicdanı güdük adamla evlendiği günden bu yana yanaşma muamelesi gören Cemşit'in acı öyküsü –dik-kat etmişseniz– *Külkedisi*'ninkini andırıyor. Külkedisi öyküsü Bodrum'un köylerinde ne arar? Charles Perrault'un *Peri Masalları*'nı İngilizceye çevirmiş olan Goeffrey Breton'a göre (Penguin Yayınları, 1957, s. X) bu öykülere Polinez-ya'da ve Güney Amerika yerlileri arasında da rastlanmıştır. Oralara ya Kristof Kolomb'dan önce *Kontiki* gibi salımsı gemilerle gidenler ya da gemisi batmış ama boğulmadan karaya ulaşmış misyoner papazlarca anlatılmış olabilir.

Biz Külkedisi'nin Bodrum'a nasıl ve nereden geldiğini düşünedururken, bildiğimiz kadarından bir sonuç çıkarabiliriz, öykünün sonunu kestirebiliriz: Külkedisi'nde itilip kakılan gariban sonunda insanüstü güçlerin yardımıyla ödüllendirilir. Herhalde üvey kardeşleri Mumcular Pazarı'nda eğlendiklerini sanırken Cemşit'in böyle çok yararlı ve sürükleyici doğa gözlemleri yapabilmesi de tanrıların artık onu da kaytarmaya başladıklarının göstergesi olmalıdır!.

SINAVA HAZIRLANMAK

– Yazımı gazeteye yollamadan önce sana okuyup fikrini öğrenmek istedim. Alo, alo dinler misin?

Şu ortaokul - lise girişleri için yapılan hazırlık imtihanlarının çocukları nasıl hırpaladığını anlatmak istiyorum. Bir çocuğun ortamların en güzelinde bile çevresine dönüp bakamayan sabah-akşam demeden anlamsız şeyler ezberleyen Kafka'nın karafatmasından beter bir yaratığa dönüştüğünü...

– Oku oku dinliyorum!

– On iki yıl önce Paris-Bordeaux veya Bordeaux - Toulouse otoyolları henüz yapılmamıştı: Paris'ten Gers'e ulaşabilmek için en az on saat kadar araba sürmek gerekirdi. Otoyollar yapıldıktan sonra mesafeler kısaldı. Bugün Gers eski evleri, geniş bahçeleriyle ilginç bir taşra merkezidir. Le Pouy olarak anılan taş bina Gers'in en güzel yapılarından biridir. 18'inci yüzyıldan kalma bir binanın iki kulesinden birinin aslında 14. yüzyılda inşa edildiği ileri sürülür.

Binanın sahibi Marie Caroline, o sabah erkenden Gers'e yakın Auch Pazarı'na gitmiş, arabasını evin bir haftalık ihtiyacı olan malzeme ile doldurup geri gelmişti.

– Çocuğu niye Gers'e yolluyorsun ders çalışmaya? Türkiye'de onun için daha çekici bir yer bulamaz mısın?

– Türkiye'de her gittiği yerdeki yaşdaşları aynı durumda ders çalışmakta olacaklar.

– Peki Disneyland?

– Kimse çocuğunu Disneyland'a ders çalışmaya yollamaz.

– Peki devam et!

– Kapının hemen önünde yer alan pergolanın üzerindeki sarmaşık gülleri ve pergolaya yeni tırmanmakta olan Helianthemum'lar güzel kokuyorlardı... Marie Caroline mutfağa girdi; elindekileri karşı duvarda bulunan eski ekmek fırınının demir kapısının önüne bıraktı ve kütüphaneye geçti. Duvarları gotik tarzında, brocade'lı, yüksek tavanlı, serin kütüphanede gazete okumak onu dinlendirirdi.

– Evin tarifini uzatmışsın; ben olsam burayı atlar, bahçeyi ise daha uzun uzadıya tarif ederdim. Buradaki çiçekleri, havuzu anlat ki bir çocuğun bahçeye rağmen içeride kapanıp çalışması daha irkiltici olsun!

– Günlük gazeteleri gözden geçirdi. Yerel bir derginin bir bölümü o yaz Gers ve çevresinde gerçekleştirilecek olan kültür ve sanat olaylarını açıklıyordu: Miro'nun hayatının birkaç yılını geçirmiş olduğu Bauduin Şatosu'nda düzenlenen sergi bugün açılıyordu. Kent kültür merkezindeyse "Abussan halıları" sergilenmekteydi. Şehrin hemen dışında, yıllar önce Max Ernst'in yazlığı olan görkemli yapı da bu yaz müze olarak açılacaktı.

– Çok uzattın! Artık çocuğu da sok işin içine.

– Dur bak burada onu yapıyorum:

"Keşke onu da götürebilsem!" diye düşündü: "Günlerdir odasından dışarı adım atmadı... Beti benzi de öyle soluk ki. Miro'nun yapıtlarını görmek, açık havada Ségun köyündeki

bahçelerde dolaşmak ona ne kadar iyi gelir! Bir şansımı deneyeyim. Belki onu odasından biraz olsun ayrılmaya ikna edebilirim."

Elindeki dergiyi koltuğunun altına sıkıştırdı, dönerek yükselen merdivenleri çıkararak evin batı kanadına yöneldi. Onun odasına vardığında kapıyı alarak içeri girdi. Odanın penceresinden az ötedeki vadi ve uzağında Pireneler görünüyordu.

Pencerenin dibindeki Victoria stili bir masada siyah saçlı, kalın kaşlı, güzel gözlü ince bir kız ocuğu harıl harıl bir şeyler yazmaktaydı. Marie Caroline'i görünce zorla gülümseyerek, "129. soruyu şimdi bitirdim" dedi. "Doksan beş tane kaldı!."

– Matematik mi çalışıyorsun?

– Hayır karışık: Fen, Sosyal Bilgiler, Din, Matematik... Hepsi var.

– Zor mu?

– Bazen yapamadığım oluyor. Mesela şu iki bilinmeyenli eşitlemeleri kolay çözemiyorum. 113'nc problemin cevabını izin verirseniz İstanbul'daki hocama telefon ederek soracağım. Anadolu Liseleri Sınavının cevapları da bu gün dörtte aıklanacakmış.. Annem bizim saatimiz ile beşte telefon edip bana okuyacak.

– O saate kadar gezmek ister misin? Civarda birçok sergi var bu hafta sonu. Ben de boşum; seni götüreyim.

– Hayır, sağ olun, sınava az kaldı. Daha çok çalışmalıyım.

Sabahleyin Ridaniye Savaşının tarihini hatırlamakta bile zorlandım. Bir konuya biraz ara versem hemen unutuyorum.

– Ah zavallı ocuğum! Peki, sen devam et.

Marie Caroline konuşurken küçük Nazlı'nın gözlerinin altında oluşmuş mor halkaları fark etti.

– Küçük Nazlı ne arıyor bu şatoda? Onu hâlâ söylemedin?

– Peki söyleyeyim...

Kocasının kardeş çocuğunun kızı olan Nazlı'yı anne ve babası "Ortaokul giriş sınavına sessiz bir yerde hazırlanması uygun olur" diye Gers'e yollamışlardı.

Biraz sonra telefon çaldı: Nazlı'nın annesiydi.

– Akşam yayınlanan gazetelerden sınav sonuçlarını aldım. Kalem kâğıt al da yazdırayım: 1-a, 2-c, 3-b, 4-a, 5-d...

– Anne, 15'inci sorunun cevabı var mı? Soru "Aşağıdakilerden hangisi deyim değildir?" idi. Gözleri görmemek - Göze batmak filan... Ben "göze batmak" demiştim. Cevap bu muydu?

– Hayır doğru cevap "gözleri görmemektir."

– Peki 67'nin doğrusu neymiş?

– Soru neydi?

– Din sorusuydu: Hangisi "abdesti bozan hallerden" değildir? a- Büyük ve küçük abdest bozmak, b- Vücudun herhangi bir yerinden kan, irin gibi bir sıvının çıkması, c- Yellenmek, d- Bir hayvana dokunmak. Ben "d" demiştim. Doğru mu?

– Evet doğruymuş!

Nazlı buna sevindi: Bu sınavda yüz sorudan sadece birini boş bırakmış, dördünü yanlış yapmıştı. Aldığı puanla isterse çok iyi bir Anadolu Lisesi'ne girebilirdi.

– Bu kısmı iyi olmuş.

– Tabii, bizimkiler yardım ettiler. Esin bu sınavlara çalışmakta. Oya da üç yıl önce geçmişti.

Telefonu kapatınca, annesiyle Nazlı arasında geçen konuşmaları anlamayan Marie Caroline, Nazlı'nın sevinç yansıtmayan yüzüne, boş bakışlarına bir anlam veremeyip "Sınavın çok mu kötü geçmiş?" diye sordu. Soruların aslında gayet iyi olduğunu kavrayınca da şaşırdı; "Gel bu başarını kutlayalım!" dedi.

Nazlı "Önümde bir sınav daha var. En iyisi ben şu 82 numaralı Sosyal Bilgiler Testini yemeğe kadar bitireyim" diyerek tekrar Victoria stili masanın başına döndü.

– Beğendin mi?

– İdare eder. Orta karar bir yazı.

– Bu sınavların çocukların yaşam zevkini nasıl kuruttuğunu anlatmak istedim.

– Kuşkusuz daha iyisini yapabilirdin.

KÂZIM TEPEDEN'İN MEVLİDİ

Annem "Bana bak," demişti, "Kâzım Amcanın cenazesinde bulunmadın... mevlidini kaçırmamalı, mutlaka gitmelisin!"

Bu haklı bir ulti-matomdu. Böyle bir yakın baba dostunun cenazesine –çok geçerli gerekçeler bulunsa bile– gitmemek öyle kolay affedilir bir şey değildi... Söz vermiş, "İki elim kanda olsa bile mutlaka gideceğim!" demiştim.

Mevlit cumartesi günü ikinci namazında sonraydı. Mevlide bir saat kala evden çıktım. Şişli'den geçen bir otobüse binip Pangaltı'da indim. İnci Sineması'ndan pazar günü için iki matine bileti aldım. Herhalde Pangaltı'dan Şişli'ye otobüs ya da taksi ile gidecek değildim ya; koşar adımlarla yürüdüm. Buna rağmen biraz geciktim; mevlit başlamıştı. Cami çok kalabalıktı.

"Ayakkabılarımı nereye koyacağım?"

Ne camiye çıkan basamaklarda, ne de girişteki saçağın altında ayakkabıları koyacak bir yer yok. Bir giren çıkan olsa da ne yaptığına baksam...

Bir süre bekledim... aksi gibi giren çıkan yok. Yanıma alacağım.

Ayakkabılarımı elime alıp içeri girdim. Caminin içi de buz gibi soğuk. Cemaatin çoğu paltosu ile oturuyor.

"Ayakkabılar, ayakkabıları nereye koymalı?"

Biraz sonra duvar diplerinde, sonra sütunların aralarında alçak tahta sıralar bulunduğunu ve ayakkabıların buralara konmuş olduğunu gördüm. Ayakkabı rafına ulaşmak pek güçtü: Mevlit dinleyenlerin arasından geçerken, kiminin sağa ya da sola yatmasına, kiminin yerinden kalkmasına neden oldum. Birkaç elimde tuttuğum çamurlu pabuçlarıma ayıplayarak baktı ya da bana öyle geldi.

İnsanları rahatsız ederek ulaşmaya çalıştığım raflara giden yolun yarısında aklıma geldi: "Pabuçlarımı bırakıp geri mi dönmeliyim? O zaman aynı insanları bir kere daha itmiş, kakmış olacağım... Sonra mevlit bitince bu raflara ulaşmak yine dert olacak. Ya biri kalabalıkta benim pabuçlarımı alıp giderse." Camilerden pabuç çalanların olduğunu duymuştum (hamamdan da bohça).

Raflara yakın, hatta pabuçlarımı koyduğum yere yakın bir mevkiye çöreklenip oturmam şarttı.

Aksi gibi rafların yanında iğne atsan yere düşmeyecek. Burası en erken tutulan yer olduğundan tıklım tıkıştı. Kendime, en aşağı yarım saattir burada bulunanların arasında bir yer edinmek için bir gerekçe düşündüm. Gerekçe bulmadım. Suratımı abulaştırıp bir şeyler homurdanıp oturdum.

Çevremdekilerin hepsi dizlerinin üzerinde oturuyorlardı. Bu şekilde oturmanın alışmamışlar için ne kadar güç ve ıstırap verici olduğunu kavramam için on dakikanın geçmesi yetti. Yirmi beş dakika sonra baldırlarım o kadar acıdı ki bu durumda kalamayacağımı, başka türlü oturmanın şart olduğunu anladım. Bağdaş kurdum ve biri bana "utanmıyor musun; camide böyle oturulur mu?" diye sorsa ne diye ce-

vap veririm diye düşünmeye başladım. Bu sorunun cevabı, "bacağım sakat" ya da "romatizmalıyım!" olabilirdi.

Saatler geçti, mevlit uzadıkça uzadı. Mevlithanların birininip biri çıkıyor mimbere. İş'i biten, aileden biri olması lazım gelen matruş bir adam tarafından kapıya kadar geçiriliyor yan cebine bir zarf konuyor.

Bir süre sonra bağdaştan önce sol bacak, sonra sağ bacak üstüne oturma sonra da her iki bacağımı uzatma pozisyonlarını denedim. Çok canım sıkıldı. Bir ara dağıtılan küllahlardan birini paltomun etekleri altında kimseye belli etmeden açıp içindeki tarçınlı şekeri yedim.

Şimdi etrafıma bakacak kadar rahatladım. Caminin içi kalabalık. Çevremde tanıdığım hiç kimse yok. Hepsi bu civarın esnafı... Uzakta? Olsa da zaten göremem; miyopluktan ve loşluktan...

Dini törenlerden en çok mevlidi severim: Okunanların Türkçe olması hoşuma gider; Süleyman Çelebi'nin peygamberin annesine sunulan şerbeti "kar"a benzetmesini, "kar"ın Suudi Arabistan'da değil Bursa'da bulunduğunu düşünüp bana daha yakın bulurum.

Duvarlardan birinde Saatli Maarif Takvimi var. Baktım olacak şey değil! Bugün ayın yirmi dördüymüş... Yahu mevlit yirmi üçünde değil miydi? Yanlış mevlide mi geldim? Annem beni bu sefer affetmez! Hemen ceplerime saldırdım. Şu sinema biletleri nerede? Bir bulabilsem gerçeği anlayacağım. Düşürdüm mü acaba? Dayanamayıp yanımda oturan yaşlıca birine, "Afedersiniz bugün günlerden nedir?" diye sordum.

Şimdi sırası mıdır? der gibi baktı:

– Cumartesi!

- Ayın kaç acaba?
- Yirmi üçü.
- Ama, şu takvim yirmi dördü diyor!

Adam cevap vermedi. Bir süre sonra biletleri iç cebimin en dibinde buldum: Yarınki biletlerin üstünde "24" yazdığına göre caminin takviminin bir yaprağı önceden koparılmış demektir; ben de gereksiz yere heyecanlanmışım.

Hocalar nihayet finale kalktılar: Büyüklerimizden başlanıp mevlidi okunanın yakınlarına, sonra "el kaldırıp amin diyenlere" geçildi; hepsinin "cennetmekân olmaları" dendi. "Posta Telgraf Telefon Nazırı Şakir Paşa, eşi rahmetli Türkân Hanım, Dr. Arif Bey, eşi..."

Hiçbirini tanımıyorum: Dualar, temenniler, isimler, sonra yeniden dualar ve temenniler... Peki Kâzım Amcamın adı nerede geçecek? En sonra mı? Yoksa en başta geçti de ben mi kaçırdım?

Kâzım Amcamın adı ne başta geçti ne de sonda...

Camiden en son çıkan ben oldum. Kâzım Amcamın bir yakınına rastlarım diye boşuna bekledim durdum. Çıkarken son cemaat mahallindeki ufak kara tahtada dinlediğimin Kâzım Amcamın değil Tapu Müdürü Reşat Bey rahmetlinin mevlidi olduğu yazılı idi.

Kâzım Amcamın mevlidi Şişli değil, Teşvikiye Camisi'nde okunmuştu...

Aradan bu kadar zaman geçti: Annem yanlış mevlide gittiğime hâlâ inanmaz.

Ülkü Karaosmanoğlu
İSYANIN BİN YÜZÜ

BİLGİ YAYINEVİ

İSYANIN BİN YÜZÜ; ÜLKÜ KARAOSMANOĞLU'nun ilk kitabı. Beklenmiş, usta işi olmasına özenilmiş ve daha sonra okura sunulmuş bir ilk roman.

GÜL ABUS SEMERCİ
CANIM
KOCACIM

BİLGİ YAYINEVİ

GÜL ABUS SEMERCİ, genç yazarlığını 3 ödülle sürdüren, yazın sanatlarında adını çok duyuracağına inandığımız bir isim. Çok yeni, çok değişik, çok ilgi çekici. Bu çarpıcı değerlendirmede birleşmek için okumak gerekli. .. Belki de birden çok kez okumak...

Yıldırım Keskin **YOLDAN GEÇEN ADAM**

YILDIRIM KESKİN, çok yönlü bir yazarımız. Diplomat, oyun yazarı, çevirmen ve romancı. Dünyaya ve insanlara değişik bir bakışı var. **"YOLDAN GEÇEN ADAM"**daki öyküleri, KESKİN'in bu kimselere benzemeyen öykücü yanını sergileyecek.

Hüsnü A.Göksel

BU DAĞLARIN ARKASINDA BAŞKA DAĞLAR VAR

BİLGİ YAYINEVİ

HÜSNÜ A. GÖKSEL'in otuz beş yıl öncesinden günümüze düzyazılarından oluşan bir seçki. **BU DAĞLARIN ARKASINDA BAŞKA DAĞLAR VAR**, elinizin altında, başınızın ucunda bulunmasından vazgeçemeyeceğiniz bir kitap.

sadri alışık

BİR ÖMÜRLÜK İSTANBUL

BİLGİ YAYINEVİ

BİLGİ YAYINEVİ, sinema ve tiyatro sanatçısı, şovmen, (gizli bir ressam) Sadri Alışık'a karşı; şair SADRİ ALIŞIK'ı sunuyor: **BİR ÖMÜRLÜK İSTANBUL** ile...

"**AĞIRMEŞREP KADINLAR**"da size yeni fakat gerçekten usta bir güldürü yazarının, **SELÇUK EREZ**'in, kendi deyimi ile kimi 'öykü' ve 'öykümsüler'ini sunuyoruz.

Bu 'öykü'ler ya da 'öykümsü'lerde bugüne dek güldürü türünde pek rastlamadığınız bir değişken yapının sergilendiğini göreceksiniz. **SELÇUK EREZ** çok 'farklı' bir toplum kesiminin ve yine bu kesimin bugüne dek pek 'öykü'lenmemiş ya da 'öykümsü'lenmemiş durumlarını, yaşam biçimlerini ele alıyor ve kadını erkeği, yaşlısı genciyle yazdıklarında onları izletiyor bize.

Kılıçtan keskin acı taşılaması ve benzersiz bir alçakgönüllülikle üstelik.

"**AĞIRMEŞREP KADINLAR**"ıyla güldürüye bir şaşırtmaca vererek gelen **SELÇUK EREZ**'e okuduktan sonra siz de hoş geldin diyeceksiniz.

ISBN 975 - 494 - 398 - 2
93 . 06 . Y . 0105 . 0566

KDV dahil 50000 Lira